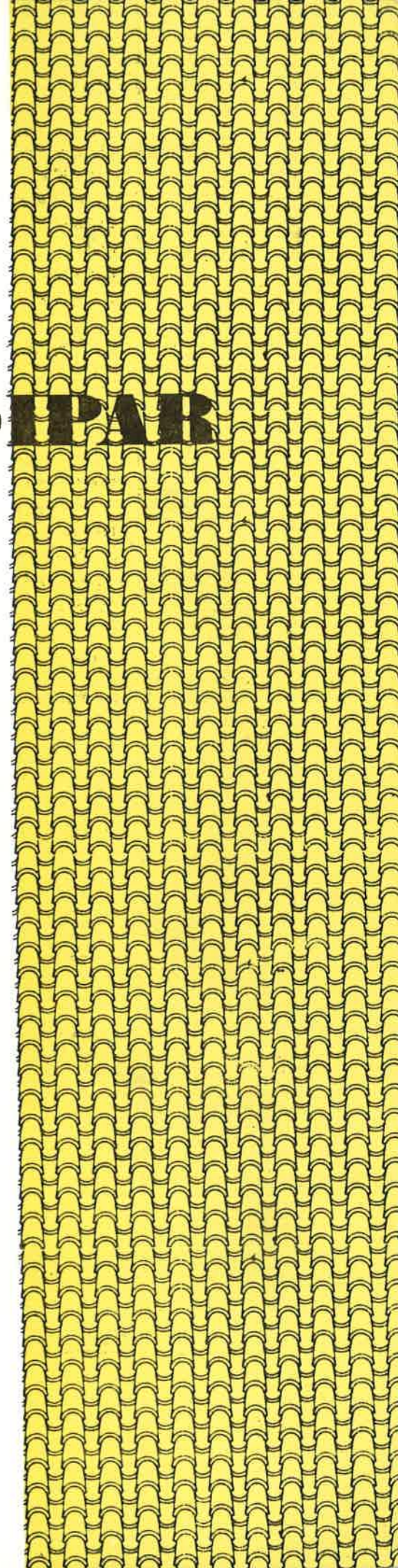
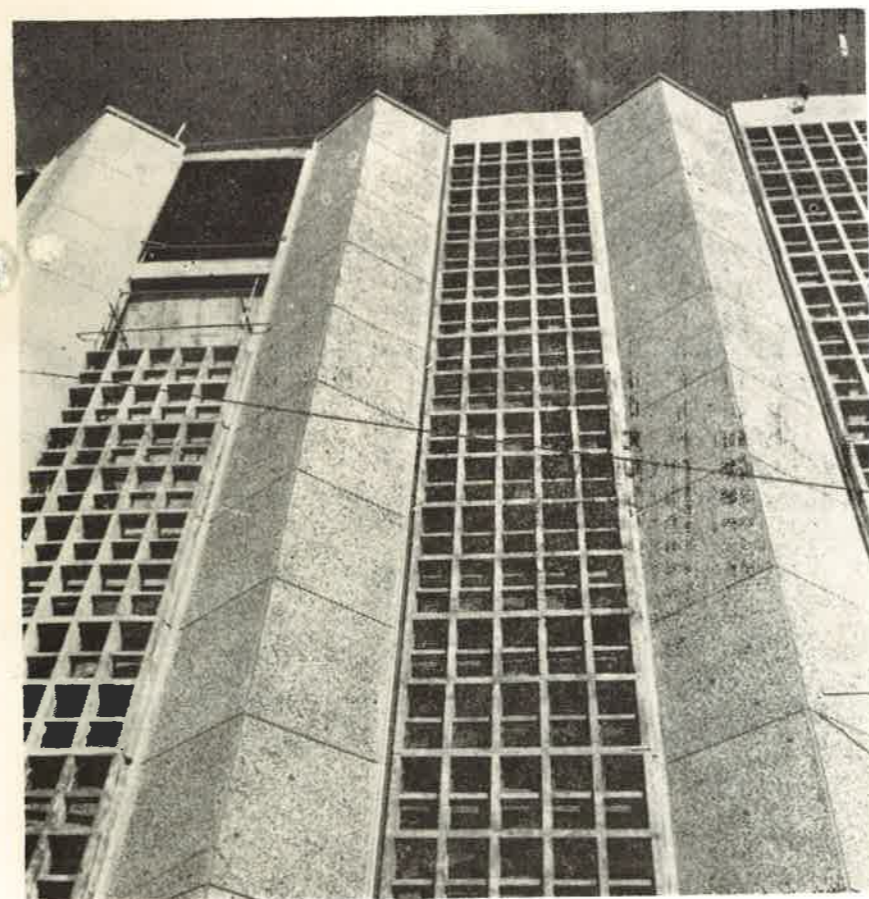

MAGYAR ÉPÍTŐIPAR

AZ ÉPÍTŐIPARI TUDOMÁNYOS EGYESÜLET FOLYÓIRATA * 1988. 12

TARTALOMJEGYZÉK

Köszöntő helyett 537
 Az IPARTERV 40 éve 538
 Szittyá Béla: Az IPARTERV export-tevékenysége 569
 Dr. Szendrői Jenő: Részletek egy meg nem jelent életút-Interjúból 578
 Dr. Böhönyey János: Az ipari építészek nemzetközi seregszemléje 583
 Bajnay László: Egységes szemlélet — változatos építészet 585
 Orbán József: Az IPARTERV műszaki kiadványai 594
 Az IPARTERV és mérnökeinek jelentősebb hazai és nemzetközi elismerései 595
 Dr. Gyengő Tibor: Egyesületi élet 599

Содержание

Вместо поздравления 537
 40 лет предприятию ИПАРТЕРВ 538
 Бела Сиття: Экспортная деятельность ИПАРТЕРВ-а 569
 Д-р Йенё Сендрёи: Детали неопубликованного интервью о жизненном пути 578
 Д-р Янош Бехенёу: Международный смотр промышленного строительства 583
 Ласло Вайнау: Единый взгляд, разнообразная архитектура 585
 Йозеф Орбан: Технические издания ИПЕРТЕРВ-а 594
 Заметные отечественные международные признания предприятия ИПАРТЕРВ и его инженеров 595
 Д-р Тибор Двенгё: Жизнь Общества 599

Főszerkesztő: DR. LUX LÁSZLÓ

Szerkesztő: Harsányi István

A szerkesztő bizottság tagjai: Bogdán György, Fekete József, Fülöp Imre, dr. Gáboros Lajos, dr. Gyengő Tibor, dr. Havai János, Jakabné Raskó Mária, Kordik László, Makra Magdolna, Mentésné Zöldy Sarolta, Messinger Géza, dr. Pozsgai Lajos, Posgai Csaba, Somos András, Veszeliák Róbert

MAGYAR ÉPÍTŐIPAR

Szerkesztésért felelős: DR. LUX LÁSZLÓ

Szerkesztőség: Budapest V., Deák Ferenc utca 10. Telefon: 172-720

Kiadja: a Delta Szaklapkiadó és Műszaki Szolgáltató Leányvállalat 1093 Budapest IX., Közraktár u. 4. Telefon: 175-200

Felelős kiadó: Budai Ferenc főigazgató

88-2035 Révai Nyomda — Felelős vezető: Horváth Józsefné dr.

Megjelenik havonként

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkiadásos postahiválnál, a hírlapkiadásos kisközpontnál, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest XIII., Lehel u. 10/a — 1900 — közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámmal.

Előfizetési díj 1 évre: 576,— Ft., 1/2 évre: 144,— Ft.

Index: 25,553
 HU ISSN 0025-0074

MAGYAR ÉPÍTŐIPAR

1988. XXXVII. ÉVFOLYAM 12. SZÁM

Köszöntő helyett

Szakmatörténeti elkötelezettségből fakadt az a gondolat, hogy az Ipari Épülettervező Vállalat négy évtizedének, a magyar ipari építészeti fő vonulatát jelentő tevékenységének bemutatásával a MAGYAR ÉPÍTŐIPAR szerkesztő bizottsága köszönetét fejezze ki az IPARTERV-nek azért, hogy az Építőipari Tudományos Egyesület lapjának, lapunk szerkesztőségének 1952 óta, immár 37 éven át otthont ad. A négy évtized valójában nem kerek évforduló, a félszázéves visszatekintéshez még egy évtized küzdelme hátra van. Akkorra már a két, egyenként ezer megawattos reaktorával is áramot termel majd, napjaink egyik leghatalmasabb feladatául épülő atomerőmű. Most nem látnokként a jövőt szeretnénk megfejteni, hanem maradandóan rögzíteni akarjuk az elmúlt idők szakmai küzdelmeit, — a gazdaság, a társadalom, az iparfejlesztés törekvéseinek egymáshatásában — az alkotások megszületésének történeti adatait, és mindezt, az új és újabb generációkra hagyományozni.

Jóleső örömmel köszönhetjük e számunk szerzői sorában lapunk főszerkesztőjét, az IPARTERV első éveiben az állami építéstervezés és az ipari épülettervezés szervezeti kereteit létrehozó dr. Lux László egykori igazgatót, valamint dr. Szendrői Jenő professzort, aki igazgatóként és főmérnökként a nemzetközi viszonylatban is élenjáró magyar ipari építészeti megteremtésén fáradozott és egész építész generációk mestereként tisztelt. Azt, hogy dr. Szendrői Jenő írását most közölhetjük, jórészt dr. Pozsgai Lajosnak, az IPARTERV volt főmérnökének köszönhetjük, aki remek interjú kérdéseivel segítette azt, hogy az immár történelemnek ható közelmúlt eseményeibe betekintést kaphassunk. Takács Gyula húszonkét éven át, közel fél emberöltőn keresztül végzett igazgatói tevékenységének történeti anyagát kerek száz kéziratoldalon örökítette meg, melyből csak az általa készített tömörítvényt tehetjük olvasóink asztalára. A szakmai és gazdálkodási sikerek ellenére feszültségekkel terhes, eredményekben dús 80-as évek krónikájának megírását — jobb híján — a szerkesztő vállalta magára. Almstai Ottó az IPARTERV vállalati tanácsának elnöke, Ybl-díjas építész pedig a vállalat új irányítási formára való áttérésének rövid történeti összefoglalását adja. A szerzők sorában az egyik legnehezebb feladatra Bajnay László építészfőmérnök vállalkozott, akinek kimagasló tervezői munkásságát

állami-díj is fémjelzi, s mindmáig alkotó építészként dolgozik, folytatja a nagy elődök szellemi örökségére támaszkodva az IPARTERV építészeti tevékenységének szakmai irányítását. Közvetlen hangú írásával tisztelt meg bennünket dr. Böhönyey János, aki az ötvenes évek kezdetén számos jeles ipari épület tervezője volt, majd visszatérve az IPARTERV-be főmérnökként munkálkodott, miközben mind a hazai, mind a nemzetközi építészeti szakmai szervezeteinek vezető posztjain nem csupán az IPARTERV, hanem az egyetemes építészeti érdekek végezte és végzi tevékenységét. Szittyá Béla igazgató, aki az új vállalatirányítási formára való áttérés és az önállósulás tűzpróbáját követően, választás útján került a vállalat élére, Európa és a világ térképére rendezte a négy évtized exporttervezési munkáinak eredményét.

Lehet, hogy mint szerkesztő, immár huszonöt éves ipartervei múlttal, kissé emelkedettebb gondolatokkal és szándékkal összefogott lapot adok a szerzőkkel együtt az olvasó kezébe. Legyen ennek kézzel fogható alapja az az imponáns felsorolás, amelyben az IPARTERV és mérnökei jelentősebb hazai és nemzetközi elismeréseinek egész sorát teszi jól eső érzéssel a negyven év mérlegére. Az is lehet, hogy az alkotó munka küzdelmei, kudarcai, a vállalati célkitűzések sikertelenségei csak a sorok között olvashatók ki ... a visszaemlékezés természetesen sajátja ez. Kötetnyívű duzzadna a terjedelem, ha a tervezők felsorolását mindenütt megtennénk, ha feltüntetnénk mindazokat a vállalatokat, akiknek a technológiai tervei, speciális szakismerete, kivitelező, gyártó, szerelő tevékenysége hozzájárult ahhoz, hogy ezek a beruházások megszülethetnek. Itt kellene említeni mindazokat akik üzemeltetői, használói, építetői minőségükben segítették ezt a munkát. Nélkülük nem lett volna teljes a mű, köszönet illeti tehát az ő munkájukat is.

E helyen kell megköszönni a régmúlt idők történeti adatainak feltárása érdekében dr. Kelényi Imre jogtanácsos által végzett tevékenységet, aki a vállalat alapító tagjaként tette meg visszaemlékezéseit, valamint Balassa Ferenc, Acél Márta, Bognár János és Szathmáry Zoltán remek fotóit. Köszönet illet, névvel nem említve még többeket is: nélkülük szegényebb lett volna tartalmában a visszatekintés.

a szerkesztő

AZ IPARTERV 40 ÉVE

1949—1953
igazgató: Lux László

Történeszeknek is nehéz objektíven, elfogulatlanul írni a közelmúltról. Különösen nehéz egy olyan korszakról, mely a változásoknak, ellentmondásoknak, nézetalkulásoknak és célkitűzéseknek olyan sokszínű kaleidoszkópját tükrözi, mint ez az öt esztendő, melyet nekem kellene „igaz szóval” megírni az IPARTERV történetének e szakaszáról. Nehéz, mert ehhez még hozzájárul az a nagyméretű személyi elfogultság, mely engem az IPARTERV-hez fűz, hiszen szakmai életem talán legszébb és legeredményesebb öt esztendejét tartalmazza. Ez az a korszak, mikor a nagypolitikában megindult az a fejlődés, mely az elmaradt mezőgazdasági országból ipari agrárországot kezdett alakítani, és egyben helyre is kellett állítani egy pusztító háborúban lerombolt, kifosztott országot.

Ez volt az a korszak, amikor tanultuk és egyidejűleg meg is teremtettük a magyar ipari építészetet. Nagy hibákat és óriási eredményeket könyvelhetünk el, megtanultuk az ipari építés és az ipari technológia értelmes egységének összehangolását, megteremtettük a szaktervezések összefüggő szerves rendjét, a téglaszerkezetű építés és a világszerte elismerést szerzett nagyelemes helyszíni előregyártás egymás mellett élésének harmóniáját.

Az ipari építészetenek nem voltak magyar hagyományai. A viszonylag kevés magyar ipartelep zömét külföldi cégek tervezték. Jellemző erre, hogy Pamer Nóra: „Magyar építészeti két világháború között” (1986.) című kötetében egyetlen építészeti említésre méltó ipari épület sem szerepel. Igen kevés szakember vett részt a második világháború előtt ipari épületek tervezésében. Talán egyedül a Ganz Gyár építőipari részlege és leányvállalata a Magyar Építő Rt. rendelkezett néhány az ipari építészetenben gyakorlatlaltal rendelkező szakemberrel (Klausz Gyula, Mátrai Gyula, Wolf Johanna...). Az állami tervezésben egyszerre csináltuk és tanultuk ezt a szakmát.

A hároméves terv idején az államosított, romokban heverő, nagy ipartelep helyreállítása során tanultunk a régi épületek hibáiból és eredményeiből, az első öt éves terv során a szovjet és amerikai ipari építészeti formáit, alakítottuk igényeinknek és lehetőségeinknek megfelelően.

Az Állami Építéstudományi és Tervező Intézet — melyet dr. Perényi Imre szervezett és vezetett — 1948-ban volt az alapja az állami tervezésnek és ennek II. Ipari Építési Osztályából alakult meg 1948 végén Rudnai Gyula igazgatásával az Ipari Épülettervezői Intézet. Az állandóan és rohamosan növekvő feladatok szakemberigényét nem lehetett egy költségvetési szerv keretei között kielégíteni. Mire a létszámnövelés engedélye megérkezett, az igények messze meghaladták a kért kereteket. Az intézetből 1949 októberében Nehézipari Épülettervező Iroda NV és Könnyűipari Tervező Iroda NV lett egészen 1950 szeptemberéig, amikor a két vállalat egyesült és létrejött az Ipari Épülettervező Vállalat, a máig is élő és véleményem szerint ma már Magyarország szellemi értékének egy jelentős alkotórészét jelentő intézménye az „IPARTERV”.

Az a szerencse ért, hogy 1949-től 1953-ig vezethetem a vállalatot, mely ezalatt nemzetközi mértékkel mérve is nagyvállalattá növekedett. A feladatok sokrétűsége és a pontos, rendszeres működtetés érdekében helyesnek látszott ésszerűen szakosított vertikum kialakítása. A vállalaton belül létrehoztuk az önálló vertikális önálló irodák rendszerét, mellyel az Építésügyi Minisztérium is egyetértett. Az irodák egy szervezeten belül végezték az építészeti, szerkezettervezői, épületgépészeti és más szaktervezési feladatokat. Központi irányítás alatt csak a Műszaki Osztály, az Organizáció és Árelemzés, a Grafikai és Modellező Műhely és a kiszolgáló szervezetek (Könyvtár, Dokumentáció, Soksorozóság) maradtak.

A vállalat önálló szakosított tervező szervezetei a következők voltak:

1. sz. *Bánya- és Kohóipari Tervező Iroda*, vezetője Miskolczi László, mérnöki osztályának vezetője Molnár Miklós, a gépészeti osztály vezetője Erős Béla.

2. sz. *Gép- és Vegyipari Tervező Iroda*, vezetője dr. Szendrői Jenő, a mérnöki osztály vezetője Gnädig Miklós, a gépészeti osztály vezetője Reichlin-Meldegg Tibor.

3. sz. *Általános Ipari Épülettervező Iroda* (lényegében hadi ipari tervezés), irodavezetője Fenyves István, az építészeti osztály vezetője Forgách Aladár, a mérnöki osztály vezetője Gottfried Géza, a gépészeti osztály vezetője Schey József.

4. sz. *Könnyű- és Műszeripari Épülettervező Iroda*, irodavezető Málk József, az építészeti osztály vezetője Szőke Károly, a mérnöki osztály vezetője Hill Mihály, a gépészeti osztály vezetője Kelemen Antal.

5. sz. *Ipari Területrendezési Iroda*, irodavezetője Képes Endre, a tereprendezési osztály vezetője Gombos Sándor, az organizációs osztály vezetője Kordik László a felvonó tervező osztály vezetője Bálint István.

Az ötéves terv második évére az IPARTERV-ben egy rendkívül nagy szellemi koncentráció alakult ki. A vállalat létszáma megközelítette az 1300 főt, már kinőtte a Deák Ferenc utcai új Székházat és áterjedt a szomszédos Vörösmarty téri bérház egy jelentős részére, irodája volt a Türr István utcában és grafikai műhelye a Petőfi Sándor utcában is.

A feladatok teljesítésében ennek ellenére is elmaradások mutatkoztak. A pártszervezet, szakszervezet és a dolgozók nagy többségének egyetértésével 1951 januárjától igazgatói rendelettel a munkaidőt hétköznapon 8—19^h-ig, szombaton 8—13^h-ig állapítottuk meg. Később önkéntes vállalással a műszakiak nagy része vasárnap is bejött dolgozni, az adminisztráció hölgytagjai pedig a vállalat költségére szendvicseket és frissítőket szolgáltak fel. A sürgető határidők betartása érdekében az EM hozzájárult egy időszakban a munkák egyösszegű utalványozással tervezőcsoportoknak történő kiadásához is, ami természetesen jelentős jövedelemnövekedéssel is járt.

1951 februárjában az eddigi öt iroda mellett Előregyártott Ipari Épülettervező Iroda került felállításra, melynek magját a Magyar Gyárépítő tervező csoportja, élükön a Kossuth-díjas Mátrai Gyulával képezte, míg vertikális irodává történő kialakításához a vállalat többi irodái adták a segítséget.

Ebben az időben történt változás a főmérnök személyében is. Dr. Major Sándor eddigi főmérnök a Mélyépítési Tervező Vállalathoz ment át, és a Minisztérium a főmérnöki teendőket ellátásával dr. Szendrői Jenőt bízta meg. Ebben az időben alakult meg a Minisztérium VII. Épület- és Településtervezési Főosztályának intézkedése alapján az igazgató mellett működő Tervezési Tanács. Elnöke: Lux László igazgató, a tanács tagjai: dr. Szendrői Jenő főmérnök, Bretz Gyula az EM VII. főosztályának főmérnöke, Gábor László egyetemi tanár, Mátrai Gyula Kossuth-díjas építésmérnök, Katona József a műszaki osztály vezetője, Lázár Lajos főgépész,

1. ábra. Az IPARTERV első székháza, az egykori Puskin utcában (1948)

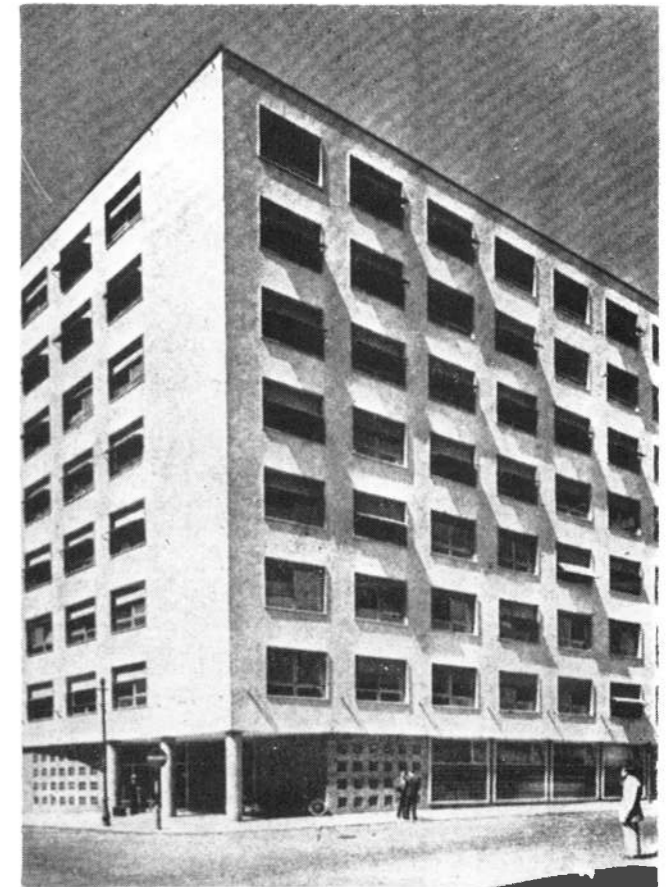
2. ábra. Az Ipari Épülettervező Intézet (ITI) székháza a volt London szálló (1949) Marx-tér

Valkó Ödön főárelemző, Harsányi Szabolcs építésmérnök, Weisz Gyula főstatikus.

A tanács elé kerültek az irodák által készített tervek koncepciói, vázlattervei és mindazok a műszaki problémák és javaslatok, melyek megvitatását az irodák és a műszaki osztály vezetője szükségesnek tartottak.

Nagyjából így alakult ki és vált egyértelműen meghatározó, a magyar ipari építészeten évtizedekre alakító szervezetté az IPARTERV. Ez a szervezet nemcsak a feladatok jelentőségében és az alkotások méreteiben vonzotta a jó szakembereket, hanem az építészeten az építészeti vita után eluralkodó úgynevezett „szocreal” építészeti irányzatot nehezen viselő kiváló építés és szaktervező egyéniségek egy része is szívesen vállalta ezeket a feladatokat, mert az IPARTERV-ben találta meg a szabadabb, modernebb építészeti felfogásának érvényesítési lehetőségét. Sikertelen megmaradni a jóízű és mérséklet határai között és ebben sok segítséget jelentettek: dr. Szendrői Jenő, Miskolczi László, Módos Ferenc, Schall József, Lauber László, Kiss Ferenc, Csordás Tibor, Mátrai Gyula, Gnädig Miklós, Molnár Miklós, Weisz Gyula, Katona József, Kordik László és még sokan mások, akik Kossuth-díjjal, Állami-díjjal Ybl Miklós díjjal és más magas kitüntetésekkel érdemelték ki a sajátos magyar ipari építészeti megteremtéséért az elismerést.

Az ebben az időszakban született alkotásokról és alkotókról, a műszaki fejlesztés eredményeiről és az ipari építészeten alakulásáról, formálódásáról Bajnay László építész barátom külön cikkben számol be. Úgy vélem, mégis helyes néhány mondatban megemlékezni azokról az alapvető műszaki megoldásokról, melyek az IPAR-

3. ábra. A hajdani NÉTI, majd IPARTERV székháza (1950) (építész: Vincze Pál, statikus: Rozivál Ferenc)

TERV Műszaki Osztályán és Irodáinak tervezőosztalain születtek és általános felhasználást nyertek nemcsak itthon, de a nemzetközi gyakorlatban is.

A Major Sándor által képviselt állva előgyártott csarnok keretszerkezeteket felváltották az igen széles körű nemzetközi elismerést keltő csarnokpadlón előgyártott és onnan függőlegesre emelt csarnokszerkezetek, csarnoktetők és lineáris tartószerkezeti elemek Mátrai Gyula és Gnädig Miklós tervei alapján. Ezekkel együtt kerültek kialakításra a nagy súlyok emeléséhez szükséges emelőszervezetek, az úgynevezett „A” keret-emelők, (melyek 50—60 tonnás elemek emelésére is alkalmasak voltak) és az elemkapcsolatok különböző merev és csuklós változatai.

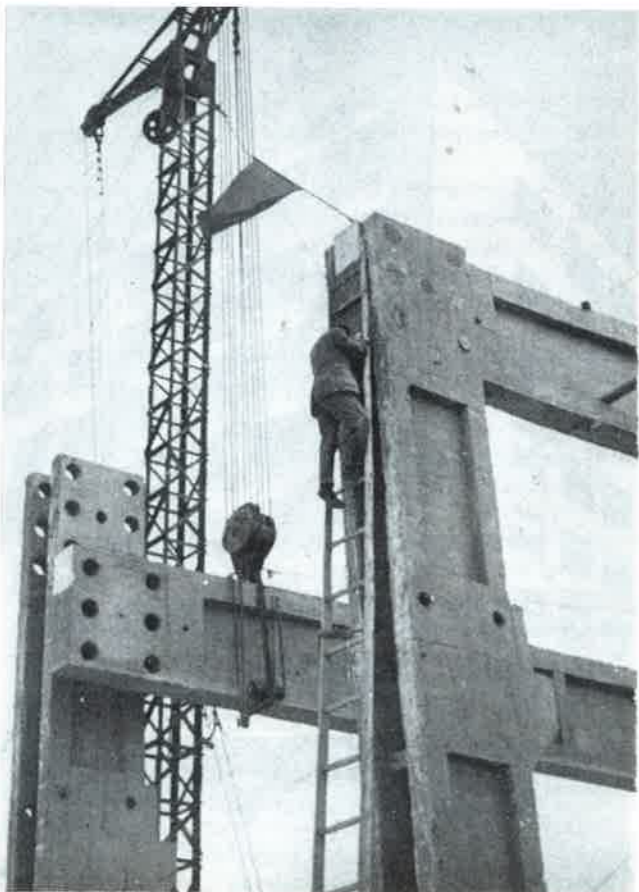
Úgy vélem, itt is helyes néhány mondatban megemlékezni azokról az értékes műszaki megoldásokról, melyek a Katona József által vezetett Műszaki osztályon és az irodák invenciózus tervezőinek asztalain születtek és általános felhasználást nyertek nem csak itthon, de a nemzetközi gyakorlatban is. Ebben az időszakban kerültek bevezetésre a vasbeton ablakok, a nagy homlokzati falpanelek, a teknős tetőpanelek, az előgyártott íves csarnoklefedések, a vasbeton laterna-felülvilágítók és sok értékes részletmegoldás.

Nem volna teljes a kép erről a néhány évről, ha nem esne szó arról a hangulatról és kollektív társadalmi és kulturális tevékenységről, mely jellemezte ennek a nagy és mégis baráti összeforrott kollektívának életét. A háború romjaiból nemcsak újjáéledő, hanem ténylegesen megújuló ország őszinte optimizmusa, és az a körülmény, hogy az IPARTERV dolgozóit mindig siker-

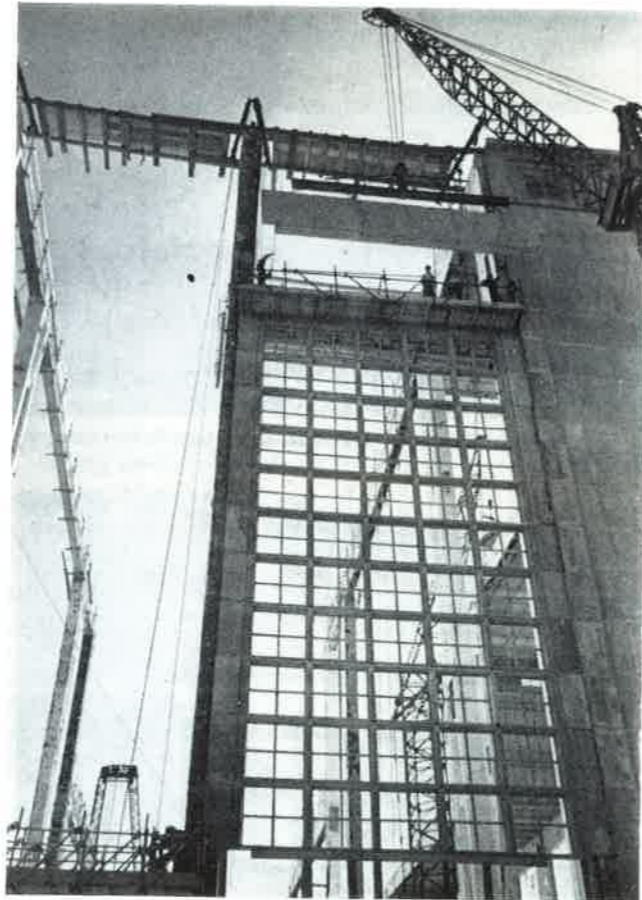
rült megőrizni a személyi kultusz esztendőinek és az építészeti torzulások hamis hatásaitól, baráti egységgé formálta ezt a nagy kollektívát. Ez talaja is volt a társadalmi és kulturális kisebb közösségek kialakulásának. Nemcsak azok az általános és hivatalból támogatott keretek, mint a DISZ vagy a szakszervezet, hanem széles körű önkéntes csoportok tették változatosabbá a közösség életét, az együttes pihenést és szórakozást. A színjátszók Molière: „Kényeskedők” előadását az ipartervi előadásokon kívül még 6 intézmény és vállalat is meghívta, Révész László karnagy által betanított és vezényelt kórus is sokszor és sok helyen szerepelt, az asztalitenisz csapat bejutott az I. osztályba, horgásztelepünknek mindig volt látogatója, balatoni nyaralónkat szívesen vették igénybe dolgozóink, volt labdarúgócsapat, sakkszakosztály és klub a Váci utcában, mely munka után mindig tele volt beszélgetőkkel és kártyapartikkal. A központi épületben orvosi rendelő, borbély-fodrász is működött.

Az utánpótlás biztosítása érdekében foglalkozni kellett a továbbképzéssel is. Eredményesen folyt a műszaki rajzolókat képző tanfolyam, a gépész és statikus segédtervező tanfolyam és sajnos kevesebb sikerrel a nyelvtanfolyamok.

Azt hiszem, az 1953-ig terjedő időszak, mikor szerencsém volt az IPARTERV-ben dolgozni, a rendkívül nehéz és okkal-joggal bíralt kül- és belpolitikai káros jelenségek ellenére, megalapozta a magyar ipari építészeti későbbi nagy eredményeit. Megtanultunk ipartelepkeket, ipari épületeket tervezni, megtanultuk, hogy a jó ipari tervezéshez mit kell kérdezni és mit kell tudni.

1. ábra. A dunajvárosi Tűzálló Téglagyár keretsomópontja „dugós” kapcsolattal (Molnár Miklós)

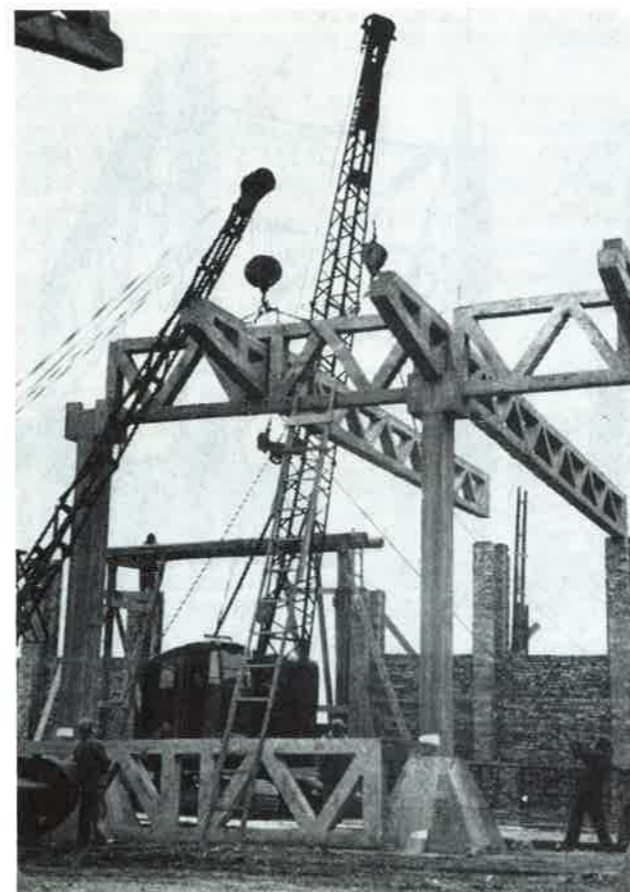
2. ábra. A Borsodi Erőmű falpanelének beemelése (Mátrai Gyula)

1. ábra. A Borsodi Erőmű pillérének beemelése (Mátrai Gyula)

2. ábra. A Gyöngyösi Váltógyár kereteinek beemelése (Mátrai-Pásztai)

3. ábra. Az Anód Gyár elemeinek szerelése (Gnädig Miklós)

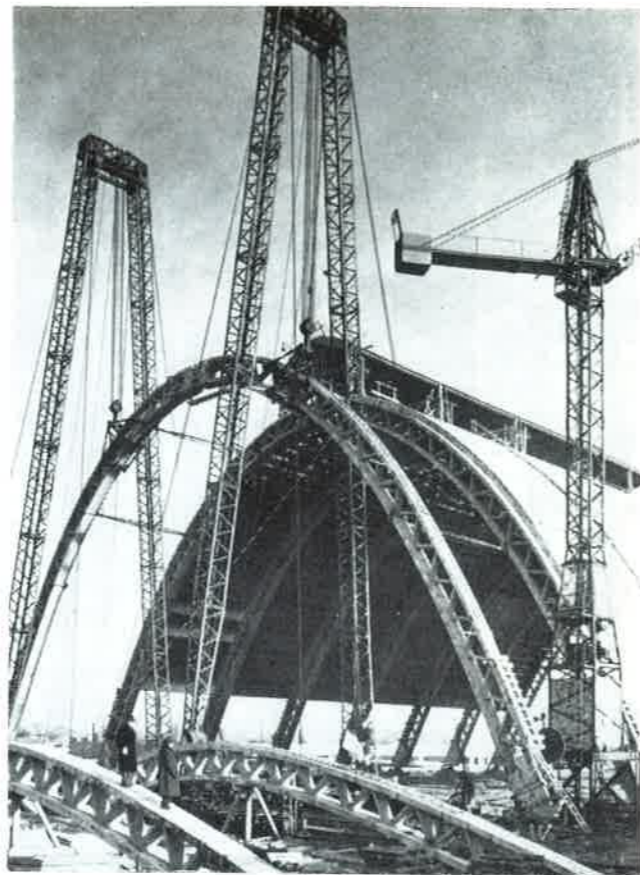
4. ábra. A Dunajvárosi Erőmű tetőpanelének helyszíni előgyártása

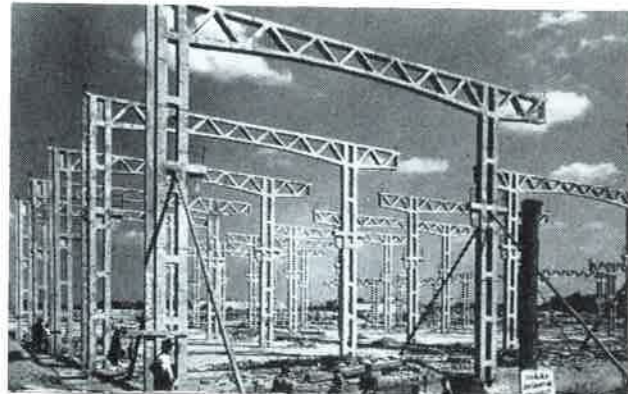
5. ábra. Az EMUK Gyár acélszerkezeti csarnoka (Völgyes Frigyes)

1. ábra. A kazincbarcikai műtrágyaraktár íveinek emelése emelő-kétlábakkal (Gnädig Miklós)

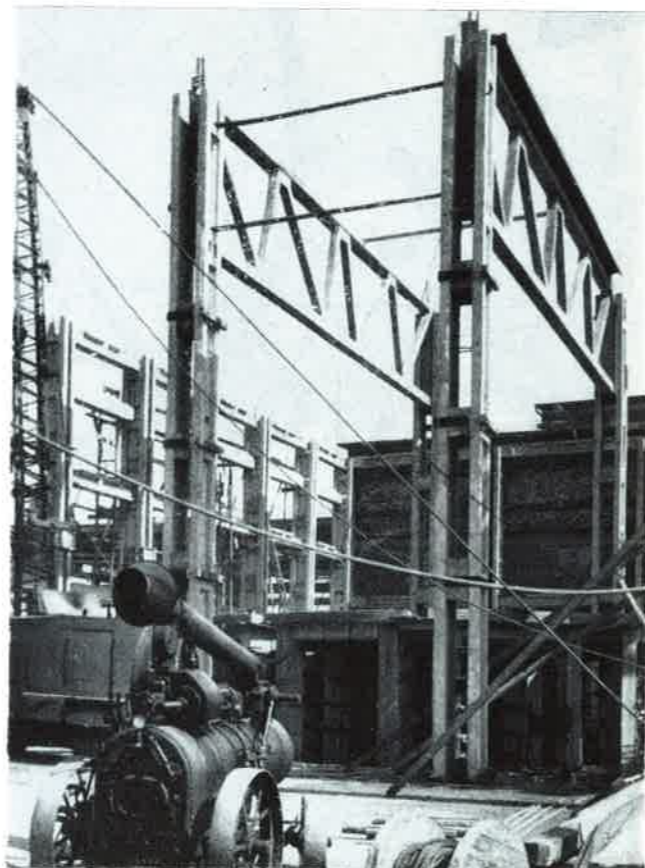
2. ábra. A rácsos ívek emelése és a tetőpanel elhelyezése

3. ábra. A debreceni Gördülőcsapágy Gyár rácsos keretei (dr. Garay Lajos)

4. ábra. A debreceni GÖCS csarnok laterna felülvilágítói

5. ábra. Timföldgyár csarnokszerkezete villás kapcsolattal

1954—1957

igazgató: dr. Szendrői Jenő

A dinamikus iparfejlesztés hatalmas tervezési feladatai láttán a központi irányítás arra kényszerült, hogy növelje az ipari építési munkák tervezői létszámát, mivel a munkaintenzitás fokozás túlterhelései már más lehetőséget nem hagytak. Ezért az építésügyi miniszter 1953. május 22-i rendelkezése alapján újabb szervezeteket hozott létre, megalakult a 2., 3. és 4. számú Ipari Épülettervező Vállalat, melyek önálló, független vállalatokként működtek. A megkülönböztetés miatt a már öt éve működő IPARTERV elnevezése 1. sz. Ipari Épülettervező Vállalat lett. Rövid néhány hónapi működés után a 3. és 4. számú vállalatot összevonták s mindössze 16 havi párhuzamos működést követően 1954. október 7-i rendelkezésével az építésügyi miniszter a három külön szervezetenként működő vállalatot ismét az 1. számú IPARTERV-be olvasztotta be, ezzel annak profilját bővítve, elnevezése is módosult 1954 októberétől IPARI ÉS MEZŐGAZDASÁGI TERVEZŐ VÁLLALAT néven működött e formájában 1967. december 31-ig.

Az Ipari és Mezőgazdasági Tervező Vállalat szervezeti felépítését az egyes iparágak fejlesztési feladatainak fogadására alkalmas irodai egységekre alapozva határozta meg és nyolc iroda kezdte meg működését:

1. sz. Kohóipari Épülettervező Iroda
2. sz. Gép- és Vegyipari Épülettervező Iroda
3. sz. Általános Ipari Épülettervező Iroda
4. sz. Könnyű- és Műszeripari Épülettervező Iroda
5. sz. Építőanyagipari Tervező Iroda
6. sz. Előregyártott Ipari Épülettervező Iroda
7. sz. Mezőgazdasági Épülettervező Iroda
8. sz. Mezőgazdasági Ipari Tervező Iroda.

A mezőgazdasági ipari feladatok is bekerültek az IPARTERV tevékenységébe. Sorra létesültek a begyűjtő tárházak — padozatos és silós rendszerrel —, hűtőházak (miskolci, györi, debreceni, békéscsabai); tejüzemek (Nagyberek, Zalaegerszeg); kenyérgyárak (Komló, Veszprém, Oroszlány, Ózd); valamint a szőlőfeldolgozás és a borgazdaság építészeti feladatai (Bala-tonfűred, Kecskemét, Badacsony).

A korábbi évek iparfejlesztésében fokozott hangsúlyt kapott bányászat, nehézipar, erőműépítés mellett a vegyipar és a könnyűipar fejlesztése került előtérbe.

A vegyipar jelentős beruházásainak építésére került sor, így a Borsodi Vegyi Kombinát, a Péti Nitrogénművek Műtrágya gyára, a Tiszamenti Vegyiművek.

Az ország villamosításának programja számos helyen igényelte transzformátorállomások, alállomások, elosztó állomások létesítését. Néhány szép példa az inotai alukohó transzformátorállomása (tervezők: Szendrői J.—Lauber L.) a badacsonyi transzformátorállomás (tervező: Callmeyer F.) Ezek építését követően készült el, a 35/20 kV-os állomás títusterve melyből közel 50 db épült, ezek tervezését Székely Kovács Ferenc és Gnädig Miklós irányította.

E korszak sajátos feladata volt tömeges méretben építeni, előregyártott vasbeton elemekből gépállomások, kombájn színeket, istállókat és különböző állattartási épületeket. 1955-ben — a nagy kukoricatermes miatt — külön feladatot jelentett a tengeri górék épületelemgyári elemekből építhető változatainak gyors kialakítása.

Az első exporttervezés 1955 januárjában a szófiai VIBROBETON épületelemgyár részére tervezett betonalj előállítására alkalmas üzem volt. Terve február—május hónapokban készült el, az év végén már a gyár szerelése folyt és 1956. év elején megkezdődött a próbagyártás. Ezzel egyidőben nálunk is megindult az épületelemgyárak fejlesztése.

A gazdasági és politikai légkör a mérnöki munka kibontakozásának tág teret nyitott annak ellenére, hogy annak mai megítélése már soknézőpontú, mégis ezen időszakot leginkább a műszaki fejlesztési feladatok sikerrel, eredményei jellemzik.

A teherhordó szerkezetek elsősorban vasbetonszerkezetek, melyek előregyártása, elsősorban építéshelyszíni előregyártása jelentős fa (állványanyag) és önsúly csökkentést eredményezett. Valkó Ödön—Weisz Gyula: Egyhajós csarnokszerkezetek gazdaságossági vizsgálata (1954) a 18 méternél nagyobb fesztávolságú szerkezetekként a rácsos, íves és héjszerkezetek, valamint acélszerkezettel kombinált vasbetonszerkezetek fejlesztésében jelölték meg a fejlesztés további útját. Ennek konkrét eredményeit a nagyerművek szerkezeti fejlődése, anyagmutatóinak alakulása jól igazolja. Ekkor már mérhető eredményeivel ismert volt az Inotai Erőmű, a Dunapentelei Erőmű, a Berentei Erőmű és a Tiszapalkonyai Erőmű, melynek sorát lényeges fordulat követte, az eddigi előregyártott váz, tető és falpanelek helyett a tiszta panelszerkezet alkalmazása, üreges nagyelemek új elgondolása alapján készült a Pécsi Hőerőmű üzemi főépülete. A kisebb erőművek váza merev vasbetétes betonacélból hegesztéssel készült, önfordó vasalással, így épült a Kispesti, a Csepeli, és a Kőbányai Hőerőmű.

Az előregyártás lendülete a hűtőtornyok forgási hiperboloid alakú köpenyének — Mátrai Gyula által 1954-ben tervezett — rombusz alakú elemeihez vezetett. Ez a nem túl szerencsés kísérlet arra figyelmeztetett, hogy mindennek van határa s a Homonnai—Zathureczky tervezésében épülő kettős kúp majd hengeresű tornyok már csúszózszaluzással épültek. Az 1953—54. években alkalmazott ipari épületek előregyártott elemek fejlesztése a nemzetközi érdeklődés középpontjába került.

Az 1954—57 között tervezett többszintes üzemi épületek különböző szerkezeti megoldásainak jellemzői: a csomópontok számának csökkentése-, többszinten át-

1. ábra. Típus víztorny

2. ábra. Balatonfüredi borpince

3. ábra. A borpince belső képe

4. ábra. 1500 vagonos gabonátárház, Mezőkövesd

5. ábra. 200 vagonos tárház, Sáropatak

6. ábra. Nyíregyházi dohányfermentáló

7. ábra. Nagykunsági Kísérleti Kutató Intézet

1. ábra. Magtisztító üzem, Orosháza

2. ábra. Hajdúnánási siló

3. ábra. Dombóvári magtisztító

4. ábra. Törökszentmiklós, gabonasilók

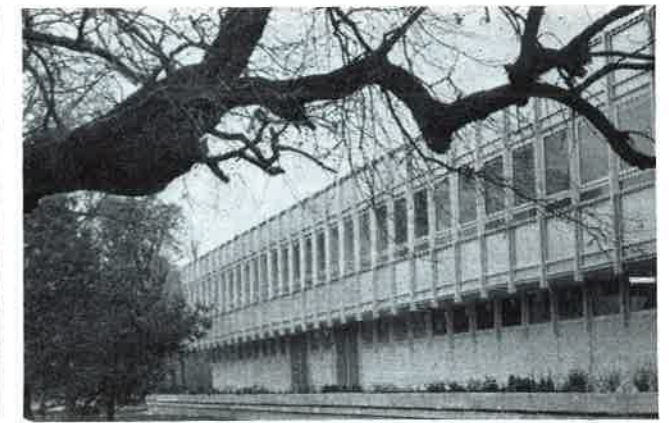
5. ábra. Szigetvári Konzervgyár

6. ábra. Debreceni Konzervgyár

7. ábra. Keletpesti tejüzem

8. ábra. Fitotron laboratórium, Martonvásár

haladó oszlopok; ikerpillérek, csuklókeretek előregyártása; csomópontok száraz és nedves kötése; a nagyobb elemek helyszíni, kisebb elemek telepített üzemi gyártásának alkalmazása. Néhány jellemző előregyártott elemekből épített többszintes ipari épület; az Egyesült Izzó üzemi épülete (Harsányi Ferenc), 200 vagonos tárház (Mohácsy László), többszintes gabonátárház (Koncz Tihamér—Mohácsy László), Orosházi magtisztító (Zentai Zoltán—Szelezky Ferenc), Martfű „Tisza Cipőgyár” nyersanyag raktára (Gouth Béla) ugyanitt a 2. sz. gyárépület (Róna Tamás), a pest megyei Gyógyszervállalat „Decentrum” üzemi épülete (Koncz Tihamér—Thoma Levente), a Kaposvári Cukorraktár (Zentai Zoltán—Takátsy Béla), a Győri Vagongyár új asztalos üzeme (Gnädig Miklós).

Ezidőtájt külföldön már széleskörben alkalmaznak az ipari építészetben feszített elemeket, nálunk ekkor vasúti betonlajakat, távvezetékoszlopokat, nyomócsöveket készítenek csupán.

Héjszerkezet — a háború előtti szép példák ellenére — a felszabadulás után egy kivétellel nem épült. Egyetlen kísérlet volt 1954—55 között, az Újpesti Bőrnyergőgyár épületénél kivitelezett kettősgörbűtű téglabetétes héjszerkezet (Gnädig Miklós terve alapján).

Az egységes méretrend eredménye az egyszintű csarnokok kereteinek távolságánál 6,9 és 12 m és előtérbe kerül — Zentai Zoltán munkássága révén a méretkoordináció és folyik az ipari szerkezetek üzemi előregyártására a felkészülés.

1955. évben kivételre kerülő 60 vagonos tárházak, majd azt követően 1956-ban már a nagy tárházak tervei úgy készültek — elsősorban Koncz Tihamér és Mohácsy László munkájaként — hogy azok teljes mértékben üzemben gyártható elemekből épülhessenek. Előregyártott többszintes váz, födém és térelhatároló fal-szerkezettel épült Orosházán a magtisztító és magtároló (építész: Emödy Attila, statikus Szelezky Ferenc), ennek jó architektúráját az elemek motívumainak gazdag kompozíciója adta.

Az 1955. és azt követő években a szerkezettervezők eljutottak a felületszerkezetek, az ún. nagyelemes előregyártásig. Ez az eljárás Európában is ismeretlen volt, amely mind a tervező, mind az építési munkák organizációját és a helyszíni építési munkák irányítását bravúros feladatok elé állították.

Az 1950—55-ös években szerzett ismeretek közreadása is megérett. A Műszaki Könyvkiadó 1956-ban „Ipari Épülettervezés, Gépgyárak” címmel jelentette meg az összegyűjtött tapasztalatokat, rendszerezte az eredményeket. A művet szerkesztette: Kiss Ferenc, Korbuly László, dr. Szendrői Jenő és munkatársai.

1956-tal a magyar gazdaságfejlesztés sajátos korszaka lezárult, az 1957-es esztendő jelentős változást hozott a magyar gazdaság szerkezetében, amely más struktúrájú feladatot jelentett az ipari épülettervezés számára is.

H. I.

1. ábra. Zalaegerszegi Ruhagyár

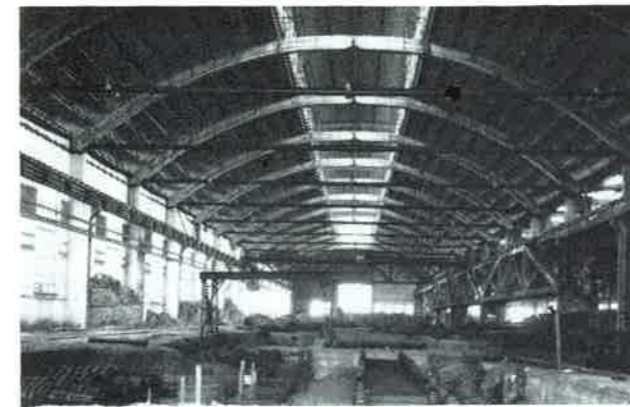
2. ábra. Gyöngyösi Váltógyár

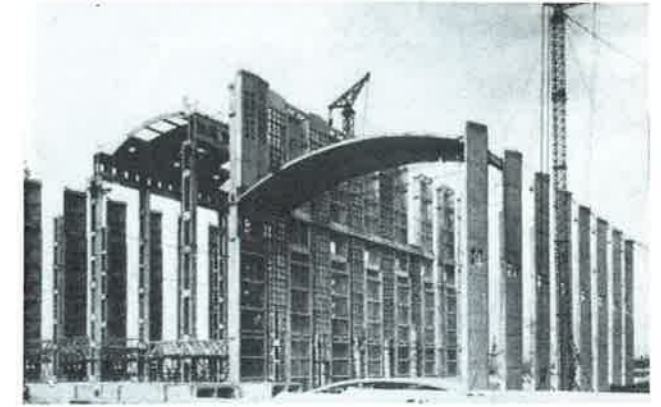
3. ábra. Inotai Alumíniumkohó

4. ábra. DV meleghengermű

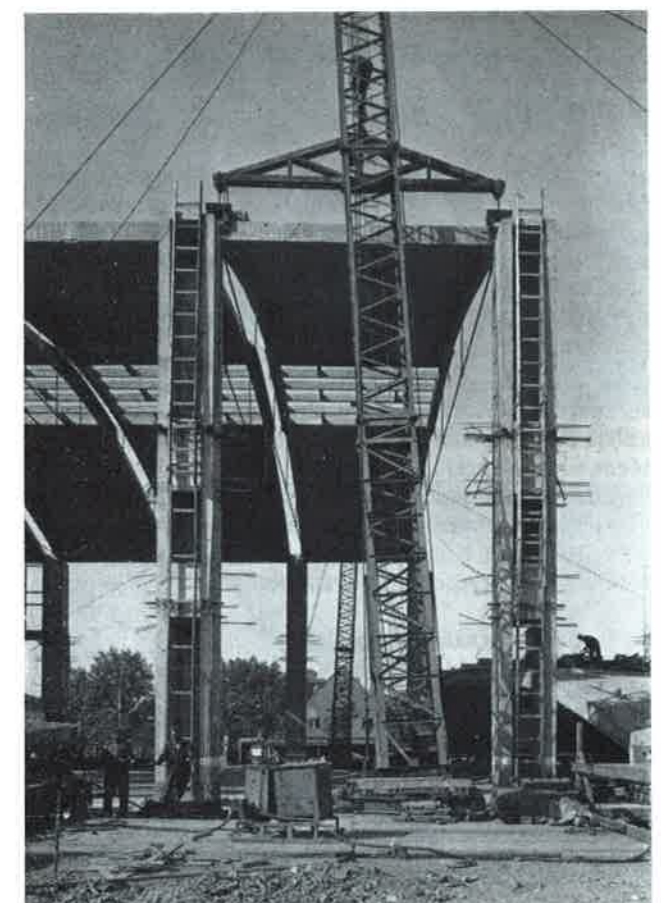
1. ábra. LKM középsori hengermű

2. ábra. Pécsújhegyi Erőmű

3. ábra. Gördülőcsapágy Művek kovácsműhelye, Debrecen

4. ábra. Kábelgyári csarnok, dongaelemek emelése

5. ábra. IKARUS csarnok dongaelemekből

6. ábra. Az IKARUS autóbuszgyártó csarnoka

1957—1979
igazgató: Takács Gyula

E huszonkét év során folytatódott az ország extenzív iparfejlesztésének második szakasza. Továbbra is épültek új erőművek, gépgyárak, különböző könnyű-, nehéz- és mezőgazdasági üzemek, vegyipari üzemek, gabonátárolók és mindazok az ipari létesítmények, amelyekre az országnak a gazdasági élet fejlesztése szempontjából szüksége volt.

Tekintettel arra, hogy ezen országos nagyberuházások épület- és azzal kapcsolatos egyéb tervezésének több mint fele az IPARTERV-ben folyt, ez a körülmény serkentőleg hatott a vállalat életére, fejlődésére. Indokoltá tett időnként szervezeti módosításokat, lehetőséget adott az ország határain túl is megcsodált szakmai fejlesztésre, indokoltá tette nemzetközi kapcsolataink bővítését és biztosította mérnökeinek olyan szakmai fejlődését, ami Kossuth-, Állami-, és Ybl-díjak elnyerésére adott egyezesek számára lehetőséget.

Szervezet, létszámalakulás, szervezeti módosulások

Sajnos, hiteles vállalati szervezet és állományi létszám csak 1960 elejéről áll már csak rendelkezésre, de még ez is jól tükrözi az 1957. évi szervezetet. Változás mindössze annyi, hogy időközben a volt 7. számú Mezőgazdasági Épülettervező Iroda beolvadt a vállalat 8. számú Mezőgazdasági Ipari Tervező Irodájába és helyére a 7. számú Vasszerkezeti Osztály szerveződött.

Így a vállalat szervezete 1960-ra a következőképpen alakult:

1. számú Kohóipari Épülettervező Iroda. (141 fő) vezetője Székely Károly, építész osztály vezetője Juhász Jenő, statikus osztály vezetője Szűcs Sándor, gépész osztály vezetője Viola László.

2. számú Gép- és Vegyipari Épülettervező Iroda. (97 fő) vezetője Barabás Ferenc, statikus osztály vezetője Gnädig Miklós, gépész osztály vezetője: Orolin András.

3. számú Általános Ipari Épülettervező Iroda. (163 fő) vezetője Borsa Gábor, építész osztály vezetői Bánóczy Ferenc és Szabó István, statikus osztály vezetője Hollai István, gépész osztály vezetője Sárdi Ernő.

4. számú Könnyű- és Műszeripari Épülettervező Iroda. (112 fő) vezetője Kürti István, építész osztály vezetője Farkas Ipoly, statikus osztály vezetője Homonnai Tamás, gépész osztály vezetője Kelemen Antal.

5. számú Építőanyagipari Tervező Iroda. (197 fő) vezetője Zathureczky Árpád, gépész osztály vezetői Huszka Károly, Péntek László és Szirányi Zoltán, mélyépítési osztály vezetője Kopcsay Gábor.

6. számú Előregyártott Szerkezeteket Tervező Ipari Tervező Iroda. (66 fő) vezetője Mátrai Gyula, építész osztály vezetője Fekete Béla, statikus osztály vezetője Pásztói Károly, gépész osztály vezetője Benkő János.

7. számú Vasszerkezeti Osztály. (27 fő) vezetője Völgyes Frigyes.

8. számú Mezőgazdasági Ipari Tervező Iroda. (112 fő) vezetője Szabó Árpád, építész osztály vezetője Semsey Lajos, statikus osztály vezetője Szalay László, gépész osztály vezetője: Gyarmati István.

9. számú Radiológiai Osztály. (34 fő) vezetője Halász Jenő, technológia gépész osztályvezetők dr. Felde Imre és Darvas György.

Műszaki Osztály (45 fő) vezetője Bakó István, statikus szakosztály vezetője Krempe Ödön, gépész szakosztály-vezető Erőss Béla.

A vállalat gazdasági és műszaki vezetői: Takács Gyula igazgató, dr. Szendrői Jenő főmérnök, Sebestény Ottó főkönyvelő, Weisz Gyula statikus főmérnök Bogdány Ferenc gépész főmérnök, Tóth László árelemző-org. főmérnök.

A vállalat összlétszáma ekkor 1152 fő volt, amelyből 994 fő volt a „termelő műszaki”-ak száma.

A vállalatnál 1957—79 között az alábbi fontosabb szervezeti változások léptek életbe:

Mint ahogy arról már említés történt, 1958. július 15-én az addigi 7. számú iroda teljes szervezetével együtt beolvadt a 8. számú irodába. Helyére a 7. számú Vasszerkezeti osztály szerveződött.

1960 januárjában, a Típustervező Intézet felállítása során az Építésügyi Minisztérium vezetője a vállalat kb. 20 vezető tervező munkatársát átirányította az újonnan szervezett intézethez.

1960. június 26-ával a vállalatnál egy profilját tekintve is új szervezet jött létre 9. számú Radiológiai osztály elnevezéssel. Feladata volt az ország radiológiai épületeinek (laboratórium, kórház stb.) komplex tervezése, a technológiai berendezésekkel együtt.

Ugyancsak 1960. július 26-ával került megszervezésre a vállalat új szervezeti egysége, a 10. számú Árelemzési és Organizációs Iroda. Az iroda feladata volt, hogy így összevontan hatékonyabban szolgálja ki a termelő egységeket az árelemzési és organizációs feladatok elvégzésével.

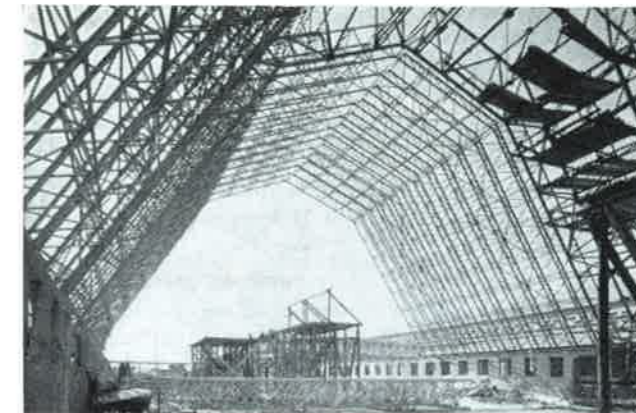
1961. november 8-án a társadalmi szervekkel összhangban létrehoztuk a „Törzsgárdatagság” intézményét és közösen elkészítettük az idevágó alapítólevelet. Ez időtől „törzsgárdajelvény”-nyel tüntettük ki és pénzjutalomban részesítettük a vállalat 20, 10, és 5 éve megszakítás nélkül munkaviszonyban álló dolgozóinkat.

1964. január 1-ével további új iroda szerveződött 11. számú Közmű és Mélyépítési Iroda elnevezéssel, az idevágó tervezési feladatok hatékonyabb elvégzésének a biztosítására.

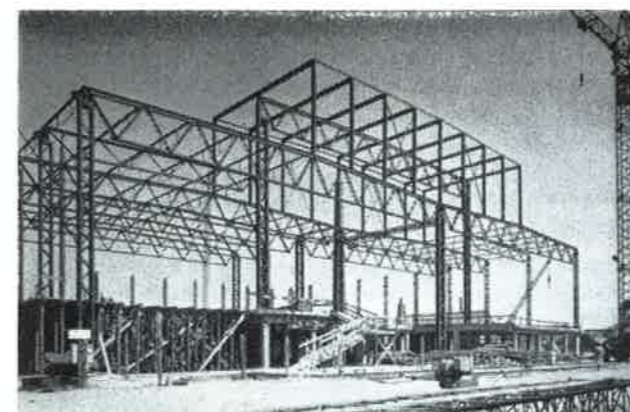
1966. október 1-ével minisztériumi utasításra az 5. számú irodánk szervezetében működő építőipari technológiai tervező részlegünket (cement, téglá, kerámia, üveg, cserép) át kellett adnunk a Szilikátipari Központi Kutató és Tervező Intézetnek. Ennek következtében az eddigi 5. számú iroda, 5. számú Építőipari Technológiai

1. ábra. Borsodi Vegyi Kombinát

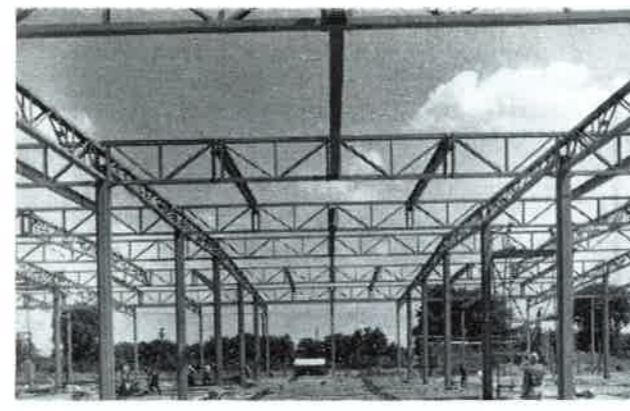
2. ábra. Tisza menti Vegyiművek alumínium vázas raktára, Szolnok

3. ábra. Zománcipari Művek kecskeméti gyára

4. ábra. Faszervezetű csarnok újjáépítése acélszerkezettel, Peregmaraton

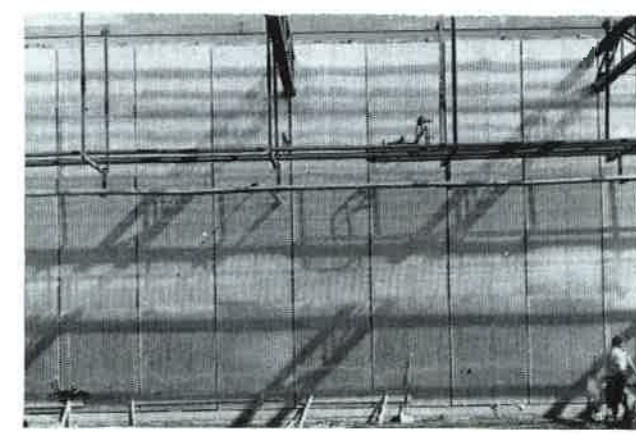
5. ábra. 1000 vagonos almatároló, Tuzsér

6. ábra. Budaörsi hűtőtároló

7. ábra. Békéscsabai Hűtőház új hűtőháza

8. ábra. Tuzséri almatároló alumínium panelekkel

Osztály lett és egy további új egység szerveződött, 12. számú Légtechnikai és Hűtőtorony Osztály elnevezéssel. Egyben az eddigi 11. számú iroda is részben új profilt és új nevet kapott: 11. számú Telepítési és Közműtervező Iroda címmel.

1967. július 1-ével ugyancsak minisztériumi utasításra a még nálunk működő betontechnológiai részlegünket is le kellett adnunk az Építéstudományi Intézetnek.

1967. december 15-ével csaknem az egész vállalatot érintő nagyobb átszervezésre került sor. Az eddig 1—9 számokkal jelzett irodáinkat A, B, és C-vel jelzett nagyobb komplex egységekbe vontuk össze, míg a 10, 11, és 12 sz. irodák szervezete változatlan maradt. Ugyanakkor két önálló kisebb részleget is létrehoztunk: „Belső Építészeti Osztály” és „Tervezési előkészítő csoport” megnevezéssel.

1970-ben a Könnyűszerkezetes Kormányprogram indokoltta tette, hogy vállalatunkon belül is létrehozzunk egy Könnyűszerkezetes Osztályt a „B” iroda szervezetén belül.

1971. július 1-ével a radiológiai technológiai részleget kiemeltük az „A” iroda szervezetéből és hozzá csatoltuk az eddigi 12. számú irodához. Az így létrehozott egység a Hő- és Légtechnikai Iroda elnevezést kapta, illetve, ezt a még 1967-ben eszközölt névváltoztatást is módosítani kellett a profilt jobban tükröző: Különleges gépészeti és Radiológiai Iroda elnevezésre.

1972. november 15-i hatállyal létrehoztunk egy Különleges Szerkezeti Irodát, amelynek feladata az induló atomerőmű, a könnyűszerkezetes építési mód és a vállalatnál jelentkező egyéb, különleges acélszerkezetek megtervezése volt.

1972. szeptember 1-től vezettük be vállalatunknál a „szabad szombat” rendszerét, majd később a „rugalmas munkaidő”-t.

1975. január 1-i hatállyal felállításra került a vállalat „D” jelű irodája, a korábbi Telepítési és Közműtervezési, valamint a Különleges Gépészeti és Radiológiai Irodák összevonása útján. Az új, betűvel jelzett iroda vezetésére Zathureczky Árpád kapott megbízást.

1975. november 1-ével kikerült a „D” iroda szervezetéből a radiológiai tervező részleg és a Benczúr utcai helyiségeinkbe átköltöztetve, mint önálló Radiológiai osztály folytatta működését, Rados János osztályvezető irányítása mellett. Kétéves itteni működésük után ezt a szervezeti egységünket a helyiségekkel együtt átengedtük a Központi Fizikai Kutató Intézet szervezetébe.

1976. július 1-i hatállyal a vállalat Műszaki osztályát Műszaki Főosztállyá szerveztük át és vezetésével a minisztériumból ismét a vállalat státuszába került Harsányi Istvánt bíztuk meg. A Műszaki osztály eddigi vezetője, Nedelykov Mihály az új főosztályon belül a műszaki fejlesztési és kölkapcsolatokkal foglalkozó osztályt vezette tovább.

1976. szeptember 1-ével megszerveztük vállalatunkon belül a „Jogsegélyszolgálat”-ot azzal a feladattal, hogy ingyenes segítséget, támogatást biztosítson a vállalati dolgozóknak peres, vagy egyéb vitás ügyeik rendezéséhez.

1977. március 1-ével újabb két, betűvel jelzett iroda került felállításra, az „E”, és az „F”. Az „E” iroda, Völgyes Frigyes vezetésével a különleges acélszerkezetek

tervezését végezte, míg az „F” jelű irodának, Kovács András irodavezető irányítása mellett az árelemző és organizáció tervezését kellett elvégezni a vállalat termelő egységei számára.

Végül 1978. július 1-i hatállyal intézkedés történt arról, hogy a Franciaországban megvásárolt FILLOD könnyűszerkezetes építési rendszernek az „A” iroda, míg az Angliában megvásárolt CONDER építési rendszernek az „E” jelű iroda legyen a tervezői gesztora.

Volt ezen időszak alatt még egy intézkedés, ami nem a vállalat szervezetével, hanem elnevezésével kapcsolatos. Az építésügyi miniszter 152/1954. számú rendeletének megfelelően akkor a vállalat pontos elnevezése: IPARI ÉS MEZŐGAZDASÁGI TERVEZŐ VÁLLALAT volt. Azonban a mezőgazdasági tervezési profiltól az állattartási és növénytermelési épületek tervezése átkerült az időközben megszervezett AGRÓTERV-be és csak a mezőgazdasági ipar és tároló épületek tervezése maradt továbbra is az IPARTERV hatáskörében.

Ezért csupán a reális valóságot legalizálta az építésügyi és városfejlesztési miniszter, a 35/1967. sz. utasításával, mellyel a vállalat elnevezését 1968. január 1-jével IPARI ÉPÜLETTERVEZŐ VÁLLALAT-ra változtatta.

Huszonkét év elég hosszú idő ahhoz, hogy a vállalatnál sok személyi változás következzen be, nyugdíjazás, haláleset, áthelyezés stb. Mindezek felsorolására e helyütt nincs mód, de talán indokolt a vállalat felső vezetésében bekövetkezett személyi változásokat röviden felsorolni.

Igazgató Takács Gyula 1957. ápr. 1—1979. márc. 31-ig 1978. október 1-től nyugállományba menetele miatt felmentve beosztásából, utóda Fülöp Imre 1978. október 1-től.

Főmérnök dr. Szendrői Jenő 1957. április 1-től 1971. december 31-ig, egyetemi tanári kinevezéséig, utána dr. Pozsgai Lajos 1972. január 1-től 1977. december 1-ig, az ÉVM-be történt áthelyezéséig, amikor két helyettes neveztek ki, 1977. december 1-étől az igazgató első helyettese Fülöp Imre, a műszaki helyettese dr. Böhönyey János. Tíz hónapig működött a két helyettes együtt, Fülöp Imre igazgatói kinevezéséig.

Főkönyvelő Sebestény Ottó 1957. január 1-től 1970. december 31-ig, nyugállományba menetelég, majd gazdasági igazgatóhelyettes dr. Seres Marcell 1971. január 1-től.

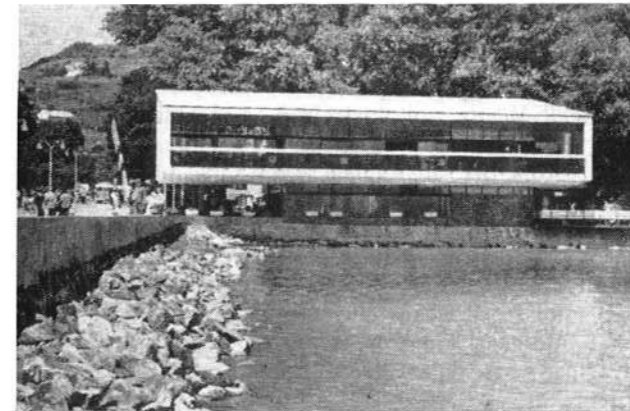
1957-ben és az azt követő években még sok 60—70 év feletti kolléga tartozott a vállalat állományába. Olyan építészek, mérnökök, akik a két világháború közt, mint magánygyakorlatot folytatók, hírnevet szereztek maguknak országhatáron belül és kívül egyaránt. Az új társadalmi rendbe igyekeztek ők is beleilleszkedni és ezért léptek be idős koruk ellenére az állami tervező szervek valamelyikébe, így hozzánk is. No meg a megélhetési biztonsága is készítette őket e lépés megtételére.

E rövid visszaemlékezés nem alkalmas valamennyiük felsorolására, de példaként mégis megemlítem néhányukat anélkül, hogy a kimaradt nevekkel bárkit is sérteni kívánnék.

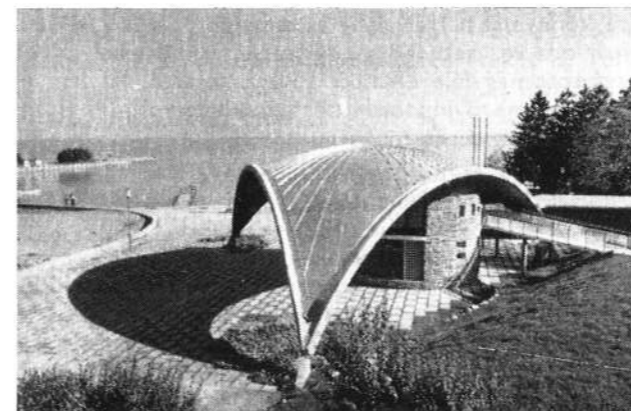
Medgyasszay István, a veszprémi és a soproni színházak, a budapesti Baár—Madas leánygimnázium és a budapesti Operaház korszerűsítési munkáinak vezetője. Gerlóczy Gedeon, a Képzőművészeti Főiskola volt tanára, a Mező Imre úti Baleseti Kórház társtervezője, a gyulai

1. ábra. Tihanyi MOTEL

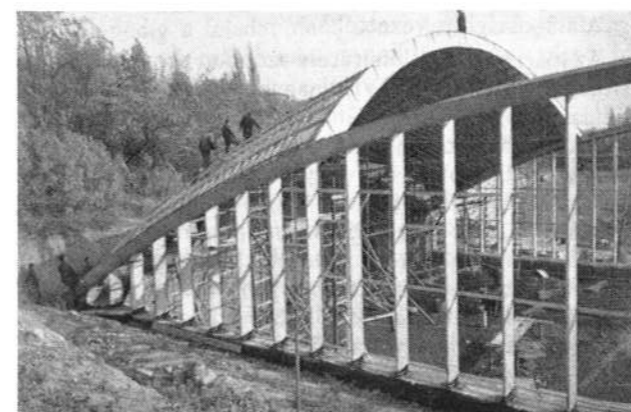
2. ábra. Badacsony, bisztró

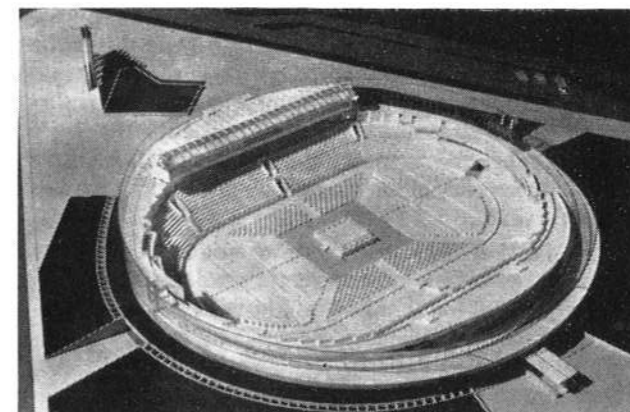
3. ábra. Tihanyi posta

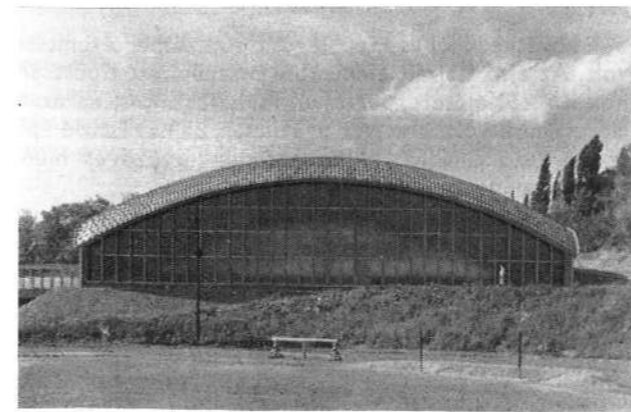
4. ábra. Szigligeti alkotóház, műemlék helyreállítás

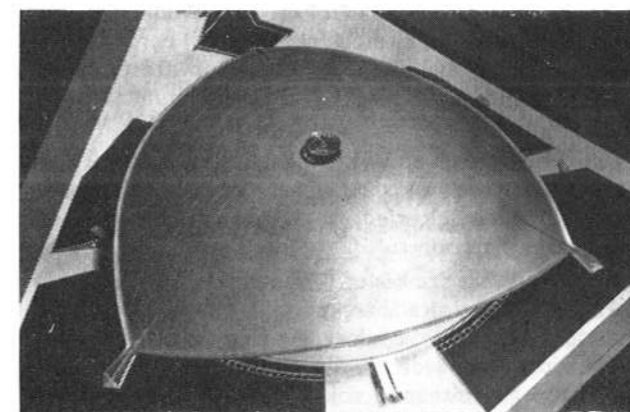
5. ábra. Vasas teniszcsarnok szerkezetépítése

7. ábra. Budapest Sportcsarnok lelátói (terv)

6. ábra. A Vasas teniszcsarnoka

8. ábra. Budapest Sportcsarnok lefedése (terv)

Megyei és a békéscsabai kórház tervezője, Csontváry Kosztká Tivadar ma már világhíres festményeinek megalkotója. Folly Róbert, szerkesztőtervező mérnök, a veszprémi — Séd patak feletti — vasbeton híd tervezője. Hill Mihály, volt kivitelező-építőmester, az első előgyártott födém, az úgynevezett „Hill-palló” megalkotója. Dr. Tóth Kálmán, a volt ONCSA-házak tervezője. Id. Dávid Károly, Cséri Miklós, Glock Imre, Beszedes József és társai, a két világháború közötti évek jelentős építőmesterei, kivitelezői. Szeleczky Ferenc, szerkesztőtervező mérnök, aki a korábbi években az akkori Ipari Minisztériumban felügyelte a közületi beruházásokat. Margalit Andor és Sedy Tivadar, akik az építőanyagipar korai fejlesztése terén értek el vitathatatlan érdemeket.

Az idős és alkotó erejük birtokában már nem levő kollégáinkon túl, nagyon sokan voltak e tárgyalt időszak elején olyan vállalati dolgozók, akik munkájukkal nagymértékben hozzájárultak vállalatunk jó híréhez, sokoldalú megbecsüléséhez.

Szintén a teljesség igénye nélkül, mintegy példázatként kerülnek megemlítésre az alábbiak:

Mátrai Gyula, már akkor kétszeres Kossuth-díjas építész, az Inotai, a Kazincbarcikai, a Tiszapalkonyai és a Pécsújhegyi Erőművek, valamint az IKARUS és a Budapesti Kábelgyár gyártócsarnokainak tervezője. Gnädig Miklós, szerkesztőtervező, aki a kazincbarcikai sóraktárért már 1951-ben Kossuth-díjat kapott.

Dr. Menyhárd István, az óbudai Duna-híd társtervezője, a Kossuth-híd tervezője, a Hamzsabégi úti autóbusz garázs megalkotója. Ifj. Dávid Károly, Kossuth-díjas (1954), a budapesti Népstadion megalkotója. Nagy József, az ácsmesterből lett kiváló szerkesztőtervező, a Nyíregyházi Konzervgyár és más ipari épületek korszerű szerkezeteinek a tervezője. Wágner László, a Kecskeméti- és Szolnoki Kórházak tervezője, a Dunaújvárosi Hengerművek és a Budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetem Nagyvárad téri épületének főtervezője, végül Vörösmarty Kálmán, Vincze Pál, Bereczky László és sokan mások, a két háború közti időszak jeles építésztervezői.

Akik mellé a tárgyalt időszak során a fiatalabb, nagy tehetségű építészek, szerkesztőtervezők és épületgépésztervezők egész sora nőtt fel, hírnevet szerezve magának, elismerést vállalatunknak.

A vállalat munkássága, műszaki fejlesztései

A tárgyalt időszakban a vállalat munkássága kiterjedt a népgazdaság valamennyi ipari ágazatára. A különböző technológiai tervező vállalatokkal együttműködve, vállalatunk dolgozói készítették el az új ipari beruházások, rekonstrukciók és bővítések épülettervezését és az azzal kapcsolatos kiegészítő tervezési munkák nagy részét.

E sokirányú tevékenység jó alkalmat nyújtott új, korszerű építési technológiák megtervezésére, bevezetésére, ezek aztán elterjedtek az egész országban, néha még hazánk határain túl is.

1957-ben és az azt követő években az ipari épületek szerkezetei még általában monolit-, vagy előgyártott vasbetonszerkezettel épültek. Az előgyártott vasbetonszerkezetek elterjedése vált általánossá, tekintettel, hogy ezen gyártási mód sok zsáluananyag megtakarítást eredményezett.

A helyszíni előgyártott vasbetonszerkezetek alkalmazása már 1957 előtt is általánossá vált és sok sikert hozott tervezőinek és magának a vállalatnak. Elég, ha bizonyításként megemlítsük Gnädig Miklós kazincbarcikai sóraktára és Mátra Gyula addig megtervezett és felépített erőművei, amely mindkettőjüknek a Kossuth-díj elnyerését biztosította. (Mátrai Gyula kétszer is elnyerte ezt a magas kitüntetést; 1950-ben és 1956-ban!)

Az ő nyomdokaikon haladva egy egész statikus generáció nőtt fel, akik széles területen alkalmazták az előgyártás előnyeit vállalatunknál.

Az emelőeszközök fejlődésével nőtt az előgyártott vasbetonelemek mérete, súlya. Ez, főleg a Mátrai Gyula által vezetett tervező-csoportnak volt a jellemzője. Az elemsúlyok itt már elérték a 15–20. tonnát is, amiket az ugyancsak általuk tervezett A-alakú emelőszerkezettel könnyen a helyére lehetett emelni. E téren a fejlődés már odáig vezetett, hogy egy ipari csarnok a helyszínen gyártott négyféle elemből (pillér, főtartó, falelem és födém) rövid idő alatt összerakható volt. (Pl. Budapesti Kábelgyár csarnoka!)

Mint hogy ezen építéstechnika nagy faanyagmegtakarítással járt, így alkalmazását gyorsan átvették más államok is. (Pl. a Szovjetunió!)

A helyszíni előgyártás azonban még mindig ki volt téve az időjárás viszonyosságainak, így gyártását az időszakszerűség jellemezte. Ezért erősödött egyre jobban az a törekvés, hogy a vasbeton szerkezeti elemek gyártását zárt térben, ipari módszerekkel kell végezni, idényjellegét megszüntetve és az ipari gyártás egyéb előnyeit kihasználva, (gőzölés, feszítés stb.) amelyek a szerkezet méreteinek csökkentésén keresztül fokozott takarékos gazdaságossághoz vezettek.

Az ipari gyártás előfeltétele azonban a méretegységesség, a tipizálás. A TVK. nagyberuházás volt az első példa, ahol a tervezők (Gnädig Miklós, Bajnay László és munkatársaik) olyan méretkoordinációt vezettek be, amely biztosította sok egyforma vasbetonelem legyártását és különböző ipari épületeken történő felhasználását. Az építkezés helyszínén megépített előgyártó üzemben történt a kisebb elemek gyártása, amelyek kisebb súlyuk miatt könnyen a beemelés helyére voltak szállíthatók és a különböző épületeknél a kívánt méretű főtartókká voltak összeállíthatók (utófeszítés!) és végleges helyükre beemelhették.

Hasonló előgyártó üzem létesült Hódmezővásárhelyen is, — egyszerű eszközökkel, — a nagyfeszítésvű „T” és „TT” keresztmetszetű, feszített födémek gyártására.

A következő lépés a tényleges tipizálás megteremtése volt. Az első tipizált elemekből összeépített típuscsarnok a 9×9. méteres feszítésvű, földszintes, daruzatlan csarnok volt, amelyet ugyancsak Bajnay László építésztervező Gnädig Miklós statikus tervező és munkatársai alkottak meg.

Tekintettel arra, hogy közben elkészült a teljes fokú tipizálást biztosító méretkoordináció (3,00 méteres vízszintes és 0,30. méteres függőleges modulhálással), így már nem volt akadálya, hogy bármilyen méretű csarnok szerkezet ipari gyárépület készüljön előgyártott típuselemekből.

Egyidejűleg elkészült az iroda és szociális épületek hasonló rendszerrel felépített koordinációja is, ami biz-

tosította egy ipartelep valamennyi épületének megépítését típuselemekből.

A tipizálás adta meg a lehetőséget a tömbösített ipartelepek kialakításához is. Itt a különböző funkciók egy épülettömbben nyertek elhelyezést, ami nagyfokú férőhelymegtakarítása révén, gazdaságosabbá tette a beruházás megvalósítását.

Az előgyártott szerkezetek fejlődésével egyidejűleg fejlődés mutatkozott a monolitikus vasbeton építési technológia terén is. Itt is bevezetésre került a tipizálás, de itt nem a szerkezet, hanem a zsáluananyag tipizálásáról volt szó. A típus zsáluananyagok sokszoros felhasználása itt is nagy megtakarításokat eredményezett, amit bizonyít a Farkas Ipoly—dr. Menyhárd István—Semsey Lajos által megalkotott csarnokok a Székesfehérvári KÖFÉM üzemben, a Soroksári Öntöde csarnokánál és más helyeken.

Vállalaton belül a tipizálás kötelezővé vált, de sokan alkalmazták a korszerű monolitszerkezeteket is. Tervezőink tipizálási munkája nem állt meg az ipari csarnokok, raktárak és szociális épületek tipizálásánál, hanem sokkal szélesebb területre terjedt ki. Így például tipizálták a mezőgazdaság számára tervezett és kivitelezett gabonatarló épületeket-, silókat- és mindazon kiegészítő épületfajtákat, amiknek ismételt alkalmazására lehetett számítani. Ez a törekvés is nagy megtakarítást eredményezett az ipari beruházásainknál.

Építésztervezőinket, szerkesztőtervezőinket követve, gépésztervezőink is tipizáltak minden arra alkalmas gépészeti berendezést, vagy speciális gépészeti létesítményt. Gondolok ennek kapcsán a törpe hűtőtornyainkra, amely csak egyik példája a gépészeink tipizálási törekvéseinek.

Ahol pedig a feladat nem adott lehetőséget a tipizálásra, ott tervezőink más módon igyekeztek olcsóbbá tenni az általuk tervezett ipari beruházást. Például az épülethányad csökkentésével.

Az ipari beruházók részéről egyre nagyobb nyomatékkal jelentkezett az az igény, hogy a beruházásuk minél kisebb épülethányaddal valósuljon meg, hogy nagyobb összeg maradjon a technológiai berendezések beszerzésére. Ezért építészaink olyan tetszetős megjelenésű ipartelepeket terveztek, ahol csak a legindokoltabb esetben kerültek technológiai berendezések épületbe, vagy fedett térbe. Az erőműveknél nem csak a kazánházak kerültek így szabadtéri elrendezésre, de még a gépházak is csak könnyen elmozdítható lefedést kaptak. Ugyanígy szabadtéri elhelyezésre kerültek a nagy vegyipari beruházások technológiai berendezéseinek jó része is. Ezeknél az ipari beruházásoknál az épülethányad a korábbi közel negyven %-ról, közel a felére csökkent.

Amikor műszaki fejlesztésről beszélünk, nem mehetünk el szó nélkül tervezőink azon munkája mellett, amit a vasbetonszerkezetek elő- és utófeszítése terén elértek.

Az előfeszítés módszerét, ami kisebb méretű szelvényekhez vezetett, tervezőink már a vasbeton vasúti aljak gyártásánál is bevezették. Ezzel kisebb súlyú elemek gyártását biztosították, ami kisebb bekerülési összeget jelentett.

De az előfeszítési eljárást más esetekben is alkalmazták, így például még napjainkban is a már említett „T”, és „TT”, keresztmetszetű, nagy feszítésvű födémek gyártásánál.

A nagy lendülettel beindult utófeszítéses módszer (TVK és a Nyíregyházi Konzervgyári beruházásoknál) később alábbhagyott, mert a feszítő huzalok tökéletes korrózióvédelme nem látszott biztosítottnak.

További nagy lehetőségeket jelentett a műszaki fejlesztés terén a tárgyidőszak alatt bevezetésre került két nagy kormányprogram:

— a házigyárak telepítése és az úgynevezett — könnyűszerkezetes kormányprogram.

A házigyári program során az építésügyi kormányzat a Szovjetuniótól kilenc, míg a dán Larsen—Nilssen cégtől egy, lakásépítésre alkalmas elemeket gyártó technológiai sort vett meg a lakástermelés gyors felhívására érdekében. A különböző technológiák ellenében mód volt, hogy tervezőink valamennyi „házigyár” számára azonos, méretkoordinált gyártócsarnokot és melléképítésményeket tervezzenek, tipizált építési elemek felhasználásával.

A „Könnyűszerkezetes Kormányprogram” egyrészt arra adott lehetőséget tervezőink számára, hogy a francia „Fillod” és az angol „Conder” építési rendszerek honosításakor megismerhessék ezeket a fejlett nyugati építési rendszereket, másrészt az itt szerzett tapasztalatok inspirálták őket, hasonló korszerű hazai acélszerkezetek tervezésére. Amit aztán az Ózdi Kohászati Üzemek „Rúd-drótsori” csarnokánál, a Paksi Atomerőmű nagy feszítésvű turbinacsarnokánál és sok más helyen meg is valósítottak.

Exporttervezési tevékenységünk

Az ipari tervezés hazai eredményei jó hírnevet szereztek vállalatunknak az ország határain túl is. Így, amint a lehetőség megnyílt export tervezési munkák vállalására, különböző külföldi megbízók kerestek fel bennünket ilyen feladatok elvégzésére.

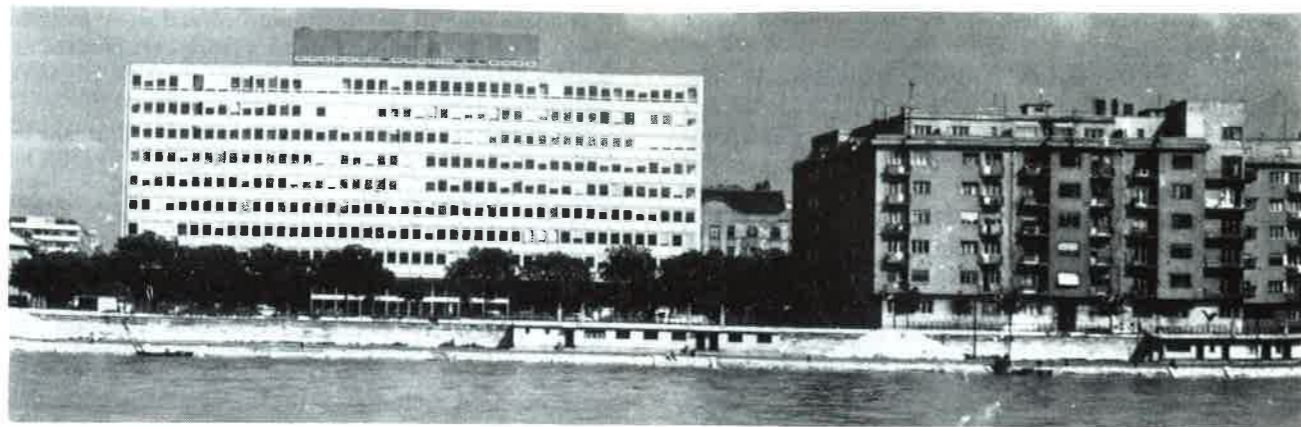
E helyen nincs lehetőség a sok, szerteágazó exportmunkánk részletesebb ismertetésére, de az itt kifejtett eredményes munkásságunk iránti tiszteletből indokolt közülük a legjelentősebbek felsorolása, rövid ismertetése:

Az első, jelentősebb export tervezési munkát még az ötvenes évek utolsó éveiben nyertük el egy nemzetközi pályázaton. A téma egy India számára épülő vasúti gyártócsarnok volt, amelyet előgyártott vasbetonszerkezetek alkalmazásával dr. Garay Lajos az IPARTERV nyert el. Feladatunk volt a tervezésen kívül a teljes helyszíni tervezői művezetés ellátása is.

A következő export tervezési feladatok elvégzésére az építőanyagipar adott számunkra lehetőséget. Az ÉMEXPORT komplett gyárak szállítását vállalta, így nekünk is komplex tervezést kellett elvégezni ezeknél a munkáknál. Így működtünk közre vasbetonaljgyárak felépítésénél, mint tervezők, Csehszlovákiában, Irakban és Szíriában, továbbá üveggyárak építésénél Kubában, Indonéziában és Indiában.

Az NDK-beli Haldensleben nevű városban egy egészségügyi porcellángyár tervezésében és helyszíni művezetésében működtünk közre.

Weimár városában még a háború alatt fogtak hozzá egy nagyméretű kongresszusi csarnok felépítéséhez, de csak a szerkezetek megépítéséhez jutottak, mert a háborús események megakadályozták a további építési munkákat. Maga a csarnok szerkezete is kapott bombatalálatot. Bajnay László, Gnädig Miklós és az általuk veze-

1. ábra. Magyar Alumíniumipari Tröszt székháza

2. ábra. József körüti lakóház

3. ábra. Lakóház Bp. József-nádor tér

4. ábra. Budapest, Bocskai úti lakóház

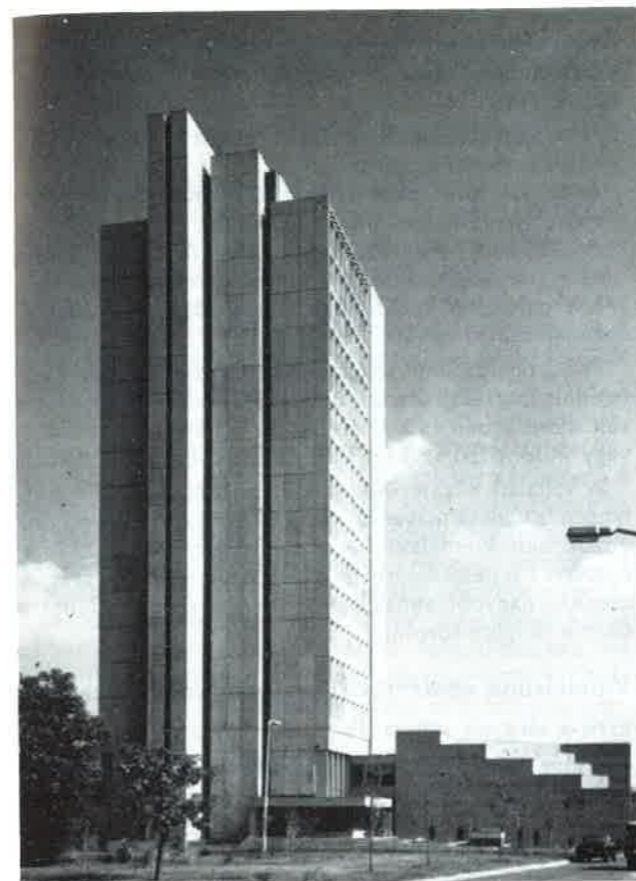
5. ábra. Budapest, Fehérvári úti lakóház

6. ábra. Egyesült Izzó RT irodaépület

7. ábra. SOTE elméleti épülete

1. ábra. VITUKI laboratóriuma

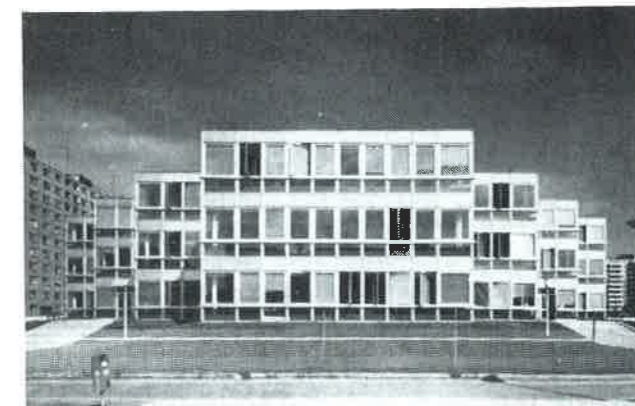
4. ábra. Domus Áruház, Budapest

5. ábra. Domus Áruház, Székesfehérvár

2. ábra. Kőbánya mozi

3. ábra. Újpalotai iskola

6. ábra. MEDICOR székház

tett munkacsoport a lehatárolt térbe közbenső emeleti födémekek beépítésével, többszintes raktárépületet alakított ki.

A Szovjetunióbeli Örményország északi részén, Razdan városában, magyar vállalkozásban épülő erőműhöz acélszerkezeti hűtőtornyokat terveztek tervezőink és végezték el a helyszíni művezetést.

Új sörgyár építészeti terveit készítettük el Potsdamban, és sörgyári rekonstrukciók építészeti terveit készítettük el a drezdai sörgyár számára.

Molnár Péter és munkatársai városrendezési terveket készítettek az NDK-beli Jéna város számára.

Juhász Jenő és munkatársai abbahagyott bányatelep helyén korszerű új írógépgyárat terveztek és művezettek NDK-megbízás alapján.

Az újja születő Algériát is segítettük tervezési munkáinkkal. Egyrészt tervezőink megtervezték Tlemzen város ipari övezetét, másrészt pedig több tervezőnk hosszabb időre történő átengedésével segítettük az algériai szakminisztériumok munkáját.

Az NSZK felé is végeztünk tervezési munkákat, az odateleptett munkatársaink révén. Így, még a hatvanas évek közepén többfős csoportunk utazott hosszabb időre Münchenbe, hogy ott bér munkát végezzen a világírú Di—Wi—Dag-cégnél. A másik nyugatnémet megbízás ideje a hetvenes évek elejére esik, amikor ugyancsak Leonbergbe telepített tervezői csoportunk megtervezett egy közelkeleti államban felépítendő repülőteret.

Önálló tervezési és művezetési munkáink voltak a szlovákiai Trencsén és Warnsdorf helységek számára is, ahova Pócza József és tervező csoportja tervezett különböző ipari épületeket meglévő ipartelepen belül. Ezen épületek tetszetős külsejüket és korszerű kialakításukat, szinte új köntösbe öltöztették az egész ipartelepet.

Végül indokolt megemlíteni még, hogy tevékenyen közreműködtünk az „Órenburgi gázvezeték”, kormányunk által vállalt feladatai elvégzésében. Tervezőink három kompresszorállomás építészeti tervezését és művezetését végezték el Huszton, Bogorodcsányban és Guszatyinban, de ezeken kívül még terveztek ugyanide lakóépületeket, kommunális létesítményeket (iskola, óvoda stb.) is.

Az exporttervezési munkák vállalása kettős eredménnyel járt: egyrészt devizatermelő lehetőséget biztosított a magyar népgazdaság számára, másrészt lehetőséget adott sok kollégánknak, hogy szakmai és általános ismereteit bővítse, továbbá, hogy új nyelveket sajátíthasson el.

Az IPARTERV munkásságának elismerése, megbecsülése

A vállalat az 1957—79 közötti huszonkét évben jó hírnevet és nagy megbecsülést érdemelt ki, nemcsak az ország határain belül, de azon túl is.

Nemzetközi elismerésünket a sok egyéb megnyilvánulás mellett két nemzetközi díj elnyerése is igazolja. Így:

A hatvanas évek elején elnyert Perret-díj, amellyel az UIA, a Nemzetközi Építőművész Szövetség, ismerte el tervezési munkánk magas színvonalát, és a hetvenes évek első felében nekünk ítélte „Európrefab” emléklapett, amellyel az Európai Előregyártási

Szövetség az előgyártásos építési mód terén elért, kimagasló eredményeinket igazolta vissza.

A hazai elismerések sokasága mellett feltétlenül megemlítenünk:

A Minisztertanács és a SZOT Vörös Vándorzászlójának egyszeri elnyerése.

A tárgyalat huszonkét év alatt több, mint tízszer nyertük el az „Élüzem” kitüntető címet.

A „Nívó-díj” megalakítása óta számos munka nyerte el ezt a megbecsülést, a terveink megvalósulásában közreműködő technológiai tervezőkkel és kiviteli vállalatokkal együtt.

Felsorolhatatlanul sok azon esetek száma, amikor egy felépült ipartelep átadási ünnepségén vállalatunk részvételével dícséretben és közreműködő kollégáink kormány-, vagy különböző szakági kitüntetésekben, jutalmakban.

A vállalati elismeréseken túl, természetesen személynél is kaptak magas kitüntetéseket azon vállalati dolgozók, akik kiemelkedő eredményeket értek el az ipari építészet fejlesztése terén. Az ő számuk is — szerencsére — nagyobb annál, semmint részletesen fel lehetne őket e helyütt sorolni.

Vállalatunk nemzetközi szakmai kapcsolatai

Erre a tárgyalat időszakára az is jellemző volt, hogy az IPARTERV kilépett nemzeti elszigeteltségéből és szoros kapcsolatot épített ki, főleg a baráti országok hasonló profilú tervező szerveivel, intézményeivel.

Ezen kapcsolatok kiépítésének elsődleges célja volt, hogy devizamentes látogatások útján megismerhessük más népek ipari építészeti tapasztalatait és ők is hasznosíthatják az általunk e téren elért eredményeket. Általában több évre szóló megállapodásokban fektettük írásba a kiutazások számát, idejét és a benne résztvevő személyeket, ugyanígy természetesen az általunk fogadott csoportokat is. Minden megtörtént látogatás, vagy az általunk fogadott csoport látogatásának befejeztével jegyzőkönyvben összegeztük az elért eredményeket, valamint azt is, hogy esetleg milyen dokumentáció, vagy segédlet megküldésére tartunk igényt.

De hasznosak voltak ezek a vállalati látogatások abból a szempontból is, hogy egyre több vállalati dolgozónak nyílt módja egy másik baráti nép építészetét, szakmai fejlődését és országa szépségeit megismerni.

Az alábbiakban, a lehetőség határain belül rövid tömörséggel igyekszem felsorolni azokat a külföldi tervező intézeteket, amelyekkel hosszú éveken át meleg szakmai, baráti kapcsolatot tartottunk fenn.

Szovjetunió. A moszkvai „Promsztrojprojekt”-el és a leningrádi „Lenpromsztrojprojekttel” alakult ki évek során szorosabb szakmai kapcsolat, ami később, a hetvenes években már csökkent.

Bulgária. A szófiai „Zavodprojekt” tervező intézettel már 1958-ban kialakult egy folyton bővülő kapcsolat az akkori ottani igazgató, a későbbi építési miniszterhez lyettes szorgalmazása következtében. Az intézet profilja csakúgy, mint a Szovjetunióbeliéé közel azonos volt vállalatunk profiljával.

Csehszlovákia. Kezdetben a prágai és a kassai „Kovoprojekta” tervező intézetekkel alakult ki jó kapcsolatunk, ami az ottani 1968-as események után megszűnt. De a kapcsolat ellanyhulásának oka az is volt, hogy ők nagyon lehatárolt profilon belül (kohászat) tevékeny-

kedtek. Volt egy további fiókinézetük Pozsonyban is, amellyel a kapcsolat tartósan tovább fennállt.

Lengyelország. Ugyancsak az ötvenes évek végén indult termékeny kapcsolat a varsói, velünk azonos profilú tervező intézettel. A jól indult és egyre szorosabb kapcsolat később, Jerzy Kawecki igazgató nyugalmányba vonulása után, sajnos meglazult.

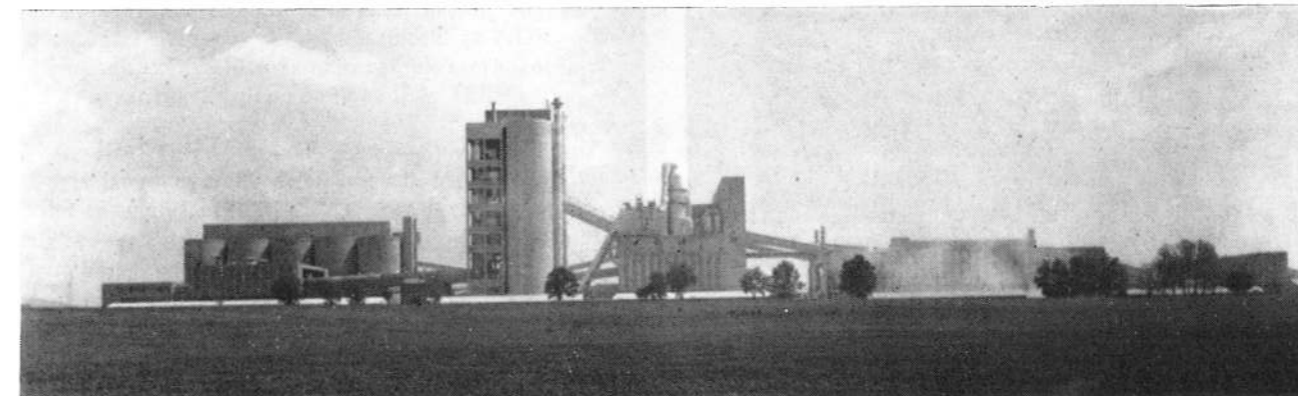
Német Demokratikus Köztársaság. A berlini IPRO-val (Ipari Tervező Intézet) talán a legértékesebb kapcsolatot sikerült létrehozni, amely még exportmunkák elnyeréséhez is segített bennünket. Amikor azonban ezt a jól működő tervező szervezetet beolvasztották egy kivitelező nagyvállalat soraiba, már érdeklődési körünk eltért egymástól.

Románia. Bondor József, akkori miniszterünk szorgalmazására sikerült egy bizonytalanul induló, de később szorosabbá váló szakmai kapcsolatot teremteni a bukaresti IPCT intézettel, amely ipari tervezéssel és tipizálással is foglalkozott. Az utóbbi években, nem szakmai okokból ez a kapcsolat is gyengülni látszik.

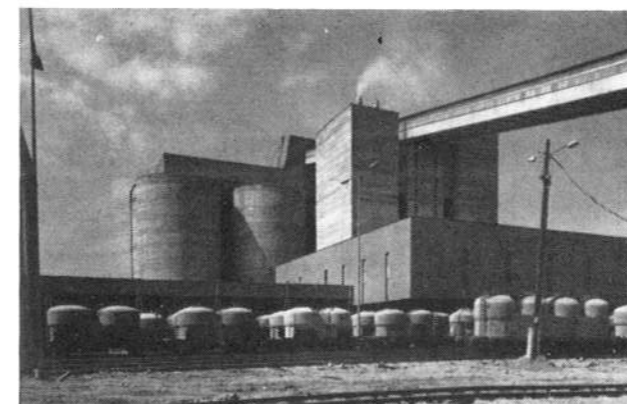
Egyes nyugati országokban inkább személyi kapcsolatok adtak lehetőséget arra, hogy dolgozóink közül többen hosszabb-rövidebb időn át dolgozhassanak ott és tanulmányozhassák az ottani ipari tervezés sajátosságait. Néhányat szükségesnek tartok ezek közül is megemlíteni. Így:

Anglia. Ahol egy magyar származású neves építész, Goldfinger Ernő fogadott irodájában több fiatal építész, így például vállalatunk egy-két fiatalját is.

Ausztria. Bécsi székhellyel működött a III. Internacionális Institut für Industriebau amelynek Magyarország éveken át hivatalos tagja volt. Két egymást követő vezetője Lettmayer és Koppenhöffer építészek sokat

1. ábra. Beremendi cementgyár

2. ábra. Hejőcsabai Cement és Mészmű

segítettek abban, hogy módunk legyen ennek során tanulmányozni az osztrák és az NSZK ipari építészetét.

NSZK. A Német Szövetségi Köztársaságban mindegyik a braunschweigi egyetem tanára, Henn professzor tett sokat, hogy gazdaságos, céltudatos ipari építészetüket megismerhessük. Irodájában hónapokon át volt alkalmazásban Állami-díjas ipari építészünk, Bajnay László.

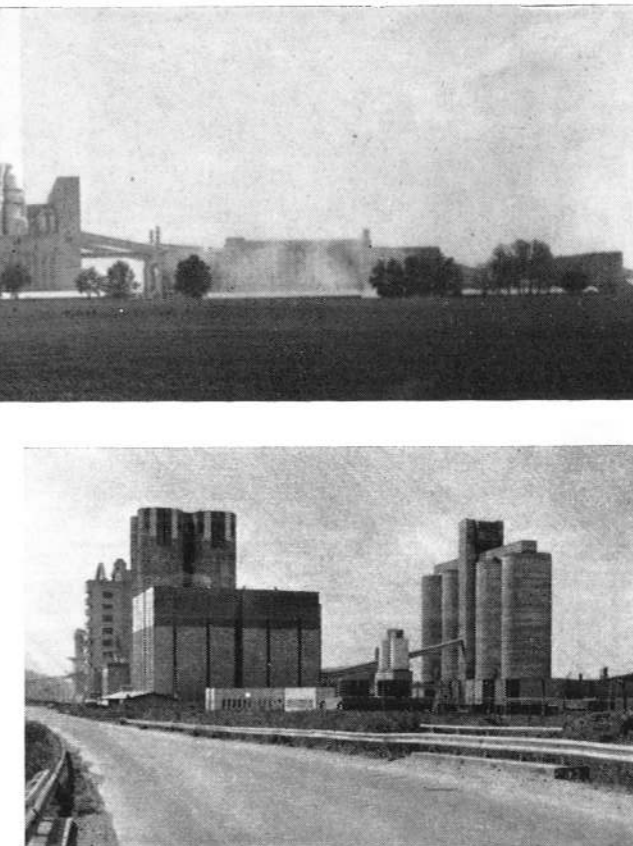
Neves személyek látogatásai vállalatunknál

A szűkre szabott lehetőség e témánál sem ad lehetőséget arra, hogy felsorolást nyerjenek azon külföldi jelentős személyiségek, akik a huszonkét év alatt vállalatunkat meglátogatták; vagy, hogy kapcsolatunkat látogatójuk is erősítse, vagy hogy megbízatásuk előrehaladását ellenőrizzék.

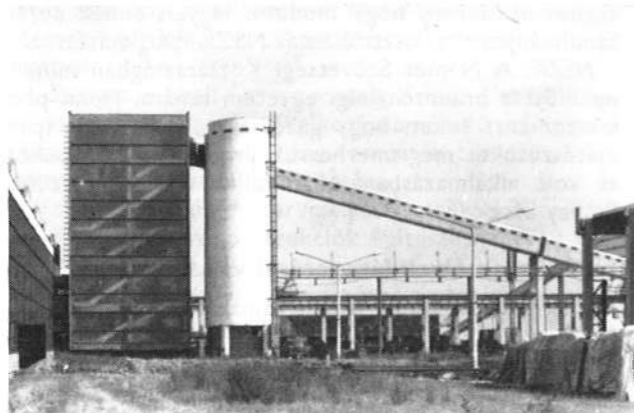
Az előbbire példa a Szovjetunió építésügyi miniszterhelyettesének, valamint az ottani Tervhivatal építész vezetőjének látogatása, míg az utóbbira a perzsa sáh belügyminiszterének látogatása, aki egy általunk a számukra tervezett sportcsarnok elkészült műszaki terveit kívánta még kiküldés előtt megtekinteni.

De mindezekon túl, volt a vállalatnak két olyan hazai látogatója is, akinek személyét külön meg kell említeni. 1961. április 2-án látogatta meg vállalatunkat Kádár János, az MSZMP akkori főtitkára, hogy tájékozódjon munkánkról, problémáinkról. Vele együtt volt a látogatók között Fock Jenő miniszterelnök és Trautmann Rezső építésügyi miniszter is.

1974 decemberében, az IPARTERV alapításának 25. évfordulóján Ajtay Miklós, a minisztertanács akkori elnökhelyettese, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnöke vett részt a jubileumi ünnepségen.

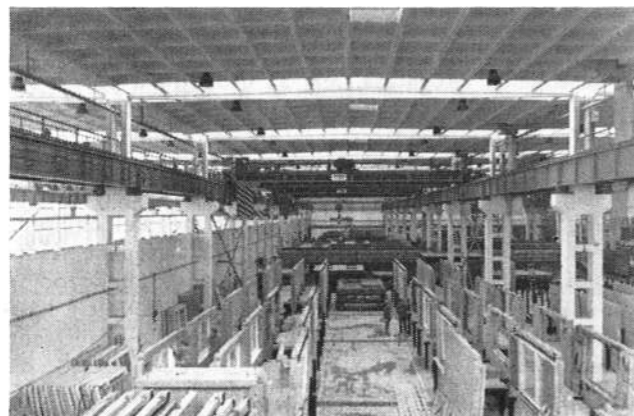
3. ábra. Béalápátfalvi Cementgyár

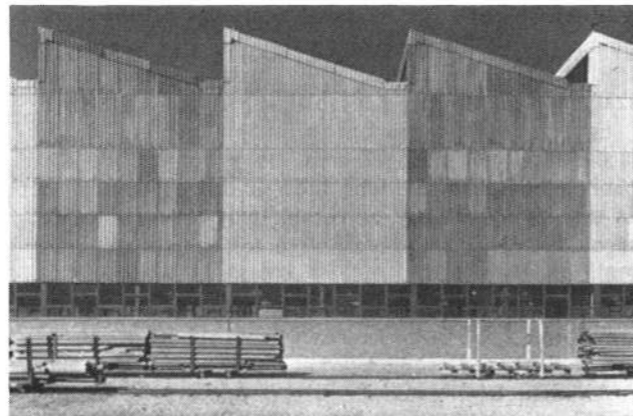
1. ábra. Györi Házgyár

2. ábra. Veszprémi házgyár

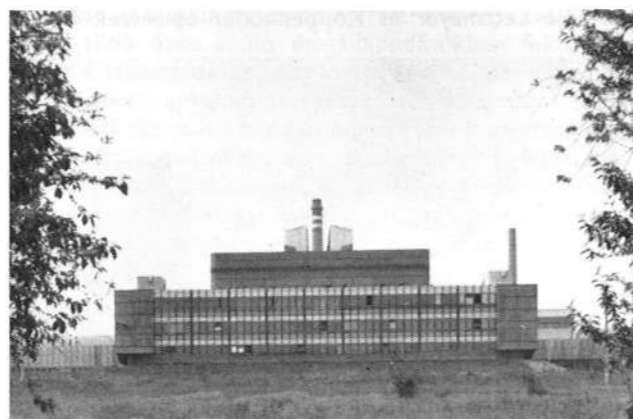
3. ábra. Györi Házgyár csarnokbelső

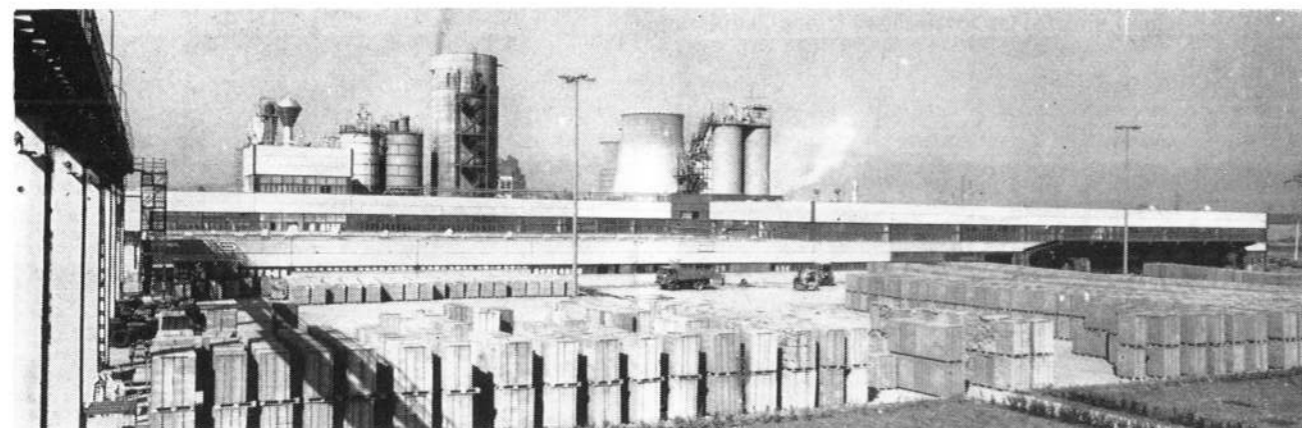
4. ábra. Eternit Művek Csogyára, Nyergesújfalu

5. ábra. Alföldi Porcelángyár egészségügyi kerámia gyára

6. ábra. Síkúveggyár, Orosháza

7. ábra. Gápszilikát falazóelemgyár, Visonta

**1979—1987
igazgató: Fülöp Imre**

Az 1970-es évek végén a 950 fős létszámú vállalat mintegy 3,5 milliárd forint kivitelezési értékű létesítmény terveit készíti, közöttük olyan nagyságrendű feladatok, mint a Paksi Atomerőmű, a Bicskei Hőerőmű, a Dunaujvárosi Konverteres Acélmű, a Budapesti Hulladékhasznosítómű, a Székesfehérvári Könnyűfémű széleszalag hengerműve, a Magyar Gördülőcsapágy Művek rekonstrukciója, a Magyar Kábelművek balassagyarmati új gyára, folyik a Tapolcai Bazaltgyapotgyár, valamint a Magyar Hajó és Darugár népszigeti gyáregységének fejlesztése.

Az exporttervezés — különösen amelyek áruszállítással is kapcsolatosak — ekkor a vállalati össztermelés 18,5%-át tette ki. Több mint 60 hűtőház épült meg alumínium szendvicspanel térelhatárolással, Algéria számára ipari övezetek tervei készültek, az NDK erőműbővítések szénszállító rendszereinek szerkezeti tervei, az IFA gyár raktártelepe épült az IPARTERV tervei alapján.

Az IPARTERV Molnár Péter—Sylvester Ádám—Kóris János nyerték a Ferihegy II. forgalmi épületére kiírt tervpályázat első díját, igaz ennek további tervezését — a közlekedési ágazat szűkebb érdekei miatt — nem a pályadíj-nyertes szerzők kapták. A vállalat ez időszakban működő szervezetét 1978. év közepén alakította ki. Ennek előzménye az évekkel előbb megalapozott szisztematikus szervezetfejlesztés, melyet összefüggésében érdemes röviden áttekinteni. 1968-ban az új gazdaságirányítási rendszer, a párt 1971. decemberi a kormány 1972. márciusi határozata alapján a szellemi erővel és ismeretekkel való hatékony gazdálkodás megvalósítását tűzte ki célként, igaz, a reform szabályai között, irányított piacon. Megjelenik a piac szerepe. Előtérbe kerül a „team-munka” jelentősége, a komplex és a szakirodák rendszere, a számítástechnika alkalmazásának szükségessége, ezzel analóg, a tervezés kibernetikai modellje. Dr. Pozsgai Lajos főmérnök szervező munkája két fő elvre épült, egyrészt arra, hogy a tervező vállalat multiprogramozású adatfeldolgozó rendszer, másrészt a tervezés logikai rendszerű adatfeldolgozásnak absztrahálható. Ennek eredményeként készült el a beruházási javaslat, illetve programterv, valamint a kiviteli tervek készítés folyamatábrája és kompetencia diagramja. Kidolgozásában jelentős részt vállaltak Rimánóczy Jenő, Fülöp Imre és Szittyta Béla. E munka befeje-

zéseként 1977 decemberében jelent meg a minőség további emelése érdekében a tervezési folyamat döntési pontjaira telepített minőségellenőrzési rendszer szabályozása. Ezzel egyidőben dr. Pozsgai Lajost kinevezték az ÉVM Műszaki Tervezési Főosztályának helyettes vezetőjévé.

1977. december 1-én Fülöp Imre lett az igazgató első helyettese, dr. Böhönyey János pedig műszaki igazgató-helyettes.

Ebben a vezetői fölállásban 1978. év közepére alakult ki a vállalat szervezete, igaz, ekkor már várható volt a közeli vezetői váltás az igazgatói poszton. A szervezetfejlesztést motiváló központi programok, az építési rendszerek (a CONDER és a FILLD) honosítása és széles körű bevezetése, a számítástechnikai fejlesztés, a műszaki szakirányítás megerősítése volt a fő célkitűzés.

Az „A” iroda vezetésére akkor Gulyás Zoltán egy évi időtartamra kapott megbízást, egyben a FILLD és az „I+F” (IPARTERV-„fém munkás”) közösségi épületek rendszerépítő — tervezői tevékenységét kapta feladatul. A CONDER rendszerfejlesztő-bázisvezetői feladatokat az „E” iroda, Koncz Attila vezetésével látta el. Az „F” iroda dr. Komlóssy István vezetésével a számítástechnika, reprográfia, árelemzés és organizáció feladatait végezte.

1978. év őszén Fülöp Imre igazgató vette át az IPARTERV irányítását Takács Gyula igazgatótól, aki nyugállományba vonulása alkalmával ez év decemberében vette át az Elnöki Tanács elismerését, a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetését.

A vállalat szervezetének „finomítása”, rugalmas és alkalmazkodni képes szervezetté alakítása, a korábbi előkészületek eredményeként 1979. április 1-én megtörtént. Ennek egyik lényeges eleme volt, a nagy, komplex irodában működő azonos szakágú osztályok összevonása. A szervezet fölépítése:

A iroda vezetője: Gulyás Zoltán, építész osztályvezető: Lázár Antal, statikus osztályvezető: Iványi Kálmán, gépész osztályvezető: Krakovits Kálmán.

B iroda vezetője: Szittyta Béla, építész osztályvezető: Arnóth Lajos, statikus osztályvezető: Massányi Tibor, gépész osztályvezető: dr. Egyedi András.

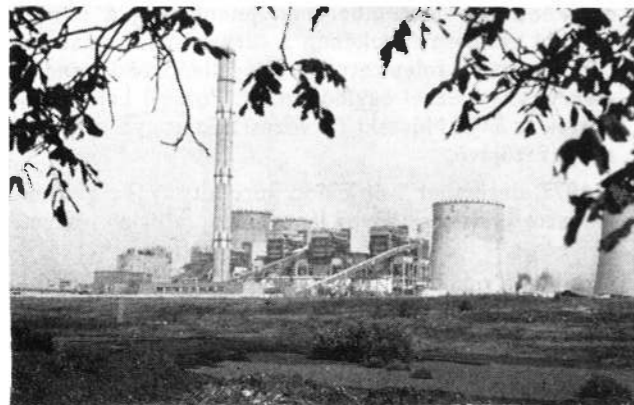
C iroda vezetője: Prokopy Rudolf, építész osztályvezető: Bőjthe Tamás, statikus osztályvezető: Márton Botond, gépész osztályvezető: Fenyvesi János.

D iroda vezetője: Koncz Attila, a telepítési és területrendezési osztály vezetője: Zsigó László, a hőtechnikai és közmű osztály vezetője: Plagányi Attila, a hő- és légtechnikai osztály vezetője: Mikos Barnabás, a nehézacélszerkezeti osztály vezetője: Völgyes Frigyes, a könnyűacélszerkezeti osztály vezetője: Reisch Róbert.

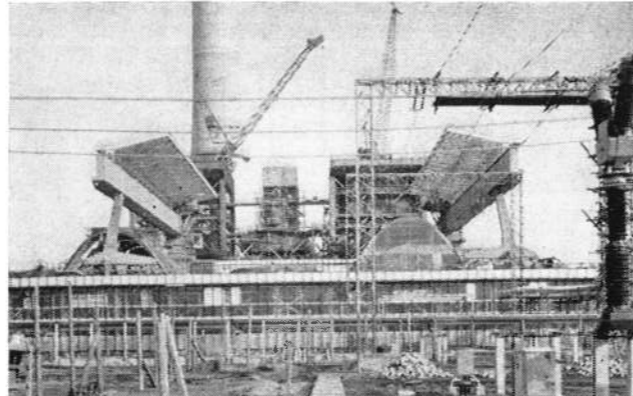
E iroda vezetője: dr. Komlóssy István, a költségvetési és árelemzési osztály vezetője: Magyar Tibor, az organizációs- és építéstechnológiai osztály vezetője: Lénárt Árpád, a számítástechnikai osztály vezetője: dr. Nyéki Julianna, a reprográfiai osztály vezetője: Székely Károly.

A műszaki főosztály vezetője: Harsányi István, a műszaki osztály vezetője: Nedelykov Mihály, az általános és protokoll osztály vezetője: Rojkó Ervin, a minőségellenőrző osztály vezetője: Szücs Sándor.

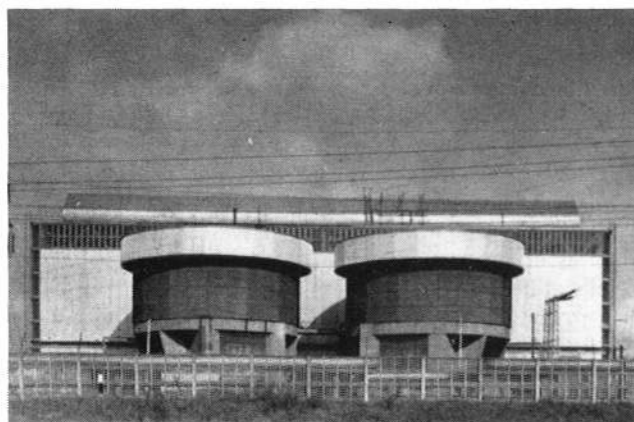
Elkészült az IPARTERV-CONDER szerkezeti rendszer első jelentősebb csarnoka 1978 decemberében, a

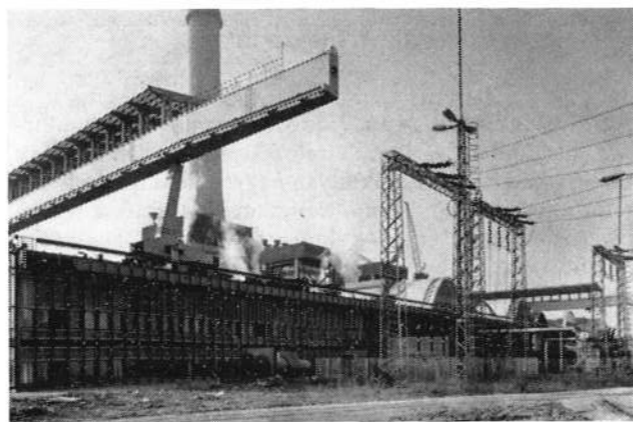
1. ábra. Gagarin Hőerőmű, Gyöngyösvisonta

2. ábra. Dunamenti Hőerőmű, Százhalombatta

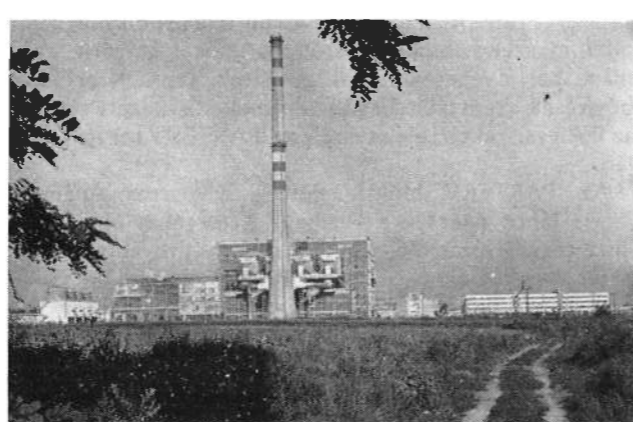
3. ábra. Inotai gázturbinás csúcserőmű

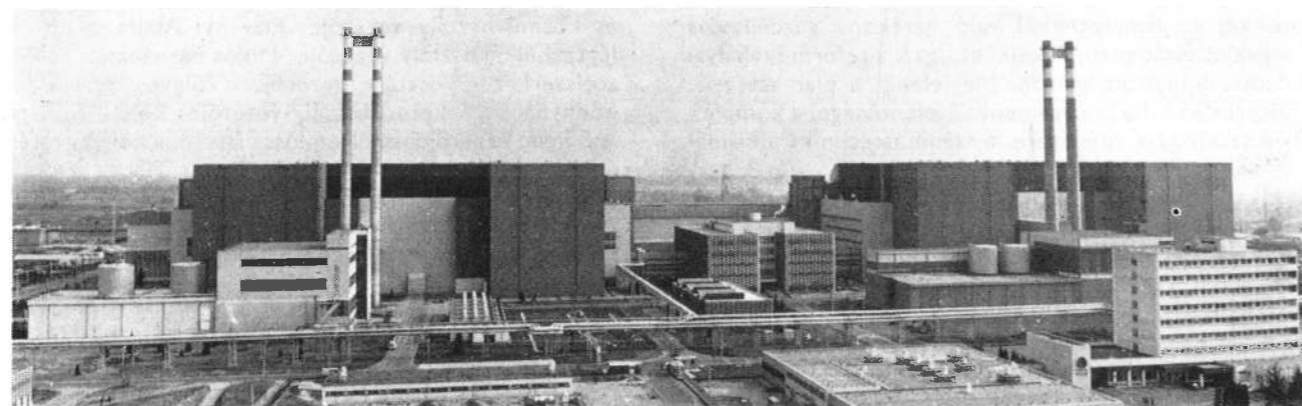
4. ábra. Tiszamenti Hőerőmű

5. ábra. Vízierőmű tanulmányterve (1960), Nagymaros

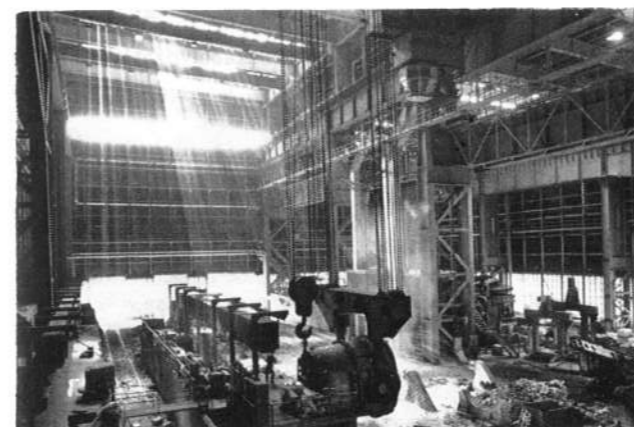
6. ábra. Szemétegetőmű, Budapest

7. ábra. Paksi Atomerőmű 1—4. blokkja

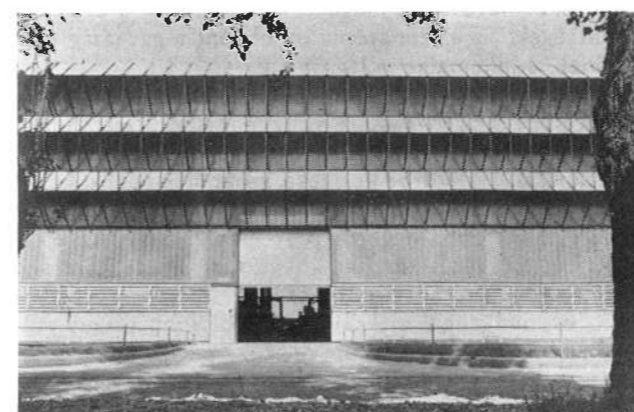
1. ábra. GANZ-DANUBIUS Hajógyár, Budapest

2. ábra. Nagynyomású alumíniumöntöde, Ajka

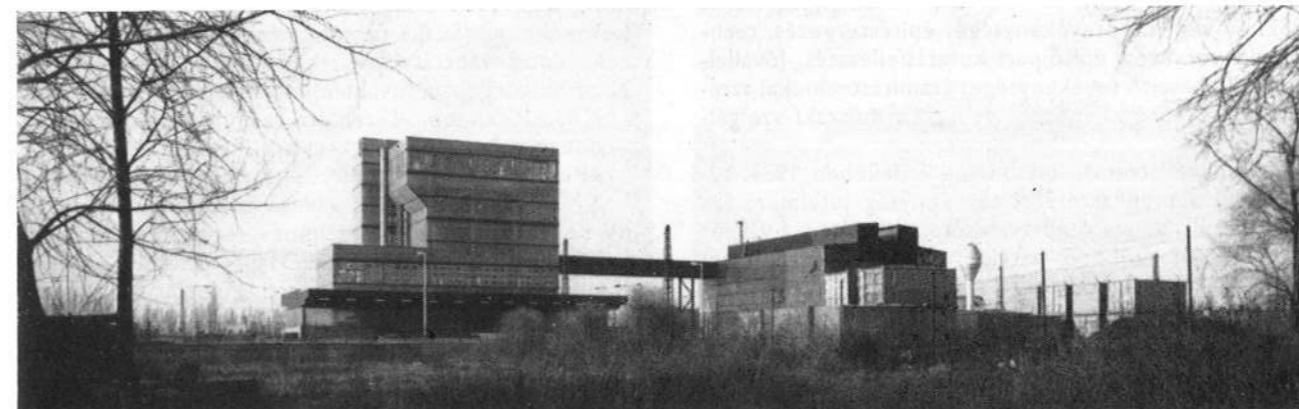
3. ábra. Szolnoki Papírgyár

4. ábra. Konverteres Acélmű, Dunaújváros

5. ábra. Móri elektródagyár

6. ábra. Vác, VELLO

kisterenyei cső- és görgőcsapágy gyártócsarnok (László Zoltán—Nagy Zoltán), az előre gyártott szerkezeti elemek, pillér és gerenda kapcsolat esztétikai értékű szerkezetformái alapján Ybl-díjat nyert az MHR számítóközpontja a Rózsadombon (Ungár Péter—Nagy Bence), megépült a Tiszai Hőerőmű irodaépülete (Zarándyné Kiss Beáta—Ivits Iván) LIFT-SLAB technológiával. Előtérbe kerülnek az ipari rekonstrukciók feladatai: Ganz-MÁVAG, Csepel Művek fejlesztése, a Magyar Hajó és Darugár rekonstrukciója, a Szerkszámgépipari Művek fejlesztése, a MEZŐGÉP Tröszt telephelyeinek rekonstrukciója. 1979. május 1-én az IPARTERV eredményes munkája elismeréseképpen elnyerte a Kiváló Vállalat kitüntetését, 1979. december 1-én lép életbe a Szervezeti és Működési szabályzat, amely hosszú évekre meghatározza a működés kereteit.

1979-től érvényre lépett minisztertanácsi rendelet alapján, valamint a munkaösszetétel-változás miatt tervszerű létszámcsökkentés végrehajtása volt a feladat. Egyrészt az országosan túlzottan magasnak ítélt tervezői létszám csökkentése, másrészt a kivitelező szervezetekhez átcsoportosítani szándékolt ún. megvalósítási tervkészítés-koncepciója végülis nem vert gyökeret, de alkalmas volt arra, hogy a stabilnak vélt tervezői munkahelyek bizonytalanságát előidézze. A létszám-labilitás során az egészséges leépítéssel együtt járt több neves, önálló vállalkozási kedvvel rendelkező, elismert tervezői kiválása is. Ez a létszámcsökkenés több évre elhúzódó csökkenést eredményezett. A több mint egy évtizeden át 1000 fő körüli létszám, 1986-ra fokozatos csökkenéssel és a MATERV megalakulásakor 66 fő kiválásával együtt közel felére apadt és az 500 fő körüli számnál állt meg.

A 80-as évek elején megindult a beruházási piac beszűkülése, ami a vállalati árbevétel addigi dinamikus növekedését megállította és csökkenő értéke hosszú évekre jellemzővé vált. Az egy főre jutó árbevétel tovább nőtt, míg a közgazdasági szabályozók negatív hatására a nyereség drasztikusan csökkent. A munkaellátottság zavarai, a piaci mechanizmus billenése belső feszültség forrása lett. Megnőtt a tervezők vállalkozói felelőssége, az adminisztratív és számviteli létszám csökkent.

1982 tavaszán a vállalati gazdasági munkaközösségek alakításának lehetősége a tervezők piacszerző tevékenységét megélénkítette és a munkacsúcsok, többletfeladatok végzésekor külön jövedelem biztosításával sajátos ösztönzési formációt hozott létre.

A vállalkozói piac élénkülését látva, az ágazati minisztérium újra kodifikálta az IPARTERV tevékenységi körét 1982. év végén. Főtevékenysége: építéstervezés, technológiai tervezés, építőipari kutatásfejlesztés, fővállalkozás; kiegészítő tevékenysége: számítástechnikai szolgáltatás, minőségellenőrzés és egyéb műszaki szolgáltatások.

A munkaellátottság biztonsága érdekében 1983. július 1-től a munkaszerzési tevékenység jutalmazására is sor került, amely rendszer azóta is általánossá vált és az egyik jól működő hatékony anyagi érdekeltségi rendszer. Mindezek ellenére számos jelentős tervezési feladatot kellett megoldani, közülük néhány jellemző: a Mátra Gázbetongyár, a SOFA Soproni Gyára, a Budapesti Postagócüzem, a Paksi Atomerőmű 3—4. blokk kiviteli terve, a Pécsi Hőerőmű, Pécsújhegyi Szénelő-készítő rekonstrukciója.

Az exporttervezési munkák sorában Algéria számára takarmánykeverő üzemek, a csirkevágóhidak készültek, osztrák együttműködésben Líbia részére megleghenger-mű acélszerkezeti terve készültek.

1984. február 1-ével a 40 órás munkahét bevezetésével a munkaidő csökken, de tovább növekszik a tervezői munka intenzitása.

1984 tavaszán — több munkacsoportban végzett előkészítő munka eredményeként — az új követelmények, a megváltozott piaci helyzet igényelte a vállalati szervezet és az érdekeltségi rendszer módosítását. E változás döntő eleme a korábbi évtizedek egyszemélyi vezetési rendjével ellentétben mind a jogok, mind a felelősség parciális megosztása az irodák széles körű önállóságát biztosító — a munkavállalásra, az iroda belső szervezeti formájának meghatározására, a gazdálkodás és jövedelemelosztás önálló kialakítására lehetőséget adó célkitűzés meghirdetése.

Ez a csomagterv hat fő terület szabályozásával együtt jelent meg:

- vezetői tanács létesítése,
- a műszaki irányítás és ellenőrzés rendjének újraszabályozása,
- a termelésirányítás rendjének meghatározása,
- a vállalat irodáinak szervezete,
- a belső érdekeltségi rendszer és bér-gazdálkodás,
- személyi döntési hatáskörök megosztása.

Mind a gazdasági élet, mind a vállalat belső működési mechanizmusában halmozódó feszültségek feloldásának decentralizálása a vállalati működés kettősségét eredményezte, egyrészt az eredményes gazdálkodás az egységek részérdekeinek szuperponálásával évről évre sikereket hozott, de mögötte halmozódtak a belső feszültségek. Ez a szimptóma egyébként a gazdaság egészének is jellemzője volt.

Az új piaci mechanizmus költségérzékenysége felszínre hozta az erőltetett volumenű számítástechnikai fejlesztés gazdálkodási gondjait. Az asztali számítógép alkalmazások előtérbe kerülése, valamint a gépi költségvetés készítésének magas költsége és hosszú átfutása miatt az olcsóbb, megbízhatóbb és gyorsabb hagyományos költségvetés-készítés következtében az R-10 gép üzemszerű használata erőteljesen lecsökkent. A szerződés- és munkaügyi nyilvántartások olcsóbb üzemű személyi számítógépekre is átvihetők. Ezért szükségessé vált az R-10 számítógép személyi és anyagi terheinek drasztikus leépítése. Ezt követően — részletes elemzés alapján — született, az az intézkedés, hogy az R-10 számítógépet 1984 közepétől bérbeadás útján az SZKI leányvállalata (SCIL) üzemeltesse és az egység dolgozóit állományába átvegye. Az IPARTERV számítástechnikai kultúrájának továbbfejlesztése jellegében új utakon haladt tovább. A személyi számítógépek — MO8X — fokozott alkalmazása került előtérbe.

Az IPARTERV műszaki teljesítményét a gazdasági helyzet rosszabbodása és a belső feszültségek halmozódása ellenére továbbra is számos sikeres, 1984-ben elkészült alkotás jellemzi: a VIDEOTON Oktatási Központ (Reimholcz Péter), a Budapesti Mentőbázis (Molnár Péter—Kóris János), a CONDER szerkezetű Ceglédi Városi Tornacsarnok (Szentai Judit—Koncz Attila), a Sztráda-Skála Áruház (Ungár Péter—Fehér Miklós), a Prometheus Tüzeléstechnikai V. telepe (Földesi Lajos—Nagy Bence), a Szolnoki Papírgyár (Demény Tamás—

1. ábra. SZKI főépülete, Budapest

2. ábra. KGYV étterem — szociális épület, Tápiószecske

3. ábra. Irodaépület, Eger

5. ábra. Követségi lakóházak, Budapest

4. ábra. MHE számítóközpont, Budapest

6. ábra. MONIMEX lakóháza, Budapest

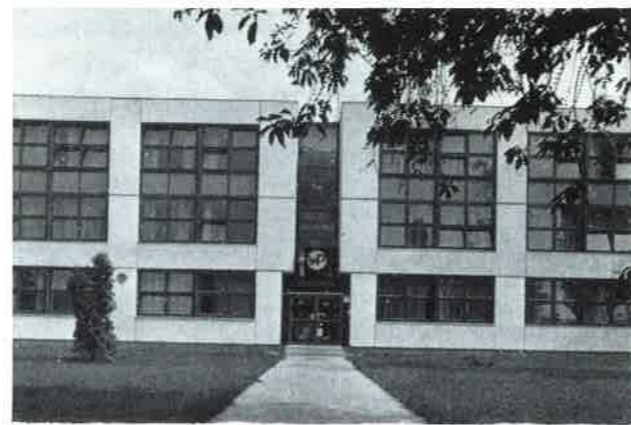
1. ábra. MGM üzlet-ház, Budapest

2. ábra. Műszeripari Kutató Intézet, Budapest

3. ábra. Országos Mentőszolgálat központja, Budapest

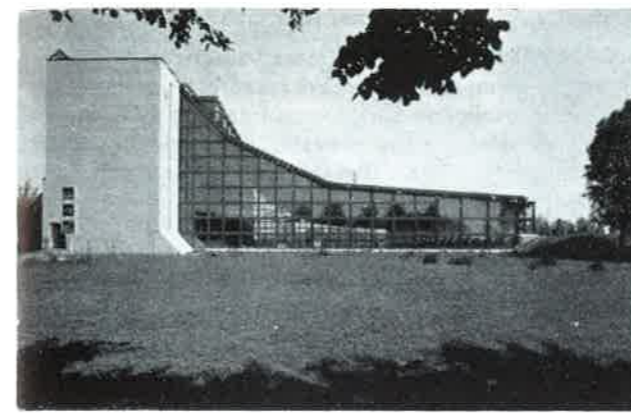
4. ábra. PROMETHEUS Tüzeléstechnikai V. telepe, Budapest

5. ábra. Gyógyszerelőállító laboratórium, Budapest

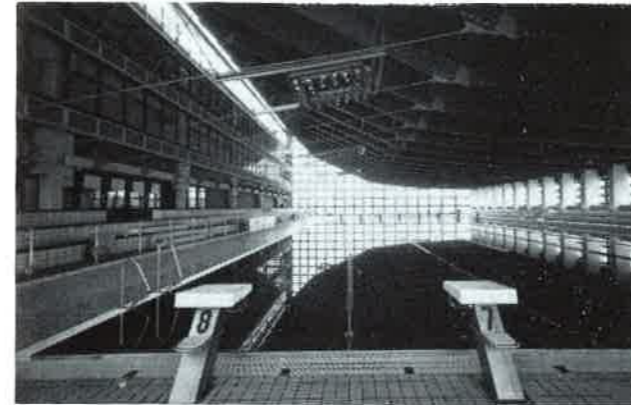
6. ábra. SZKFI laboratóriumai, Százhalombatta

1. ábra. SPARTACUS SC uszoda, Budapest

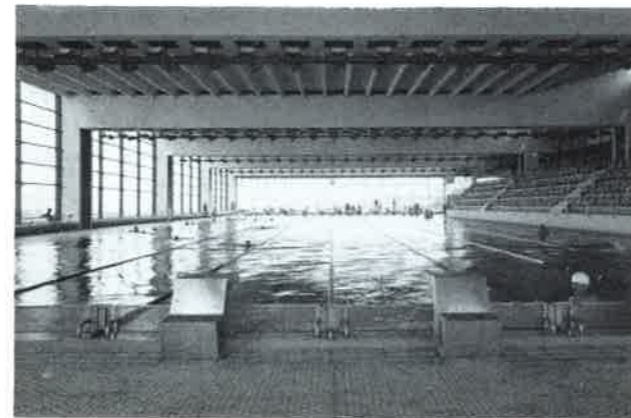
2. ábra. KSH-GANZ tornacsarnok, Budapest

3. ábra. SPARTACUS SC uszoda belső képe

4. ábra. CONDER szerkezetű tornacsarnok, Cegléd

5. ábra. Balaton uszoda, Balatonfüred

6. ábra. Független sportcsarnok, Székesfehérvár

7. ábra. SPARTACUS SC sportcsarnoka, Budapest

Varga István), az MHD Acélszerkezeti Gyára (Almstaier Ottó—Gallyas László), a Diplomáciai Testületeket El-látó Igazgatóság telepe (Mátrai Péter—Lovas Imre), a Bazaltgyapotgyár Tapolcán (Cs. Juhász Sára—Szoboszlav István, Pikler Éva—Juhász András), közülük a Ceglédi Városi Tornacsarnok tervezője Ybl-díjat, a Promet-heusz beruházás az ÉVM Nívódíját nyerte el.

1985 novemberében a Központi Katonai Kórház tervezési feladata olyan szakaszba került, hogy a feladat igen bonyolult jellege és volumene miatt új iroda létesítése volt indokolt, ekkor kezdte meg működését a „H” (Hospital) iroda.

1985. november 1-től kapott megbízást — először két éves időtartamra — Cholnoky Péter, az akkor nyugállományba vonuló dr. Böhönyey János utódként a műszaki igazgatóhelyettesi feladat végzésére. A gazdasági igazgatóhelyettes dr. Seres Marcell is ekkor vonult nyugdíjba, e feladatra 1986. január 1-től — öt évre szóló időtartamra — dr. Nyerges Béla kapott kinevezést.

1986. január 1-i hatállyal az IPARTERV „A” irodájának önállósulási kezdeményezését elfogadva az építésügyi és városfejlesztési miniszter a Magasépítési Tervező Vállalat (MATERV) alapításáról döntött. Ennek előzményei többféle építéspolitikai, valamint vállalati funkcionális hatáson alapulnak, melyek közül a legfontosabb tényezők: az előző években előírt létszámcsökkentés, leányvállalatok, új kis szervezetek létesítésére ösztönző intézkedések, a 80-as évektől csökkenő feladatvolumen, az élesedő piaci verseny hatása, valamint az, hogy az 1984. évi 22. sz. törvényerejű rendelettel módosított állami vállalatokról szóló törvény 1985. január 1-től új vállalatvezetési formákra való áttérést tette lehetővé, a vállalatok szervezeti egységei számára pedig az önállósulást. Igaz, az ÉVM ez utóbbit a műszaki tervezés területén nem szorgalmazta, de az önállósulási szándékok kibontakozásának szabad utat biztosított. A kormányzat pénzügyminiszteri rendelettel — a piaci verseny élénkítése érdekében — ösztönözte az eddig nagyvállalati keretek között működő, de önállósulni kívánó kisebb gazdálkodó szervezetek létrehozását. 66 dolgozó — az IPARTERV akkori létszámának 11,5%-a — áthelyezésével jött létre a MATERV. Így alakult ezt megelőzően más-más motivációval, a GYÓRITERV veszprémi irodájából a VESZPRÉMTERV és a MÉLYÉPTERV-ből kivált és megalakult KÖZMŰTERV.

*

Nem első esetben fordult elő az IPARTERV történetében, hogy az építésügyi ágazat szakmapolitikai koncepciójának végrehajtása során létesülő új szervezetek magját az ipartervi gyakorlattal rendelkező mérnökök áthelyezett csoportja adja, így volt az a SZIKKTI és a TTI létrehozása idején is. Akkor is, most is átmeneti gondok rendezése után maradt a kollegiális viszony, a közös munka. A Honvéd Kórház hatalmas szervezési feladata a két vállalat együttműködésében valósul meg. A tervezéshez szükséges szolgáltatások többségét a MATERV részére, közös megegyezéssel az IPARTERV biztosítja. Ezt követően kerülhetett sor arra, hogy megindulhasson az érdemi munka a választott új vállalatirányítási formáknak megfelelő IPARTERV Vállalati Tanácsának alakuló ülésére.

H. I.

Az új vállalat-irányítási formára való áttérés

Az új vállalatirányítási formára való áttérés azt jelentette, hogy megszűnt az állam részéről a vállalatfelügyelet útján gyakorolt tulajdonosi irányítás és új funkcióként jelent meg a törvényességi felügyelet, valamint a piacfelügyelet. A gazdálkodással kapcsolatos tulajdonosi jogok jelentős része a vállalathoz került. A vállalat a kezelésében levő vagyonnal és az alkalmazásában álló munkaerővel a jogszabályok keretei között önállóan gazdálkodik. Módosult az állami irányítás eszköztára is, a közvetett eszközök kerültek előtérbe.

Az Elnöki Tanács 1984. évi 22. számú törvényerejű rendelete az állami vállalatokról szóló 1977. évi VI. törvény módosításáról, a Minisztertanács 33/1984. (X. 31.) számú rendelete, az MT—SZOT együttes irányelv, valamint az ÉVM (alapító szerv) előzetes besorolási javaslata és a vállalat dolgozóinak állásfoglalása alapján az Ipari Építettervező Vállaltnál 1986. május 22-én megalakult a Vállalati Tanács (VT).

*

Az IPARTERV Vállalati Tanácsa az alakuló ülésen elfogadta a vállalat új Szervezeti és Működési Szabályzatának általános részét, valamint megválasztotta a VT tisztségviselőit (elnök: Bajnay László, elnökhelyettes: Almstaier Ottó).

Az ÉVM (alapító szerv) 1986. május 22-én kelt létesítő határozatában foglaltak alapján az IPARTERV általános vezetését Vállalati Tanács látja el. A VT mint általános vezető szerv határozza meg a vállalat működésének stratégiáját, a vállalat operatív vezetését pedig teljeskörűen a megválasztott igazgató látja el.

A vállalat belső szervezetét — a jogszabályok keretei között — a VT által elfogadott Szervezeti és Működési Szabályzat határozza meg. Ebben gondoskodtunk a vállalat feladatainak ellátására alkalmas szervezet meghatározásáról, az irányítási és döntési hatáskörökről, a belső elszámolási, érdekeltségi és ellenőrzési rendszer megállapításáról.

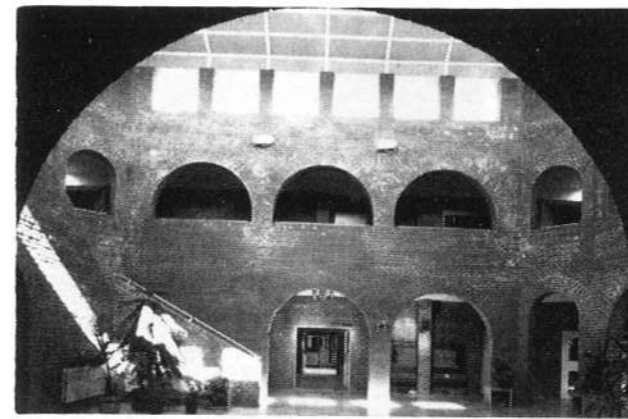
A vállalat 1986. február hóban kialakított szervezeti felépítése nem változott. Az IPARTERV-nek jelenleg is három (B, C, H) komplex tervező irodája, és öt (A, D, E, F, G) szakirodája van.

A Vállalati Tanács az alakuló ülésen — az alapító szerv, a hatáskörileg illetékes párt és társadalmi szervek, valamint az előkészítő bizottság igazgatói munkakörében történő megerősítési javaslata ellenére — Fülöp Imre igazgatót nem erősítette meg a tisztségében, igaz, eközben a vállalat az elvárhatónál is eredményesebben gazdálkodott.

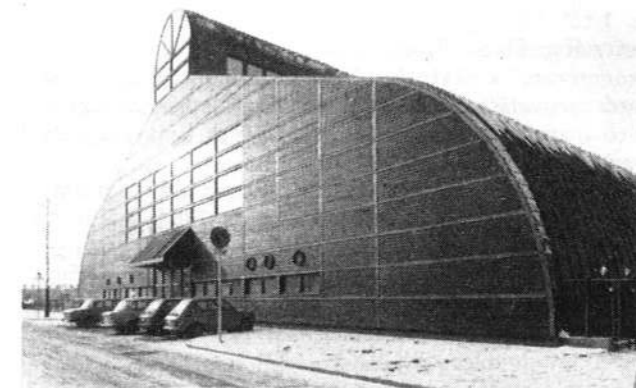
A nemzetgazdaság által támasztott új követelmények, nem kis részben a szervezeti egység kiválásából származó más-más nézőpontú értékítélet megállapításai és alapvetően az a tény, hogy a kormányzat a választás lehetőségét adta a vállalatért felelős tanács kezébe — eredményeként a több személy közül történő választás igénye megerősödött. A VT az igazgatói munkakör betöltésére pályázatot írt ki.

Bajnay László, a VT elnöke 1986. október 17-én lemondott tisztségéről, a lemondást a Vállalati Tanács elfogadta.

A Vállalati Tanács az 1986. november 5-én megtartott ülésén megválasztotta a VT új tisztségviselőit (elnök: Almstaier Ottó, elnökhelyettes: Koncz Attila).

1. ábra. Általános iskola aulája, Dabas

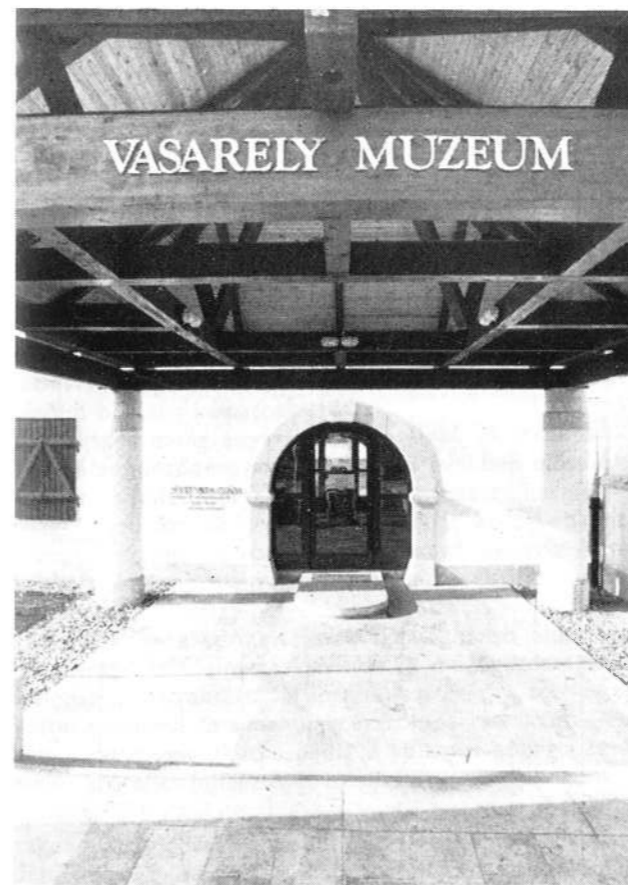
2. ábra. Konsumex áruháza, Budapest

3. ábra. Gyermek-csecsemő kórház, Jászberény

4. ábra. I + F szerkezetű iskola, Budapest

5. ábra. Vasarely múzeum, Óbuda

6. ábra. FILLOD szerkezetű irodaház, Budapest

7. ábra. FILLOD szerkezetű üzemi irodaépület, Budapest

Fülöp Imre igazgató — saját kérésére — 1987. április 1-től korengedménnyel nyugdíjba ment és ekkor vette át az Elnöki Tanács által adományozott „Április-4 érdemem” kitüntetést. Ettől az időponttól az új igazgató megválasztásáig a VT döntése alapján az ügyvezető igazgatói feladatokat dr. Nyerges Béla gazdasági igazgatóhelyettes látta el.

Két eredménytelen igazgatói pályázat után, a harmadik pályázat során a Vállalati Tanács 1987. május 4-i ülésén az IPARTERV egyik hosszú idő óta eredményesen működő irodájának vezetőjét, a Paksi Atomerőmű 1-2 blokk üzemi főépület tervezőjeként ismert Szittyta Bélát megválasztotta 5 évre az IPARTERV igazgatójának.

Napjainkban a magyar népgazdaság egyensúlyi követelményei nem teszik lehetővé a beruházások további növelését. A műszaki tervezés területén az utóbbi években tovább szaporodott az új vállalatok és kisservezetek száma. A beruházási piacon a vevők — megrendelők — pozíciója tovább erősödött, fokozódott a piaci verseny. A nehezebb piaci feltételek, a kedvezőtlenebb munkaellátottság a vállalat egész kollektívája részéről fokozottabb erőfeszítéseket igényel.

Az elmúlt években folyamatosan változott az IPARTERV tervezési feladatainak jellege. Az ipari tervezési feladatok részaránya csökkent, de növekedett a lakó- és középületek, valamint az egyéb létesítmények tervezésének részaránya. Példaként meg lehet említeni, hogy az utóbbi években a legnagyobb tervezési feladat az MN Központi Katonai Kórház tervezése. A vállalat tevékenységi köre is folyamatosan bővült: fővállalkozás, beruházások szervezése-lebonyolítása, műszaki ellenőrzés, mérnöki tanácsadás.

A vállalat tervezési profiljának és tevékenységi körének bővítése, valamint a tervezési munkák minősége, megbízhatósága, pontossága, rugalmassága és a megrendelők kulturált kiszolgálása a piaci versenyben az IPARTERV eredményes részvételét biztosítja.

Az IPARTERV az utóbbi három évben is eredményes műszaki tervezési tevékenységet és gazdálkodást folytatott, melyet a megvalósult és a sikeres alkotások sora igazol: a Soproni Faipari Vállalat rekonstrukciója (Almstaier Ottó—Benczur László, Gallyas László—Janiga István), a Számítástechnikai Koordinációs Intézet Budai Várhegy oldalán létesült épülete (Borostyánkői Mátyás, Borsi Gyula, Ágó Imre), a GYÓGYÉRT gödöllői magasraktára (Filep Ákos—Dunai Árpád—Kőröshegyi Béláné) minthárom épület alkotói 1986. évi Vállalati Nívódíj elismerésben részesültek. A Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központ gyógyszerelőállító laboratóriuma (Winkler Barnabás, Szalay László), a Pécsúj helyi Szén-előkészítő rekonstrukció (László Zoltán, Fehér Miklós, Edvi Illés Mária), az ART-PLASZT Képzőművészeti Kivitelező Vállalat asztalos és faszobrász üzemének épülete (Szandavári Csaba, Lovas Imre), az 1987. évi Vállalati Nívódíjjal kitüntetett alkotások.

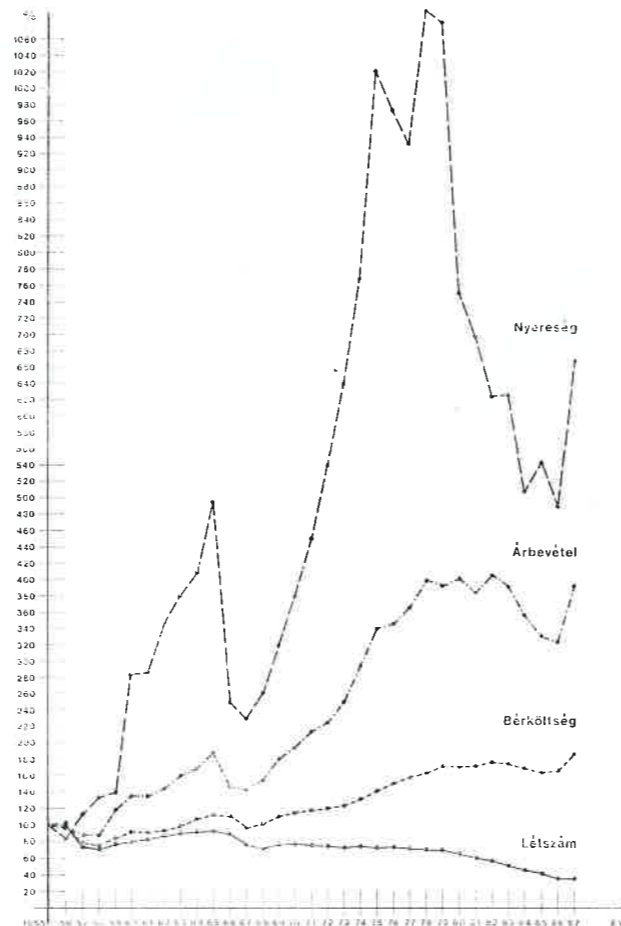
Az ÉVM Építészeti Nívódíját 1987-ben az óbudai Fő téren álló „Zichy” kastély épületéből létesített Vasarely Múzeum nyerte el (Molnár Péter—Kóris János és Budaházi Eszter, Szakács Ödön—Steinhausz Tibor). Wágner Péter építész 1988-ban Ybl-díjat kapott a középületek rekonstrukciójáért, külön kiemelve az újonnan alakuló bankok színvonalas építészeti megoldásait.

1987—
igazgató: Szittyta Béla

Az IPARTERV működésének további történetét a rajzasztalokon születő alkotásokban folytatja s nem csupán épít, alkot, hanem általa új és új generációkat nevel.

A. O.

Az IPARTERV export-tevékenysége

Az igazán jónevű, kiváló szellemi kapacitással rendelkező vállalatok a múltban — de még inkább a jelen és a jövő egyre élesedő piaci körülményeiben — sem gazdasági, sem presztizsokból nem zárkozhatnak el az exportfeladatok elől.

Az ötvenes és hatvanas években főhatóságunk nem nézte jó szemmel, ha az IPARTERV külföldi létesítmények tervezésében vett részt. Ezt az álláspontját azzal az — egyébként nem teljesen alaptalan — érveléssel támasztották alá, hogy az építésügyi kormányzat vállalatunkat abból a célból hozta létre, hogy az egész ország területén dinamikusan folyó iparosításhoz szükséges műszaki tervezési feladatokat maradéktalanul ellássa, ami akkoriban a mainál kétszer-háromszor nagyobb tervező vállalat számára is óriási, időnként megvalósíthatatlan feladatot jelentett.

Szerencsénkre a baráti szocialista országok, de elsősorban a távoliak, mint Észak-Korea, Vietnam vagy Kuba, amelyeknél az akkori történelmi viharok még égetőbbé tették az iparosítás legelemibb alapjainak megteremtését, államközi szinten igényelték szakmai és gazdasági segítségünket.

A koreai Phenjan mérleggyárát, Hinam festékgyárát, Kuzson szerszámgépgyárát, vagy a főváros egyik nagy-követségi épületét, a vietnámi Thanh-Hoa hőerőművét, a kubai főváros peremén épült üveggyárát mérnökeink nagy élvezettel tervezték jórészt hónapokat, éveket a helyszínen töltve, tudásukat, munkamódszereiket, szakértelmüket átadva az illető ország érthetően tapasztalatlan és gyér számú szakembereiknek. De már akkoriban részt vettünk tervezőként a bulgáriai, lengyelországi, csehszlovákiai és szovjetunióbeli létesítmények megvalósításában is.

Annak ellenére, hogy — mint azt fentebb már említettem — ezekhez az exporttervezésekhez szükséges munkaerő-, munkaidő- és szürkeagysejt-állományt a vállalat belföldi kötelezettségeinek zavartalan ellátásán túl kellett biztosítanunk, a tervezők örömmel vállalkoztak a feladatokra, hiszen nemcsak az általuk megsegített szakemberek és országok számára jelentett pozitívumot működésük, hanem a tapasztalatszerzés kölcsönös volt: a mieink is új országokat, népeket, élet- és gondolkodásmódokat ismerhettek meg, nemzetközi rutinná tehetek szert, amelyet itthoni munkájukban később búsán kamatoztathattak.

A világgazdaság anyagi erőforrásainak és struktúrájának átrendeződése már a hatvanas években előtérbe helyezte a fejlődő országok, az úgynevezett „harmadik világ” beruházásait. A fejlesztés célját az egyébként is nagylétszámú, de rohamosan növekvő lakosság élet-színvonalának normalizálása, emberhez méltóbb szintre való emelése — vagy helyenként legalábbis annak megközelítése, — a termelt javak igazságosabb elosztása jelentette. Az élelmezés javítása, a mezőgazdaság, az élelmiszer- és raktározási ipar fejlesztését, a technikai kultúra emelése és a manufaktúráról iparra való áttérés gépgyárakat, mindkettő pedig a villamos energia termelés erőteljes fejlesztését igényelte.

Ebből az időszakból származnak például az indiai vagongyár (Madras-Parambur), és üvegkombinát (Hyderabad), az indonéziai lámpaballongyár (Java-Semarang), az iraki vasúti betonlgyár (Bagdad) és mész-

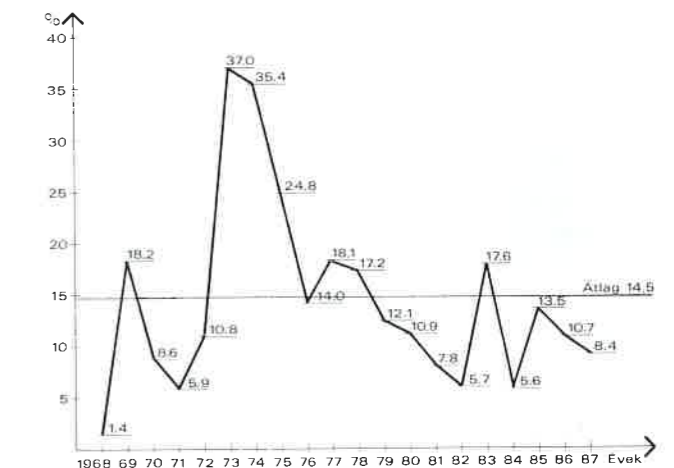
művek (Mosul, Haman Al Alil), az egyiptomi fényforrás-gyár (Kairo), a guineai öblösüveggyár (Conakry), a kínai üveggyár (Nanking) és kutatólaboratórium (Sang-hai), az iráni óriásméretű, acélszerkezetű hűtőtornyok (Isfahan), az algériai konzervgyári hűtőtornyok (El-Kseur és Taher), a szíriai vasúti betonlgyár (Aleppo) és a rhodéziai perlitgyár.

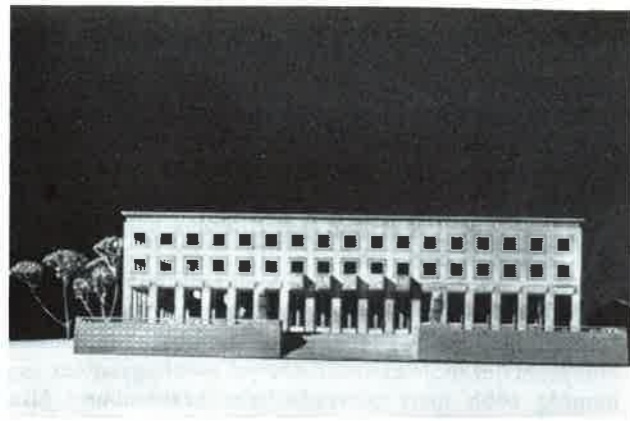
A vállalatok az országos gazdaságpolitika mindenkor végrehajtói, a gazdaságpolitikai akaratot közvetítő állami döntéseknek és szabályozóknak pedig hol kedvezményezettjei, hol szenvedő alanyai — ahogyan ezt egy nemrég több ipari tervezővállalat szakemberei által készített, az exporttervezés problémáit taglaló értékelés nagyon helyesen állapította meg. — Eszerint alapvető a saját üzletpolitika, a vállalat rugalmassága, offenzív készsége, de ugyanígy az is, hogyan képesek elkerülni a külkereskedelmi vállalatoknak való kiszolgáltatottságot, képes-e a tervezőszervezet az áruexporthoz kötődő feladatoknál a kivitelező, szerkezet- vagy technológiagyártó, szerelő vállalatok inspirálójává, menedzselőjévé válni a külpiacra. Az exporteredmények döntő tényezője azonban a valóban eladható szellemi többlet, az együttműködési készség, tehát az a sokat emlegetett, de valójában kevésbé becsült „emberi tényező”!

Az IPARTERV — minden túlzás nélkül állíthatóan — sikeres szellemi exporttevékenységének folyamán, a komplex vállalkozások megvalósításában magas szintű kooperációt alakított ki mind hazai, mind külföldi partnerekkel, a különböző technológiai tervezőkkel, az épületek, berendezések, gépek, elemek szállítására, szerelésére és a beruházások lebonyolítására alkalmas vállalkozókkal, vállalatokkal.

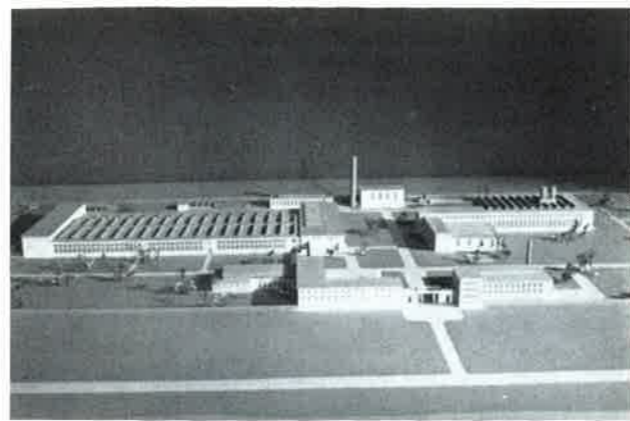
Vállalatunk exporttevékenysége a hetvenes évek folyamán, kiemelkedően pedig 1973—75 között csúcson esztendőben az IPARTERV összes tervezési árbevételének több mint egyharmadát, illetve 75-ben egynegyedét devizabevétel tette ki! Hosszú lenne azokat az — egyébként sokak által ismert — okokat taglalni, amelyek miatt ezt a lendületet a nyolcvanas évekre nem sikerült átmentenünk, de különösen konvertibilis exportbevételeink vonatkozásában.

Grafikon: az elmúlt 20 év exportteljesítménye a vállalat teljes árbevételének arányában.

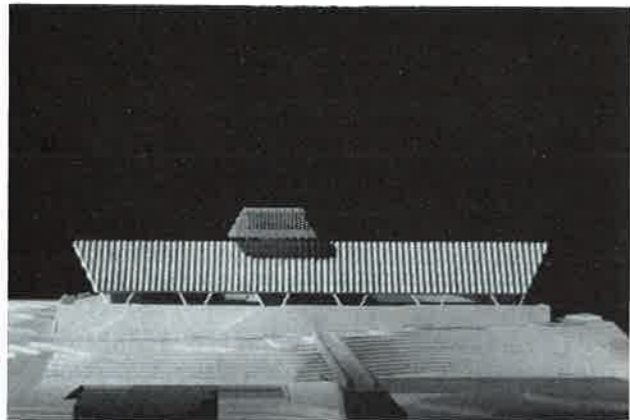

1. ábra. Híradástechnikai épület (terv) Phenjan, Koreai NDK

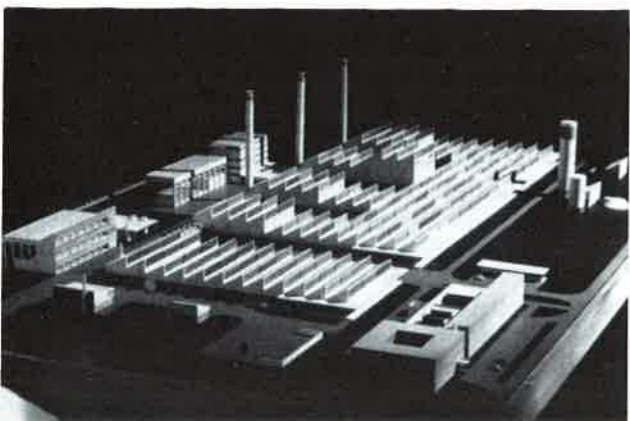
2. ábra. Szerszámgyár, Kuszon, Koreai NDK (57)

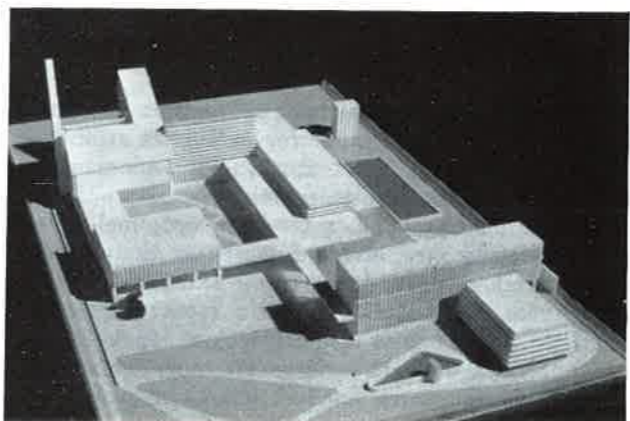
3. ábra. Sportcsarnok (terv) Teheran, Irán

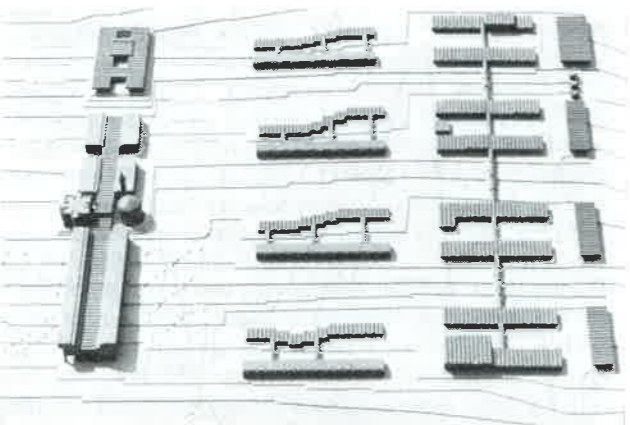
4. ábra. Követségi épület, Phenjan, Koreai NDK (54)

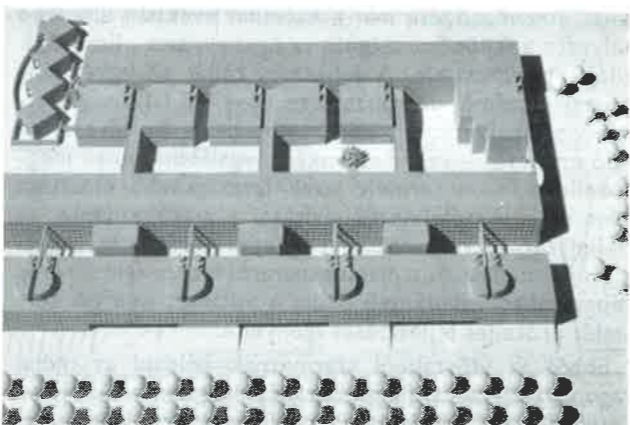
5. ábra. Üvegkombinát, Heyderabad, India (36)

6. ábra. Üveggyár, Conakry Guinea (34)

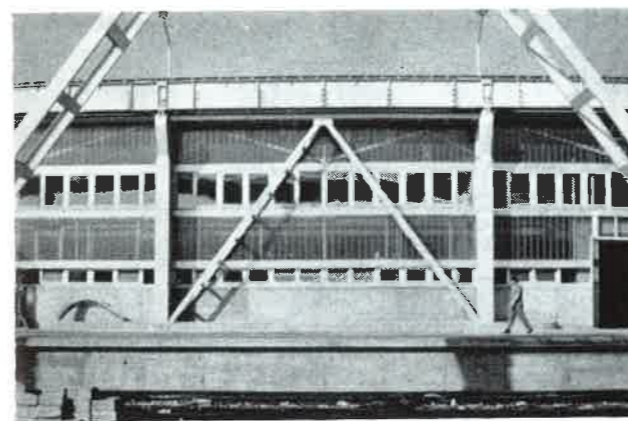
7. ábra. Főiskola (terv) Idah, Nigéria

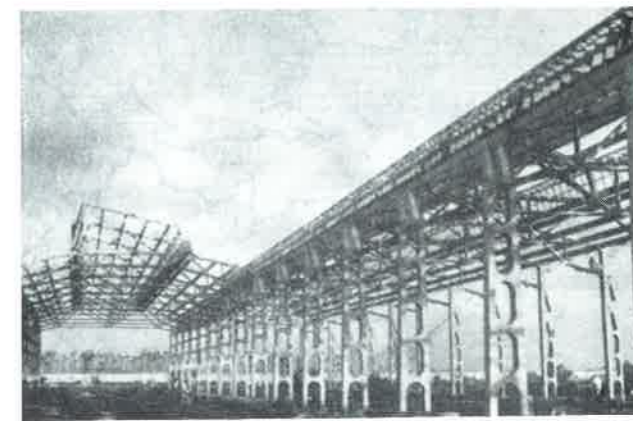
8. ábra. Biomedical, orvosi egyetem (terv) Setif, Algéria

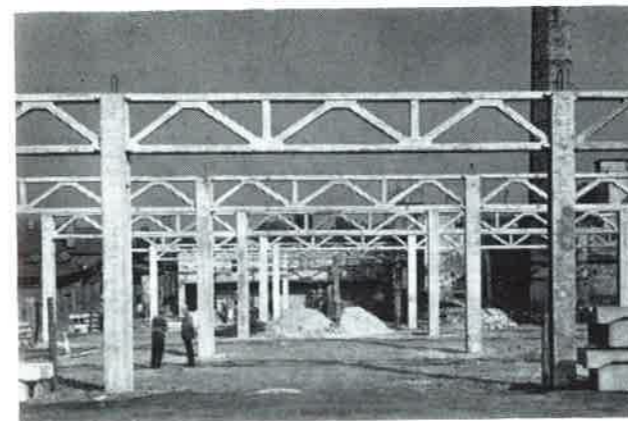
1. ábra. Hőerőmű, Thanh-hoa, Vietnam (112)

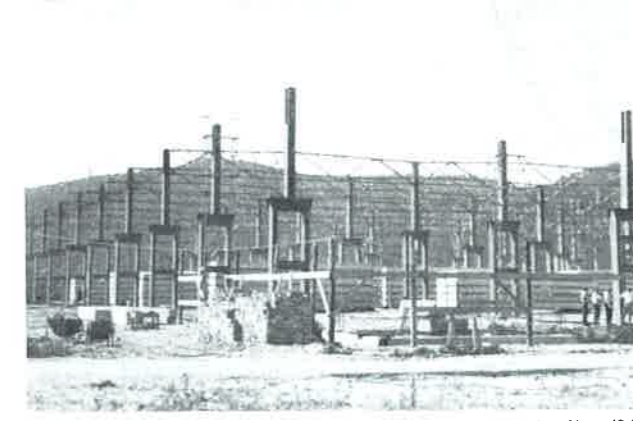
2. ábra. IFA autóalkatrész üzem, Ludwigsfelde, NDK (93)

3. ábra. Vagongyár, Madras-Perambur, India (35)

4. ábra. Hűtőház szerkezete, Halle, NDK (70)

5. ábra. TOS művek üzemcsarnoka, Trenčsén, Csehszlovákia (21)

6. ábra. IFA autógyár üzemépülete, Ludwigsfelde, NDK (93)

7. ábra. Egészségügyi porcelángyár, Haldensleben, NDK (92)

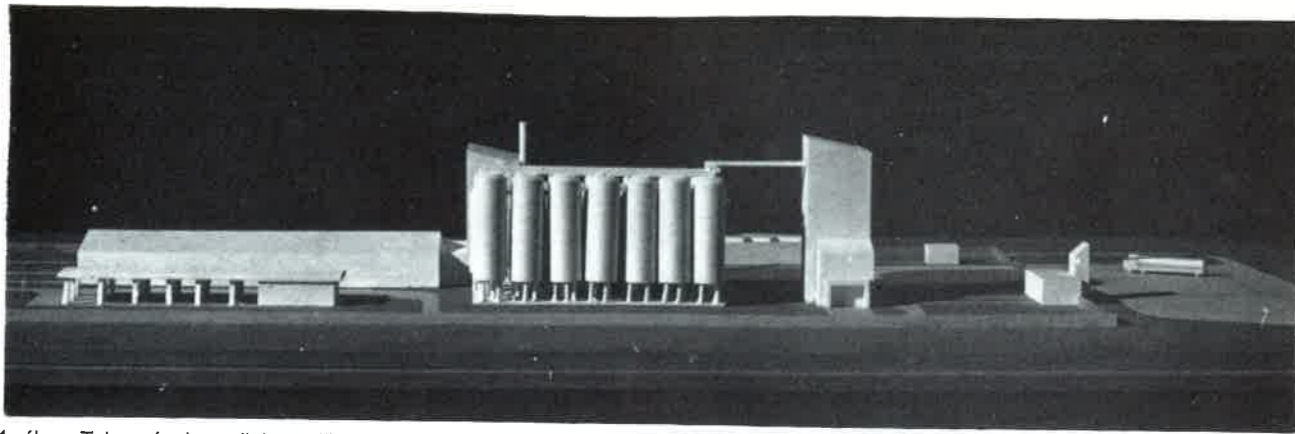
Az [IPARTERV] exporttervezései: **ALBÁNIA** 1 Tirana 1600 tonnás hűtőtároló. **ALGÉRIA** 2 Tlemcen, 3 El-Asnam, 4 Djelfa ipari övezetek telepítése, 5 El-Kseur, 6 Taher konzervgyári hűtőtornyok, 7 Setif, 8 Annaba 1200—4800 tonnás hűtőházak, 9 Annaba silótelep terület-és vízrendezése, 10 Oumache, 11 El-Kseur, 12 Boudaroua, 13 Thebessa takarmánykeverő üzemek, 14 Blida, 15 Bouira, 16 Qued-Djer csirkevágóhidak mélyhűtőházakkal. **AUSZTRIA** 17 Bécs Rinter cég irodaháza. **BULGÁRIA** 18 Szófia vasbetonaljgyár, 19 Szófia fényforrásgyár, 20 Dimitrovo erőmű füstelszívó berendezése. **CSEHSZLOVÁKIA** 21 Trencsén TOST művek üzemi csarnokai, iroda és szociális épületek, 22 Mlada Boleslav SKODA autógyár üzemi csarnokok, raktárak, 23 Nove Mesto VUMA üzemcsarnok, fejpület, 24 Liberec üzemcsarnok, 25 Ágcsernyő 400 ágyas munkásszálló, 26 Pozsony PRIOR áruház, 27 Diószeg gabonátároló, 28 Uherske Hradišće, 29 Gána gőzölőrendszerek tervezése, 30 Pozsony acélszerkezetű kábeltartó csőhidak, 31 összesen 10 darab

vasbetonaljgyár. **EGYIPTOM** 32 Kairó fényforrásgyár, 33 szállítószalaghidak. **GUINEA** 34 Conakry üveggyár. **INDIA** 35 Madras-Parambur vasgyár, 36 Hyderabad üvegkombinát. **INDONÉZIA** 37 Djakarta, 38 Jáva-Semarang lámpaballongyárak. **IRAK** 39 Bagdad vasbetonaljgyár, 40 Mosul, 41 Hama Al Al il mészművek, 42 Bagdad fényforrásgyár, csarnoképület, 43 összesen 13 darab 1000—6500 tonnás hűtőház. **IRÁN** 44 Isfahán, 45 Shahid-Raja acélszerkezetű hűtőtornyok. **JUGOSZLÁVIA** 46 Alibunar üveggyár, 47 Obrovac timföldgyár hűtőtornyok, 48 Zágráb erőmű hűtőtorny acélszerkezete, 49 összesen 10 darab 5000—5300 tonnás hűtőház. **KANADA** 114 hűtőtorny acélszerkezet BALCKE-cég számára. **KÍNA** 50 Nanking üveggyár, 51 Sanghai kutatólaboratórium, 52 Peking fém-siló telep, 53 összesen 12 darab kishűtőtorny. **KOREAI** NDK 54 Phenjan nagykövetségi épület, 55 Phenjan mérleggyár, 56 Hinam festékgyár, 57 Kuszon szerszámgyár. **KUBA** 58 Havanna üvegkombinát. **KUWAIT** 59 minisztériumi épületek szerkezettervezése. **LAOSZ** 60 rizs-

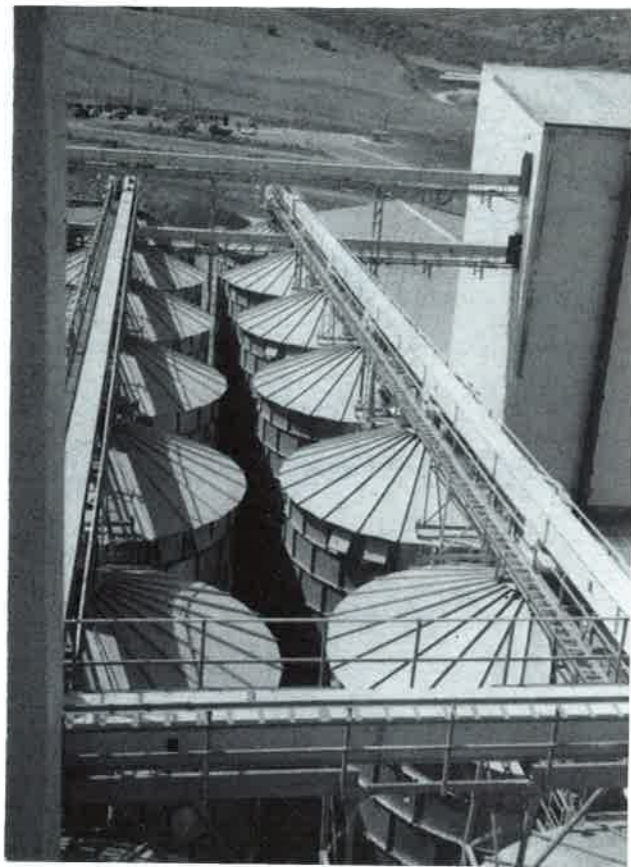

tároló telep. **LENGYELORSZÁG** 61 Wilanow hűtőház, 62 üveggyári kemencék. **LÍBIA** 63 Benghazi mezőgazdasági kombinát, 64 Benghazi, 65 Tripoli repülőtér magasépítési létesítményei, 66 Tripoli hűtőház, 67 Misurata hengerű gépalapok, mélyépítési tervezés. **MAROKKÓ** 68 Kenitra gabonátároló. **NDK** 69 Oelsnitz magasraktár, 70 Halle 11 000 tonnás mélyhűtőház, 71 Sömmerda alumíniumöntöde, 72 Haldensleben egészségügyi porcelángyár, 73 Ludwigsfelde IFA raktártelep és utóalkatrészgyár, 74 Dresda, 75 Potsdam, 76 Frankfurt/Oder sörgyárak, 77 Freiberg kohászati kombinát absorberok, 78 Dessau házgyár gőzölő-érlelő berendezések, 79 Weimar többcélú üzemi-kereskedelmi épület, 80 Radebeul-Planeta raktártelep, 81 Lipcse szálanyagraktár, 82 Jönsenfelde erőműépítkezés felvonulási létesítményei, 83 Bad Blankenburg brikettgyári szénosztályozó acélszerkezetek, porleválasztó technológiai berendezések. **NIGÉRIA** 84 Bauchi malom. **NSZK** 85 Hamburg kikötői raktárak, 86 Dingolfing BMW autógyári üzemcsarnok, 87 Duisburg DEMAG öntőpadok

acélszerkezete, 87 Pulheim, 89 München, 90 Kircheim lakóépületek és lakótelepek, 91 Düren, 92 Frankfurt/Main acélszerkezetű technológiai és kazánállvány szerkezetek. **(RHODEZIA) ma ZIMBABVE** 93 Perlitgyár. **ROMÁNIA** 94 Segesvár üveggyár. **SVÁJC** 95 Lugano perlitgyár. **SZÍRIA** 96 Aleppo vasbetonaljgyár. **SZOVJETUNIÓN** 97 Razdan erőmű acélszerkezetű óriáshűtőtornyai, 98 Leninogorszk automatizálási eszközök gyára, 99 Orenburg gázvezeték szivattyúállomásai, 100 Uszty-Ilimszk cellulózgyár raktár-épületek (16 darab), 101 Druzba uszoda gépészeti és villamos tervezése, 102 Tengiz, 103 Kulszari cementfogadó állomások, 104 Tengiz tűzoltó- és gázmentesítő állomás, 105 Krivoj-Rog dúsitómű, 106 összesen 20 darab vasbetonaljgyár, 107 összesen 32 darab 400—6400 tonnás hűtőház, 108 összesen 16 darab raktárcsarnok, 109 összesen 85 darab rádió- televízió szervizépület. **TÖRÖKORSZÁG** 110 Kangal, 111 Catalca erőművek acélszerkezetei. **VIETNAM**, 112 Hanoi-Thanh-Hoa erőmű, 113 Nam-Dinh textilkombinát.

1. ábra. Takarmánykeverő (modell) Oumache, El-Kseur, Boudaroua, Thebessa, Algériában (10—13)

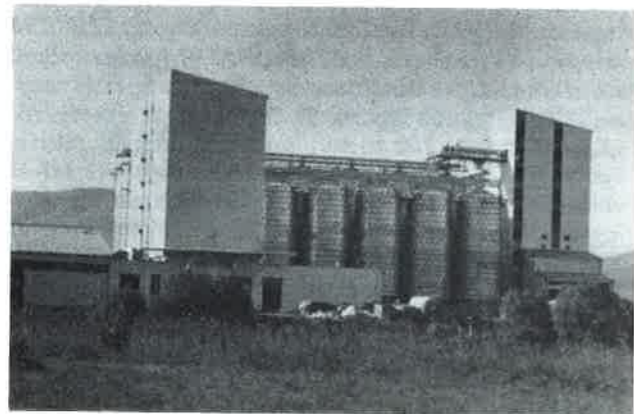
2. ábra. Takarmánykeverő, El-Kseur, Algéria (11)

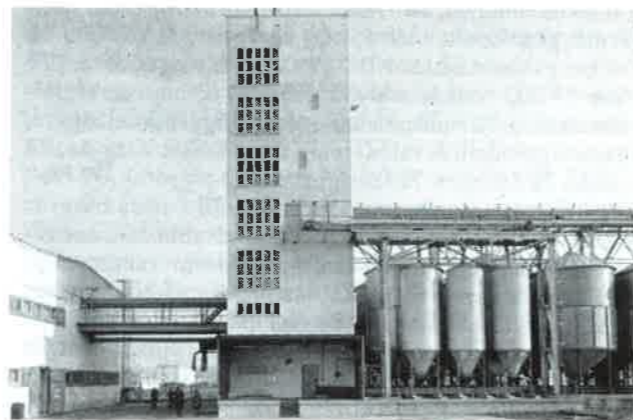
3. ábra. Hűtőház, Annaba, Algéria (8)

4. ábra. Hűtőtároló, Abu-Ghuraib, Irak (43)

5. ábra. Takarmánykeverő, Algéria (11)

6. ábra. Sörgyár, Putsdam, NDK (75)

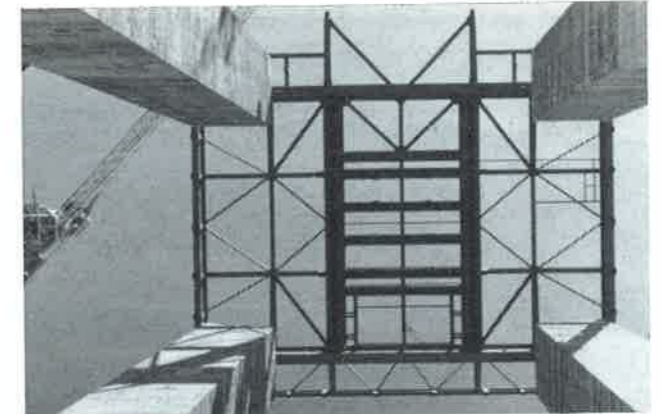
1. ábra. BMW gyár gyártócsarnoka, München, NSZK (86)

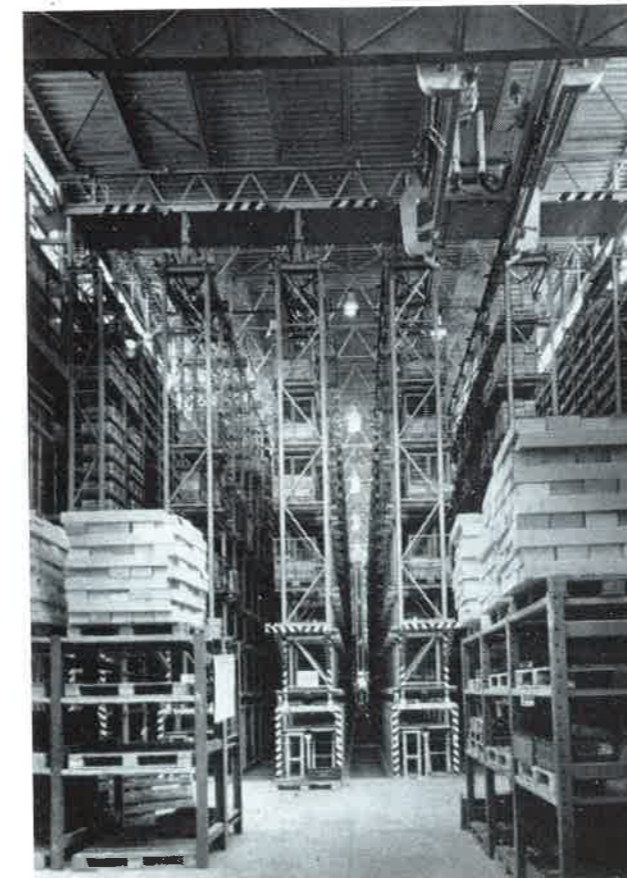
2. ábra. Konténercsarnok, Hamburg, NSZK (85)

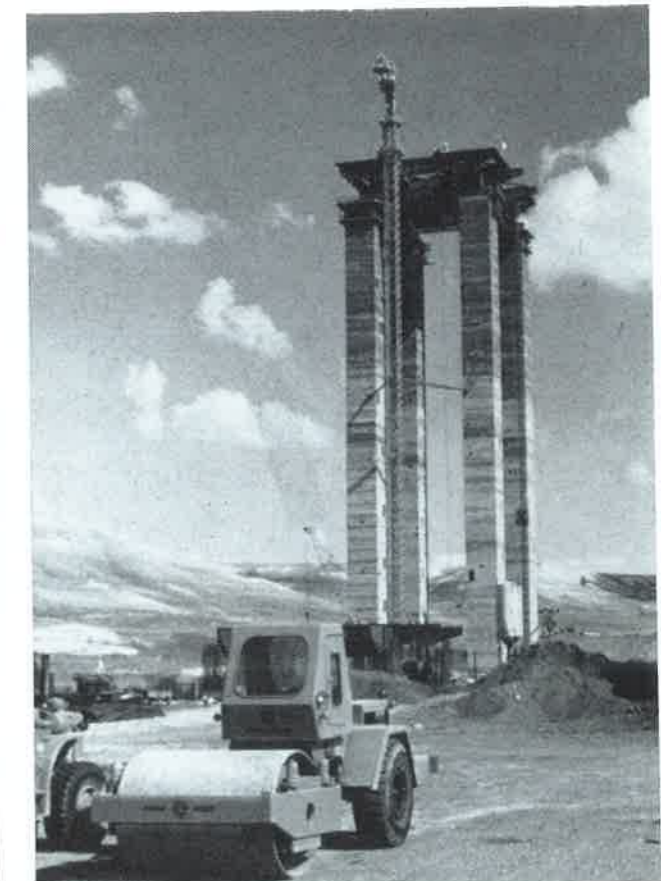
3. ábra. Mélyhűtőház, Halle, NDK (70)

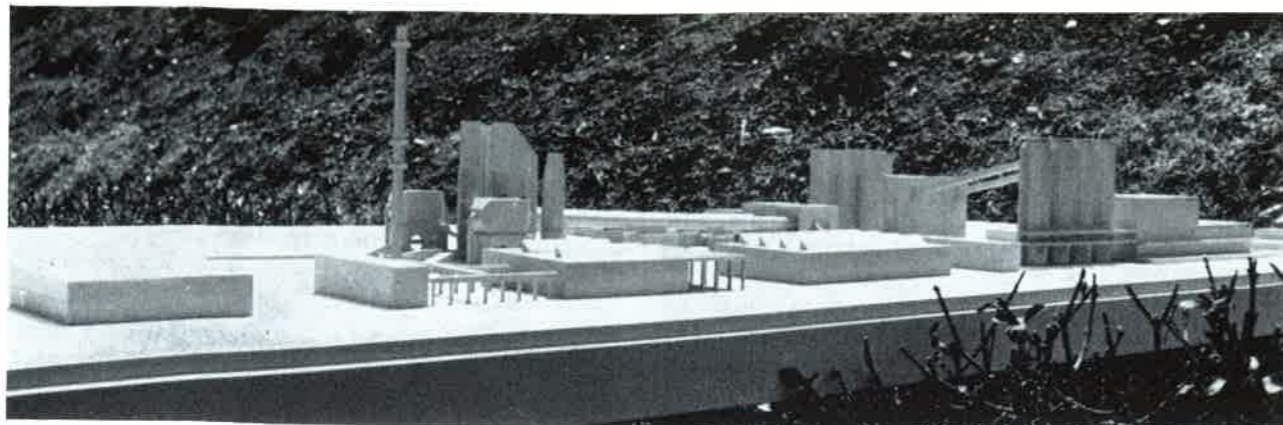
4. ábra. Erőmű acélszerkezete, Kangal, Törökország (110)

5. ábra. Magasraktár, Oelsnitz, NDK (69)

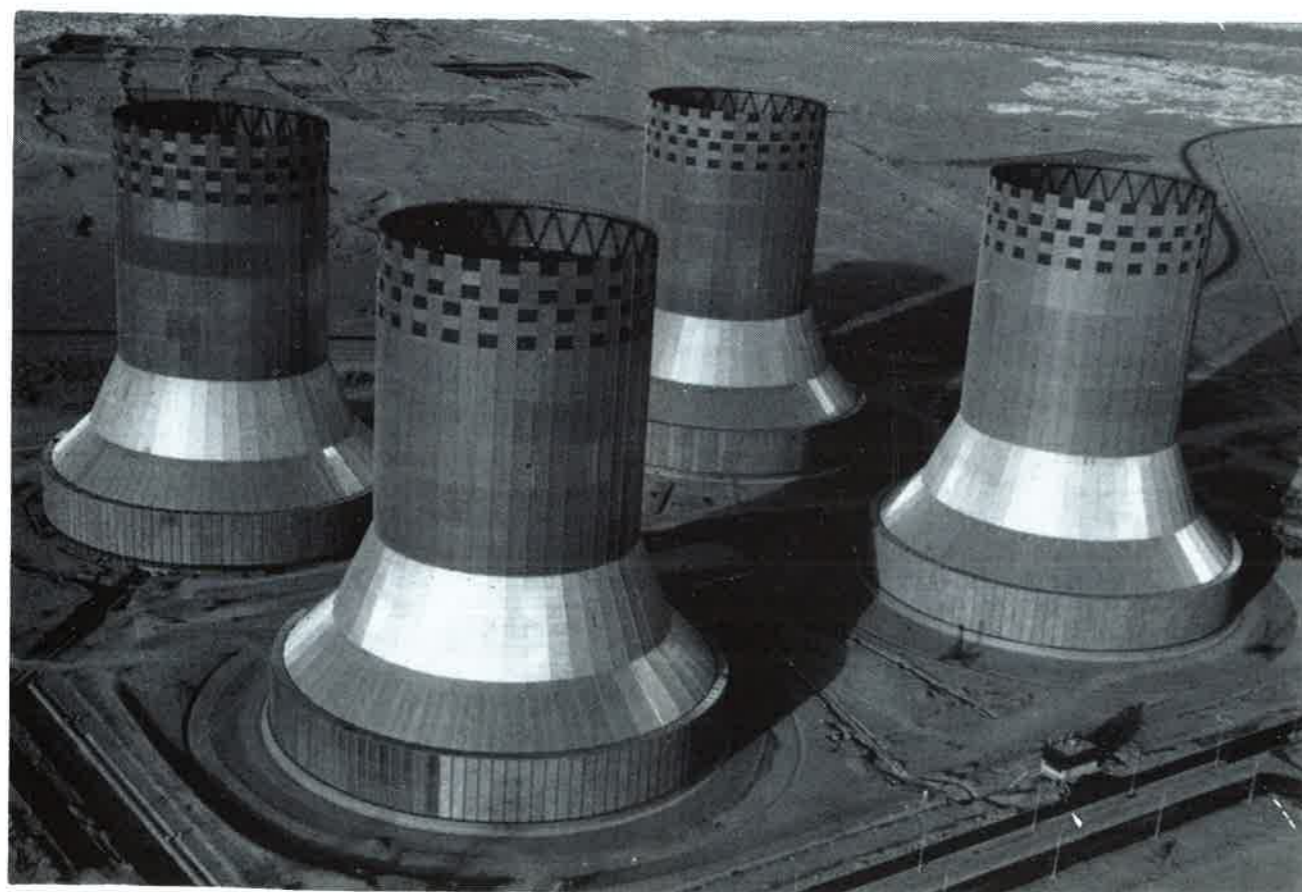
6. ábra. Erőmű acélszerkezet szerelés, Kangal, Törökország (110)

1. ábra. Mészmű (terv) Kerbala,

2. ábra. Acélszerkezetű hűtőtornyok, Razdan, SZU (97)

3. ábra. Acélszerkezetű hűtőtornyok, Isfahan, Iran (44)

Ennek ellenére a szellemi (és a népgazdasági szinten hozzá tartozó áruszállítási, építési) export valódi jelentőségét nem is a nagyságrendekben kell keresnünk, hanem abban, hogy az IPARTERV milyen széles szakterületen jelent meg és vívott ki kétségbevonhatatlan elismerést a külföldi partnerek körében. Messze túlnő tehát ezeknek az exportmunkáknak a jelentősége az általuk képviselt árbevételnél, mivel azok a vállalat szakembergárdájának határainkon, olykor kontinensünkön is kívül eső színtereken való megmértetését jelentik.

Külföldre tervezni nem könnyű feladat, megbízóink előtt minden egyes esetben külön-külön kellett bizonyítanunk rátermettségünket, szakértelmünket, megbízhatóságunkat s ezt többnyire olyan közegben, melyben addig csak a nyugati egyetemeken szerzett diplomáknak volt becsületük. Az volt a törekvésünk, hogy bizonyos földrajzi területeket és bizonyos funkcionális jellegeket preferálva folyamatosan kamatoztathassuk a már megszerzett ismereteinket, egy-egy ország építési technológiáit és előírásait, klimatikus és geológiai viszonyaiban, szabványaiban való jártasságunkat a későbbi munkáink során versenyképességünk fokozására fordíthassuk.

Jó példa erre a könnyűszerkezetes, alumíniumfegyverzetű szendvicspanellekkel 7 országban megépült majdnem 100 hűtőtároló épület Iraktól Albániáig és Algériától a Szovjetunióig! Ha darabszámban nem is, jelentőségében cseppet sem elhanyagolhatóak hűtőtornyaink, gabonátárolóink, raktárépületeink, takarmánykeverő üzemek sem, melyek ugyancsak szép számmal épültek Thaiföldtől Marokkóig és Nigériától az NSZK-ig. Az a referencialista, melyet az IPARTERV exportmunkáiról állítottunk össze, nem jelent rossz bizonyítványt szakembereink tevékenységéről sem.

Külföldre irányuló tervezéseink vonalán legnagyobb partnerünk — akárcsak népgazdasági szinten — a Szovjetunió. Fent említett hűtőházaink 40 százaléka ott épült. Razdan-ban nyújtózik az égnek az a négy darab 120 méter magas acélvázszerkezetes hűtőtornyunk, amelyet a nemzetközi szakirodalom is nagy elismeréssel emlegetett. A megrendelő rendkívül szigorú és mindkét ország hazai gyakorlatát alapvetően meghaladó követelmény-szintjének felelt meg Leninogorszk-ban az Automatizálási Eszközök Gyára. Uszty Ilmszk szélsőséges, rendkívüli időjárású övezetben fekszik. Az ottani cellulózgyár részére a -50°C -os hidegnek is ellenálló acélszerkezetű raktárépületeket terveztünk, melyek kiváló referenciát jelentettek számunkra ahhoz, hogy a Szovjet fél további raktárakat rendeljen. 1986 óta folyamatosan szállítja a FÉMMUNKÁS Vállalat azokat az előregyártott elemekből összeállított rádió- és televízió szerviz szolgáltató épületeket, melyekből különböző klimatikus viszonyoknak megfelelő úgynevezett „déli”-, „moszkvai”- és „északi” típusjelöléssel összesen öt változatot terveztünk. Az első két évben a szervizekből hatvanöt darab épült meg és az előrejelzések szerint további húsz szállítása várható!

Nem kívánom ismertetésemet felsorolásokkal terhelni, arra inkább a már említett referencialista szolgál, de nem hagyhatom ki az NDK sörgyárakat, melyeket Potsdam-ba, Drezdában és Odera-Frankfurt-ba terveztünk, mivel ezek a munkáink ékesen példálták azt az alapvető, hogy elsősorban itthoni eredményeink alapozhatják meg a sikeres exporttevékenységünket, hiszen az NDK sörgyárakat megelőzően a Böcs-ben fel-

épült sörgyárunk nyerte el 1974-ben az EUROPREFAB Arany Trófea Díját! Természetesen NDK-ba irányuló exporttevékenységünk nem merült ki a sörgyárakban: hűtőházak, raktártelepek, magasraktárak, erőművi létesítmények, szénosztályozó acélszerkezetek, vasúti hálózatok, rekonstrukciók tervezése folyt és folyik részben még ezidőszert is.

Konvertibilis-elszámolású exportpartnereink közül legjelentősebb az NSZK ahová nem csak ipari csarnokokat, acélszerkezetű raktárakat, lakóépületeket terveztünk, hanem különböző engineering vállalatokkal együttműködve harmadik országok sorában végeztünk igen jelentős munkákat polgári repülőterek teljes tervezésétől erőművekig, sőt jelentős nem polgári jellegű létesítményeket is.

Algéria nem csak azért bizonyult fontos partnerünknek, mivel számos nagylétesítmény tervezésében vetünk részt (hűtőházak, konzervgyári hűtőtornyok, takarmánykeverő-telepek, csirkevagóhidak), és jelenleg is több tenderajánlatunk felől várunk — az utóbbi időben ott is nehezebbre forduló gazdasági helyzetben — némiképp elhúzódozó, lassan szűkező döntésre, még csak azért sem, mivel külföldön egyedül Algériában valósultak meg három területen is — Tlemcen-ben, El-Asnam-ban és Djelfa-ban — ipari övezeteink, hanem mivel ott szakembereink is huzamosabb időszakon keresztül dolgoztak mind szakértőként, egyetemi oktatóként a TESCO színeiben, mind közvetlen ipartervi szerződés alapján.

Szakértésekkel, engineering tanácsadással, szerelésvezetéssel és műszaki ellenőrzésekkel is foglalkoztak mérnökeink Algérián kívül például Olaszországban, (Angelo-Vespa cég részére) vagy Jordániában (Amman) de természetesen a Szovjetunióban, NSZK-ban és még sok helyütt.

Az építési és technológiai tervezések, szakértések, de a hazai munkakapcsolatok területén is igen hasznos tapasztalatokat jelentenek a nemzetközi kooperációs tevékenységek. Ilyen kapcsolataink voltak és vannak az NDK Berlini IPRO, a csehszlovákiai KOVOPROJEKTA és URBION a szófiai ZAVODPROJEKT, és szinte minden szocialista ország egy-két vállalatával, de nem kivételek az olyan tőkés országok sem, mint Hollandia, Franciaország, Svájc vagy Japán sem. Résztvettünk a KGST-bizottságok munkájában hűtőtornyok, könnyűszerkezetes hűtőházak, silótervezések és atomerőművi tervezések vonalán, az UIA nemzetközi építész-szövetség tevékenységében, korábbi műszaki igazgatóhelyettesünk az UIA egyik főtítkárhelyettese.

Nem tudnánk helytállni exporttal kapcsolatos feladatainknak, ha a vállalatnál nem lennének a világnyelveket tárgyalási szinten bíró vezetőink, szakembereink. Természetesen igyekszünk szervezéssel de anyagi ráfordítással is ösztönözni dolgozóinkat arra, hogy minél többen szerezhessék meg a nyelvtudást, léphessenek ezáltal közvetlen kapcsolatba külföldi szakemberekkel, növelhessék szakmai tudásukat idegennyelvű szakkönyvek, folyóiratok segítségével.

Az IPARTERV kollektívája létszámától függetlenül exporttevékenységét hazai munkáinak maradéktalan teljesítése mellett és sohasem azok rovására végezte, szerzett megbecsülést nemcsak itthon, de határainkon kívül is a magyar műszaki alkotó értelmiségnek.

Szittyá Béla

Dr. Pozsgai Lajos interjú kérdései

1. Bécsben városrendezésből doktorált, a háború előtt magán-mérnökként statikus munkát végzett, végül építészként lett elismert. Mi ennek a háttere?
2. Az állami tervezés kezdetén, jelentős középületekkel a háta mögött (Ménesi úti egyetemi épület, Fehérvári úti rendelő, Honvédelmi Minisztérium) az ipari építészetnek kötelezte el magát. Mi vezette erre a döntésre?
3. 1951-ben személyesen részt vett a „Révai vitán”. Ezt követően a 60-as évek elejéig nem vállalt új tervezést. Ez passzív rezisztencia volt, vagy az Ipari Építettervező Vállalat (IPARTERV) vezetői funkciója gátolta a konkrét tervezésben?
4. Az 50-es évek elején a vezetése alatt álló IPARTERV a helyszíni előregyártás kifejlesztésével világviszonylatban is kiemelkedő technikai bravúrokat, struktúrákat hozott létre. Ezt az UIA Perret-díja is elismerte. Hová helyezi ma ezt a teljesítményt a XX. század Európájának építészeti és építéstechnikai vonulatai között?
5. A 60-as években az IPARTERV egy igen sokszínű, innovatív alkotóműhely volt, ahol egy egységes koncepció mellett érvényesült az egyéni szándék is mind az építészeti, mind a szaktervezői vonalon. Minek volt köszönhető ez a rendkívüli koncentráció és annak a határon túl is mutató eredményessége?
6. Már az 50-es években is tanára volt a Magyar Építőművészek Szövetsége Mesteriskolájának, 1970 óta pedig vezetője. Miért tartja fontosnak ezt a képzési formát, van-e ars poetica a Mesteriskola részére?
7. Mit üzen az újabb generációnak, a volt munkatársaknak, a volt tanítványoknak, a szakma egészének?

Dr. SZENDRŐI JENŐ

Egy tervezett beszélgetéshez megfogalmazott kérdések tételes megválaszolása helyett dr. Szendrői Jenő egy korábbi, ezideig kéziratban fennmaradt interjú részletét adta át közlés céljából.

(a szerkesztő)

„... (1913. február 13.) — építészmérnök. A budapesti és a bécsi műszaki egyetemen végez. 1937—48 között önálló tervezőmérnök. 1947—71 az IPARTERV főmérnöke. 1971—78 a Budapesti Műszaki Egyetem tanszékvezető tanára. 1954—56 az Építőművészek Szövetségének főttkára. 1956—60 a szövetség mesteriskolájának tanára, illetve vezetője. 1970—72 az Építőművészek Szövetségének elnöke. 1970— a Fiatal Építészek Köre vezetője. Ybl-díjas (1955) Kossuth-díjas (1963). Fontosabb munkák: Fehérvári úti SZTK-rendelő (1949—50 Lévay Andorral), Agrártudományi Egyetem új épülete (1949—50), Fémipari Kutató Intézet (1951), Honvédelmi Minisztérium (1949—50), Dunai Vasmű bejárati épülete (1951), valamennyi Lauber Lászlóval), Nyíregyházi konzervgyár (Földesi Lajossal), Beloionnizsgyár (1962, Arnóth Lajossal). Könyve: Ipari Építészetünk 1965. (KI KICSODA? Életrajzi lexikon 666. old. Kossuth KK. 1981.)”

Részletek egy meg nem jelent életút-interjúból...

1948-ban érte el az államosítás a tervezőket. Megalakult az állami tervező intézet, illetve intézetek magja. Nem hiszem, hogy a tervezők összegyűjtésénél, egy teljesen új szervezési formánál szerepet játszott volna az a megfontolás, hogy a tervezés így racionálisabban bonyolítható. Bár vannak az építésnek területei, ahol a csoportmunka szükségszerű, így például az ipari építésnél, de van, ahol teljesen értelmetlen: például családi lakóházaknál, — de hát 48-ban ki gondolt családi házra? Az összevonást, az intézeti formát nyilván az a központi elhatározás vezette, hogy az állam, mint minden szellemi tevékenységnél (foglalkozásnál), közvetlen irányító akar lenni, — az építészetnél talán annál is inkább, mert az

építés gazdasági jelentősége közismert. Szervezője Perényi Imre volt, aki ezt az összegyűjtést rendkívül ügyesen, diplomatikusan, taktikusan csinálta. Munkáját megkönnyítette, hogy amint előbb említettem, a beruházások, így a megbízások már csak az állami szektorban jelentkeztek és az első öt éves terv nagy beruházásai akár a középület, akár az ipari építés területén fölöttébb vonzó tervezési feladatokat jelentettek. Az első, 1948 nyarán alakult, MATI-nak nevezett tervezőosztály azután osztódással rendkívül gyorsan szaporodott. Ennek az első állami tervező intézménynek öt csoportja Janáky István, Dávid Károly, Rudnai Gyula, Lévai Andor és az én vezetésem alatt működött. Összesen mintegy ötvenen — a kisegítő munkatársakkal együtt — a József Attila utcában, az egyik iroda első emeleti helyiségeiben

1. ábra. Az Agrártudományi Egyetem épülete (Szendrői—Lauber)

2. ábra. Vasipari Kutató Intézet (Szendrői—Lauber)

3. ábra. Fehérvári úti SZTK épület (Szendrői—Lévai)

4. ábra. A Vasmű bejárati épület oszlopfőjének modellje

5. ábra. A Dunai Vasmű főbejárati épülete (Szendrői—Lauber)

rendezkedtünk be. Azután, amikor növekedett a csoport, átkerültünk a Madách-téri irodaházba. Ebben az időben találkoztam Lauber Lászlóval, 1948 végén.

1949-től 1953-ig dolgoztunk együtt, előbb a MATI-ban, majd az IPARTERV-ben. Első közös munkánk a Villányi út felett, az Agrártudományi Egyetemnek a Gellérthegy alsó lejtőjén elnyúló épülete. Majd a Honvédelmi Minisztérium II. sz. nagy, központi épülete, mely sokkal jobb, mint az első, amelyet egyedül csináltam. Azután egy izgalmas feladat, már az IPARTERV-ben: a Fehérvári úton a Fémkutató Intézet épületcsoportja. Ez volt az utolsó ún. „modern” felfogásban megvalósított munkánk, mert ami még jött, a Dunai Vasmű bejárati épületét már az új kívánalmak szerint — amelyről lesz még szó — kellett alakítani. Kísérletnek tekintettük, melyben Lauber hallatlan forma- és arányérzéke vezető szerepet játszott. A főbejárat jelentőségét sajátos oszloprend súlyozza, az oszlopok mögötti időjárástól védett falfelületre Domanovszky freskója került. (Állítólag, de szerintem is: a korszak legmaradandóbb műve.) Sok szó esett akkoriban az építészet és képzőművészetek kapcsolatáról, igényelték is, de nem sok sikerrel. Tudomásom szerint ez volt a kevés kísérletek egyike.

Milyen volt a hangulat az állami tervezőintézetek létrehozásának kezdeti időszakában? Milyen feladatok voltak?

A tervező irodák első évei, 1949-től emlékeztetnek számomra, talán legeredményesebb szakasza volt az állami tervezésnek, — magamban „hőskor”-nak nevezem. Bár a körülmények nehezek voltak, elhelyezés, felszereltség, társtervezők hiánya és főként azok a határidők, amelyek ma mosolygásra készítetnek; hetek alatt kellett nagy objektumok terveit nemcsak elkészíteni, hanem a munkát meg is indítani. Igaz, hogy azzal az óriási előnnyel, hogy az elképzelések frissek maradtak, nem szikkadtak el a jóváhagyások útvesztőiben. A kis létszámú gárda lelkes volt, sokat is dolgozott, nem volt kötött munkaidő, a zárórát senki sem figyelte, a hangulat kötetlen és baráti, majd mindenki ismerte a másikat, — ez nem hivatal, hanem műhely volt.

A tervezőirodák alapításakor maximális rugalmassággal rendelkeztek, de ehhez megfelelő hatáskör is tartozott. Akkor senkinek sem jutott eszébe, hogy magasabb színvonalon álló állami szervezet munkáját egy másik esetleg alacsonyabb szakmai képességgel rendelkező, de a hierarchiában magasabb szintű szervezet felülvizsgáljon.

Mikor észlelték a szocreál első jeleit?

A fordulat éve után a politikai, gazdasági és kulturális életben bekövetkezett változások az építészetre is hatottak, elsősorban szellemi vonatkozásban. Már az 1949—50-es években és mindig erősebben hangzottak el észrevételek és ellenvetések a modern építészet ellen. A nyugati kultúrtermékek elleni célozgatások mindinkább erősödtek, a tervezőirodákban dolgozó építészek pedig meggyőződéssel gyakorolták, amiben hittek, — hiába magyarázták nekik, hogy ez politikailag helytelen és káros. Az építészek előtt az épület rendeltetésének, céljának szociális tartalma teljesen világos és érthető volt, de a megjelenés, a forma ideologizálását nem értették, — pedig éppen ezt követelték tőlük. 1951-ben a modern építészet gyakorlása politikailag el-

fogadhatatlanná vált. Amikor 1951-ben a Pártközpont az emlékeztető építészvitatát napirendre tűzte, akkor a szocreál már el volt határozva. Ezt mindenki tudta, a vita már csak deklarációja volt annak, hogy az építészetben változásnak kell bekövetkezni. Perényi Imre hivatalosan is meghirdette a szocreált, a fordulatot, Major Máté opponált, — hát amennyire lehetett — dialektikusan. Az a vita nem volt vita, inkább egy bírósági tárgyalásra emlékeztetett, melyet Révai és Horváth Márton irányított. A szellemi és kulturális élet művészeti irányítói Lukács György vezetésével vonultak fel, a vádlottakat a tervezők képviselőiben 6—8 építész képviselte.

Tehát a vita nem nyilvános volt, csak meghívással lehetett rajta résztvenni?

Csak meghívással. Abban az időben a Pártközpontba bejutni, el sem lehet képzelni, hogy milyen nehéz volt! A hozzávezető utcák is le voltak zárva. Fejünkre olvasták, hogy milyen bűnöket, hibákat követtünk el. Elszomorító volt. A vita anyaga azután — nyilván tanulságul — napvilágra került, közzétették. Én, aki végighallgattam, állítom, hogy pontosan úgy hangzott el minden. A hozzászólások ugyan nem kerültek nyilvánosságra, de Révai összefoglalója igen, egy kártyalap nagyságú kis cédulát tartva kezében mintegy két órán keresztül mondta el. Intelmeit nyilvánította az építészek felé: „Vannak, akik gyorsan tudnak frontot változtatni, vannak akik lassabban. Egy ember megokosodhat nem okvetlenül évtizedek alatt, hanem a példa, a tények nevelő hatása következtében egy év alatt, vagy akár három hónap alatt is”. (x) (Itt kimaradt egy mondat a megjelent publikációból, de jegyzeteimből rekonstruálni tudom „De vannak eszközeink is, melyekkel a szemléletváltozást meg tudjuk gyorsítani...”) „Abból, hogy valaki a múltban helytelen nézeteknek, irányzatoknak volt híve, korántsem következik, hogy őszintén megtér és lépéseket tesz hibái felszámolása irányába”.

Hogyan fogadták az építészek a meghirdetett új irányzatot?

Már a vita előtt, de különösen utána, felmerült a kérdés: most már hogyan és merre? A Szovjetunióban akkor még virágkorát élő díszítő, archaizáló szocreálnak nevezett stílus a tervezők zöme számára elfogadhatatlan volt. Bár az Építőművész Kongresszus a szocialista realista építészet alapjául a XIX. sz. reformkorának klasszicizmusát jelölte meg, a végrehajtást, megvalósítást Révai az építészekre bízta.

Volt olyan építész, aki letette a ceruzát, bár kevesen. Fischer József, a Bauhaus egyik legjelesebb magyar képviselője elment a BUVÁTI-hoz költségvetéskirólírónak, Kiss Ferenc, jelenleg Svédországban élő ismert építész, az IPARTERV műszaki osztályán szerkezeti csomópontokkal foglalkozott. De kevesen voltak ilyenek, mert az építész hivatásához hozzátartozik az építés. A terv csak eszköz, — a cél az épület.

A második csoport, és ezek voltak a legtöbben, megkísérelték a modern építészetből kiindulva valami újat kihozni, vérmérséklet szerint kapaszkodót keresve — legyen a példakép akár Asplund, Schinkel vagy mások...

Avagy lehetségesnek látszott az építészetnek olyan területe felé fordulni, ahol feltehetően a formai elvárá-

sok nem lesznek, nem lehetnek olyan diktáltak. Ekkor jelentkezett a nagy iparosítási program. Jőmagam ezt az utat választottam. Amikor 1950-ben már nyilvánvaló volt, hogy a modern építészet felett a halálos ítéletet kimondták, csak még a kivégzés módja volt ismeretlen, a középlettervezéstől megváltam, átmentem az akkor alakult IPARTERV-be, melyet igazgatója, Lux László rövid idő alatt igen jól szervezett meg. A sok tervezési feladat miatt létszáma gyorsan növekedett, az ötvenes évek elején meghaladta az ezer főt is. Az első évben egyik irodáját vezettem, majd a vállalat főmérnökeként működtem.

És végül kisszámúban akadtak, akik a meghirdetett irányvonalat megkísérelték megvalósítani. Hát így épült pl. Sztálinváros első üteme, vagy a Mechwart-téri tanácsháza.

Hát így kerültem én az IPARTERV-be 1951-ben. Az ipari építészet a háború előtt Magyarországon éppen az ipar fejletlensége miatt, — természetszerűleg elhanyagolt és bizonyos mértékig lenézett terület volt. (Ebből napjainkig is megmaradt valami.) Inkább a statikus tervezők feladatát képezte. De még a fejlett kapitalista országokban, Angliában és Amerikában is csak a századforduló után kezdtek az építészet sajátos műfajának tekinteni, amikor az ipari cél jellegű épületekben, melyeknek költségeibe a disz- vagy az oszloprend már nem fért bele, — mert a gyáros erre már nem áldozott, — a nyers szerkezet megmutatása, a funkciók megkivánta különleges tömegek és formák megjelenése a XX. sz. alakuló építészeti elveivel összecsengett. Corbusier első írásaiban az amerikai silóépületeket a modern építészet alkotásaiként ismertette. És nem véletlen, hogy Gropiusnak a század elején első épületei között több ipari csarnok is szerepel, magánhordva a modern épület minden jellegzetességét.

Jőmagam 1940-ben kerültem először ipari épülettel feladatközelbe. Janáky Istvánnak volt megbízása Újpesten a HPS-ban, egy textilgyárban. A gyár mérnöke megadta a gépméretet, az oszloptáv 6×6 m, a felülvilágító shed legyen. Nekem, a statikusnak sem volt izgalmas a feladat, az építészeknek még annyira sem.

Hát ilyen előzmények után kezdtünk nem is kis gyarakat tervezni 1950-ben. A feladatok tömegesen, sürgős határidőkkel jelentkeztek, gyakorlatilag tapasztalatunk nem volt, az irodalom, a külfölddel való kapcsolatok csak korlátozottak voltak. Fokozta a nehézségeket, hogy a technológiai gépésztervezők, — akik számunkra az épületkivánalmakat, az épület funkcióját megadták, — éppoly kezdők voltak. A hirtelen felállított (ezer, sőt annál nagyobb létszámú technológiai tervező irodák gyári üzemmérnökökből verbuválódtak, akiknek gyártervezési gyakorlatuk nemigen volt.

És ha az ipari építészet nem is különleges, vannak olyan sajátosságai, amelyek többletismeretet igényelnek. Így elsősorban a technológiai tervezővel való összeműködés, amikor a gyártás és az épület optimális összhangját kell megteremteni. Itt gyakran felmerült a tervezők közötti primátusság kérdése, a műszaki érvelés mellett még a pszichológiai is hatásos lehet. De a nagy épületfeszítávok, azok megépítése, különleges épületgépészeti kívánalmak.

Számomra ez egy hősi időszak volt: menetközben kialakítani ennek a mégis speciális területnek az alapelveit és azokat mindjárt a gyakorlatban érvényesíteni. És ez a lelkesedés fűtötte az egész nagy kollektívát.

Mégis mit tart munkásságukban a legjelentősebbnek?

Ha valamit ki kell emelni, az talán a vasbeton előregyártás. Amikor az 50-es években a nagyipari építkezés feladatai jelentkeztek, akkor erre nemcsak a tervezés, de a kivitelezés sem volt felkészülve ezek megvalósítására. Nagy hiány volt építési anyagban, hiányzott a csarnoképítéshez szükséges zsaluzó és állványozó anyag és még inkább az esetleges vasszerkezetekhez szükséges hengereltacél. Az IPARTERV-ben összegyűlt fiatal és kezdeményező készségű statikus tervezők munkálták ki azt az építési módot, amely a megoldást hozta: a helyszíni vasbeton előregyártást. A szerkezet a helyszínen a talajon készül el, majd emelőszerkezettel kerül végső helyére. Ezt a ma általánosan elterjedt építésmódot Európában nálunk alkalmazták először. Klasszikus példája, amikor a szükség okozta anyaghiányt szellemi erővel lehet pótolni. Mátrai Gyula, Gnädig Miklós és a fiatal statikusok versengése, melybe azután Menyhárd István is beleszólt, — aki Semsey Lajossal a monolit építésmódot újította meg, — európai hírnevet szerzett az IPARTERV-nek. (A nyugaton élő Polonyi István és Koncz Tihamér, akik jelenleg az NSZK illetve Svájc leghíresebb, legkeresettebb szerkezettervezői, Gnädig Miklósnak voltak fiatal munkatársai, illetve tanítványai.)

A szerkezeti előregyártás lehetőségeit azonban az építészeknek kell biztosítani. Törekedni kellett arra, hogy az épület elemei lehetőleg sorozatban ismétlődjenek, mert ez mindenféle előregyártásnak elsőrendű követelménye. Ennek érdekében látszott ésszerűnek az üzemszék bizonyos határok között történő összevonása, az ügyvezetett tömbösítés, amely technológiai szempontból is sok előnyt jelentett. A technológusok itt mellettünk álltak. A tömbösített épület azonos modulban, méretegységesítve már lehetővé teszi az ismétlődő teherhordó szerkezeteket. Ezt még kiegészíti az ún. csomóponti tipizálás: az azonos szerkezeti elemek, párkány, lábazat, nyílászáró szerkezetek stb. egységes kialakítása.

A szerkezeti elemek additív ismétlődése, a nagy sík felületek, a beton és üveg váltakozása, — ez a nem egyszerű kívánalom, — egy sajátos és nagyvonalú építészeti megjelenést eredményezett.

Amikor a magyar származású Pierre Vágó az UIA (Nemzetközi Építész Szövetség) főtitkára 1955-ben először járt Magyarországon, meglátogatta az IPARTERV-et is. Mivel ő volt a L'Architecture D'Aujourd'hui főszerkesztője is — megkérdeztem: nem lehetne-e a lapban magyar anyagot publikálni. Udvariasan elhárította, természetesen a szocreálra célozva. És amikor 1961-ben Londonban az UIA-nak a Royal Festival Hall-ban tartott díjkiosztó záróünnepélyén az előregyártott ipari épületek építészeti formálásáért az IPARTERV-nek ítélte Auguste Perret díjat átvettem és P. Vágó köszönő szavaimat angolra fordítva tolmácsolta — valami elégtétel-félet éreztem.

És milyen eredménnyel működött ez a több mint ezer fős nagy tervező vállalat?

Ennek keretében meg lehetett valósítani a sokat emlegetett team-csoportmunkát. Egymás mellett dolgozott az építész, a statikus és az épületgépész, sőt idővel ezek munkáját kiegészítették még az közműtervezők is. Kialakult egy egységes tervezési szemlélet, az egyes rész-

legek jó tapasztalatait szélesebb körben lehetett hasznosítani.

Kidolgoztuk az ipartelepekhez kapcsolódó és általában ismétlődő szociális létesítmények: öltözők, konyhák, éttermek stb. irányelveit, kialakítottuk az ipartelepítéshez kapcsolódó legfontosabb szempontokat. Az úgynevezett speciális gépészet: szellőzés, klimatizálás stb. igénye elsősorban az ipari épületeknél jelentkezett, — ezért az építész irodák mellett a különleges gépészet számára gépész tervező csoport alakult, amely ezen a területen úttörő munkát végzett. De volt a vállalatnak külön acélszerkezeti tervező részlege is.

De a nagyvállalat lehetővé tette az abban az időben különösen jelentős szakmai továbbképzés előtérbe helyezését is. Tudott dolog, hogy az 50-es években a műszaki egyetem többszáz fős évfolyamai nem tudták biztosítani a megfelelő oktatási színvonalat. Az egyetemről kikerült fiatal mérnökök számára az IPARTERV olyan szakmai továbbképzést jelentett, — és a vállalatnál nagyon sok fiatal mérnök dolgozott, — amelyet másutt nem tudtak volna megkapni. Az is köztudott, hogy az IPARTERV-i iskolából sokan kerültek ki a tervezés egyéb területére és ott becsületesen helytálltak.

És mi lett a helyszíni előregyártás sorsa?

Amikor a 60-as évek első felében napirendre került az építőipar „iparosítása”, a minisztérium — egyébként helyesen — a telepített üzemi előregyártást tűzte ki célul. Ennek a központi elképzelésnek a helyszíni előregyártás nem felelt meg, annak ellenére, hogy a helyszíni előregyártáshoz nem szükséges különösebb beruházás, a felvonulással párhuzamosan, annak költségeiből jóformán megvalósítható; a statikusaink mindenütt találtak egy üzemen kívül helyezett lokombilt, amivel a szükséges gőz előállítható, — sőt egy-egy nagyobb ipartelep építésének befejezése után az ott maradt előregyártott telep a környék egyéb építkezései számára is felhasználható volt (mint a TVK építésénél). Az akkori építésügyi politika azonban mereven a központi üzemi előregyártást erőltette, akkor alakult a Típustervező Intézet, amely kötelességének érezte minden lehetséges (és nem lehetséges) építési igényt tipizált szerkezettel ki-elégíteni. Ebben az időben jelentek meg a házgyárak is, amelyeknek problémáit csak ma, 10—15 év után lehet igazán lemérni.

Végülis milyen mértékben tudta az ipari építész a telepített üzemek termékeit felhasználni?

A vita végülis kompromisszummal végződött. A kisebb, 18 méterig terjedő szerkezeti elemeket az elemgyárak állítják elő, az ennél nagyobbak ún. félüzemi előregyártással készülnek a kivitelező vállalatok telephelyein. Kétségtelen, hogy ez az eljárás „korszerűbb”, mint a helyszíni előregyártás, ha annak gazdaságosságát és rugalmasságát nem is éri el.

Mi történt a szocreál után 1955-ben, amikor minden bejelentés és hírverés nélkül lekerült a napirendről?

Amikor 1954-ben először jutottam el egy delegációval a Szovjetunióba, az ottani építész körökben már suttogták, hogy a szovjet építészeti gyökeres fordulat előtt áll. Az ok fölöttébb kézenfekvő volt. Hruscsov ebben az időben járt Finnországban és az ott látott építészeti nagy hatással volt rá. Szovjet vezető politikai körök megállapították, hogy azzal az építészettel, melyet egy téves kulturpolitika a szocializmus építésének pátoaszát tükröztette, nem lehet tömeges építkezéseket megvalósítani. Itt elsősorban az akkor megindult nagy lakásépítkezésekről volt szó. Láttam Moszkvában az erősen tagolt, kerámiaburkolattal díszített toronyházakat, — az első emelet magasságában drótháló abrónccsal, az időjárás miatt máladozó burkolat felfogására. A Szovjetunió a 30-as évekbeni modern építészeti nézőpontját részben az a körülmény okozta, hogy akkor hiányzott a fejlett háttérpar, és valami hasonló történt most is, a szocreál díszítőkedvét az ipar, különösen a tömeges építés keretében nem tudta követni.

Természetesen nálunk is gyorsan és gyökeresen változott a helyzet. A szocreálnak kevés meggyőződéses híve meghökkenéssel vette a fordulatot. Felvetődött a kérdés: hogyan tovább? Természetesnek tűnt folytatni, ahol 50 körül abbamaradt, — a modern építészettel. De különösen ma visszanezve a helyzet távolról sem volt olyan egyszerű. Amikor 1955-ben megnyílt a lehetőség a modern építészeti folytatására és gyakorlására, ennek nem voltak olyan hagyományai, mint Európában. Annak a tehetséges építészgárdának, amely a 30-as években kezdte meg munkásságát, kevés idő adatott az alkotásra, — jött a háború és utána a helyreállítás nehéz ideje. A magyar modern építészeti viszonylag rövid életét érdemes és érdekes lenne külön elemezni, de az biztos, hogy útja fölöttébb göröngyös volt. Folytatni, annyi törés után? Az a fiatalabb generáció, melynek az egyetemen a szocreál hirdették, felületesen és torzítva ismerte az előző világot, folyóiratokból bizony gyakran csak a külső formajegyeket érzékelte. Valahogy hiányzott a hit és meggyőződés, ami pedig az alkotás elemi feltétele. A modern építészeti formajegyei az 50-es évek második felében gyakran úgy jelentkeztek, — hiszen a recept adva volt, — mint a szocreálban a párkányok, lizénák a kelléktárból.

De az ipari épületeknél szemléleti törés nem jelentkezett, mert az archaizálás útvesztőit nem kellett megjárni. Azok az irányító tényezők, amelyek minden korban az építészeten alapvetők: az épület jó használata, a szerkezeti megoldás, a helyes anyagfelhasználás, a gazdaságosság, biztos szemléleti támaszt adtak. Ha majd egyszer ennek a kornak építészeti történetét megírják, — biztos, hogy egy fejezetet az ipari építészeten is szentelnek.

Az ipari építészek nemzetközi seregszemléje

Jelentős és messzemenő kihatással bíró esemény volt az 1964-ben megrendezett tihanyi UIA (Union International des Architects—az Építészek Nemzetközi Szövetsége) Ipari Építészeti Munkacsoportjának nemzetközi szemináriuma. Ez az építész világszervezet szakmai tevékenységének jelentős részét munkacsoportokban végzi, melyek a szakma egyes területével foglalkoznak, ilyenek: lakásépítési, városépítési, egészségügyi, oktatási- és kulturális létesítmények, sport és szabadidő létesítmények, építésszervezési és az ipari építészeti, melyet most munkahelyek építészeti néveznek és az ipari, raktárgazdálkodási, laborépületek mellett magába foglalja az adminisztratív, valamint a kereskedelmi létesítményeket is.

Az ipari építészeti munkacsoport első szemináriuma Varsóban volt 1960-ban, a második Rio de Janeiro-ban 1962-ben. Az UIA az építészeti tevékenység különböző területein elért kimagasló eredmények honorálására díjakat alapított, melyeket korábbi jelentős és elsősorban az illető szakterület keretében tevékenykedő elnökeiről, vagy más vezető, kiemelkedő tagjáról nevezett el. Ilyen a Perret díj, az építészeti tervezés kiemelkedő színvonaláért, az Abercrombie díj a városépítés, a Tshumi díj az építészeti-elméleti és építészeti tevékenység területén elért kiemelkedő eredményekért. Ezekhez később a Mathiew díj az építésszervezési módszerek magas építészeti színvonalon való alkalmazásáért, majd még később az UIA arany-érem járult.

A magyar ipari épületek építészeti és szerkezeti megoldásai, elsősorban külföldi folyóiratok ismertetései alapján jelentős építészeti elismerést váltottak ki. A „Zentralblatt für Industriebau” számos magyar ipari épületet ismertetett. Ez az általánossá vált nemzetközi elismerés az UIA Perret díj odaítélésében jutott kifejezésre. Így természetesnek tekinthető, hogy az 1962-ben megtartott Rio de Janeiro-i 2. számú Ipari Építészeti Szemináriumon az a döntés született, hogy a következő, a harmadik Magyarországon kerüljön megrendezésre, amely 1964. június 1—10. között Budapesten és Tihanyban folyt le. Ezt elősegítette a 60-as évekre konszolidálódott viszonyok, a beutazások engedélyezésének egyszerűsítése stb.

A nagy nemzetközi várakozást tükrözte a résztvevők összetétele is, melyben a szakma számos kiváló képviselője szerepelt. Olyanok akik már azok voltak, vagy később váltak az építészeti közélet ismert alakjaivá mint például: — Angliából Goldfinger Ernő, a Brit építészeti

akadémia tagja, Peter Falconer aki különösen ipari és raktárépület tervezéseivel vált ismertté, Stanley Smith a Brit Azbesztcement Művek építész, Stuart Bentley az ipari építészeti rendszertervezéssel foglalkozó építész és szakíró, — Ausztriából Erich Lethmayer aki később egy nemzetközi szervezet elnöke lett, Csehszlovákiából — Ladislav, Hrisk a jelentős nemzetközi tekintéllyel rendelkező Vladimir Karfik professzor, valamint Emil Kovarik, — az NDK-ból Ekkehard Böttcher, egy rendkívül termelékeny ipari tervező, Hans Lahnert az ipari építészeti egyetemi tanára; — Hans Mertens Schornschmid és Weise az NSZK-ból Walter Henn az ipari építész kiemelkedő szaktekintélye és az ipari szakkönyvek szerzője, Lothar Kammel, Henn munkatársa — Franciaországból Pierre Vago az UIA magyar származású főtitkára, aki később örökös tiszteletbeli elnök lett, George Candilis aki az ipartelepítés, az ipari és városkapcsolatok szakértőjeként szerzett hírnevet, Antoine Debre egy kitűnő és produktív operatív tervező, — Finnországból Pentti Ahola, aki később színvonalas irodájában magyarokat is foglalkoztatott, Matti Mäkinen a finn építész szövetség későbbi elnöke, — Hollandiából Ernest Groosman az ismert rotterdami építész, — Izraelből Arie Sharon, aki ugyan elsősorban középületeiről volt híres, — Japánból a kitűnő ipari tervező az idős Toshirou Yamashita professzor és a később híressé váló Kunio Maekawa, — Jugoszláviából az ipari építés műszaki fejlesztésével foglalkozó Begovich, — Kínából a San Franciscoban végzett Yang Ting Pao építész az UIA volt alelnöke; — Kubából Mendoza Reobredo a Kubai Iparfejlesztés egyik vezető tagja és Juan Campos Almanza, — Lengyelországból a delegációvezető Pietraszun mellett Horváth-Gomulova, Sierakowski és Kaweczki, — Mexikóból a későbbi UIA elnök Corona Martin, Felix Candela aki speciális vasbeton szerkezetei révén vált híressé és Guiterrez Rodarte, — Romániából az ipartelepítés és ipari zónák témájával foglalkozó Enache Constantin, — Svájcban Paul Waltenpuhl és Paul Michalik, aki raportörként is működött, — Svédországból Ebbe Borg, Hans Palmgren, Eiril Molander, valamint a Lundi női építész Ingeborg Hammerskjöld-Reiz, mind ismert név a szakmában, — a Szovjetunióból az idős szaktekintély Konstantin Kartasev professzor, valamint M. Kovalenko, — az USA-ból a kitűnő atlantai építész és szakíró George Heery, a philadelphiai Louis de Moll, aki később az USA majd az UIA az építész világszervezet elnöke lett, a San Francisco-i John Bolles, aki ipari és sportlétesítményei mellett műemléki ásatásairól is ismert volt (ő ásta ki például a Mexikói Chichen-Itza-t), az olasz Angelo Mangiarotti, a brazil J. Guedes stb., hogy a népes mezőnyből csak a legismertebbeket említsük. A delegáltak közül számosan feleségüket és családtagjaikat is magukkal hozták. Az ipari építészeti témájában — úgy tudjuk — még sehol a világon nem jött össze ilyen elit mezőny.

A szeminárium témáját öt csoportban — négy altémában, az egyik további két részben közlülük — tárgyalta:

1. — ipartelepítés és városépítés, elnöke: Candilis, Franciaország, raportőre: Debre, Franciaország, magyar összekötő: Emődy Attila.

2. — az építész felelőssége a Lay-Out, a helyszínrajzi elrendezés kialakításába, elnöke: Walter Henn, NSZK, raportőre: Grossman, Hollandia, magyar összekötő: Bajnay László.
3. — ipari szerkezetek és módszerek, elnöke: Kartasew, ez két csoportra bomlott:
 - 3a. — teherhordó ipari szerkezetek, elnöke: Pietraszun, Lengyelország, raportőre: Kalmus Lengyelország, magyar összekötő: Harasta Miklós.
 - 3b. — gyárilag sorozatban előállított ipari épületszerkezetek és elemek, elnöke: Heery, USA, raportőre: Smith, Nagy-Britannia, a lemondott Corona Martin, Mexikó helyett, magyar összekötő: Dr. Böhönyey János.
4. — ipartelepek szociális berendezései, elnöke: Waltenspuhl, Svájc, raportőre: Mangiarotti, Olaszország, magyar összekötő: Takács Gyula.

Az egyes altémákhoz minden nemzeti szekció előzetes írásbeli ismertetést küldött, melyeket a raportőr foglalt össze, végzett összehasonlítást és vont le tanulságokat. Az ülések napirendjét viszont az elnök állapította meg, és ő szelektálta a vitatémákat is.

A magyar koordinátor feladata volt az ülések emléketőltésének összeállítása.

Némi problémát okozott, hogy egyes résztvevők több munkacsoportba is jelentkeztek, az ülések jelentős része viszont párhuzamosan folyt.

A szeminárium rendezője elvileg a magyar építőművészek szövetsége, mint az UIA nemzeti szekciója volt, de a korábbi gyakorlatnak megfelelően a kis apparátussal és szerény költségvetéssel rendelkező szövetség a témában illetékes szakintézet, az IPARTERV-ben dolgozó vezető szövetségi tagokat kérte fel a rendezésre eleve azzal a tudattal, hogy ez a létszámában is legnagyobb magyar tervező vállalat teljes apparátusának mozgósítását jelenti.

A szervezést maga Szendrői Jenő az IPARTERV akkori főmérnöke, mint a szeminárium elnöke irányította, magasszintű határozottsággal, célratöréssel, nagyvonalúsággal, és hatékonysággal. Egy jelentős stábot állított fel, melyhez kiválasztottak olyan viszonylag fiatalabb, ambiciózus, ipari építészetben jártas építészeket is, akik nyelvismerettel is rendelkeztek, s akiket a külföldi résztvevők egy-egy csoportjához kísérőként osztottak be. Ezek feladata volt a csoport állandó informálása, a felmerült kérdések elintézése, az illető csoportból való előadók szereplésének előkészítése, közvetítés köztük és a magyar szervező-csoport között.

A szemináriummal összefüggő pénzügyekkel Sebestény Ottó az IPARTERV gazdasági igazgatója, a hivatásos tolmácsok, valamint a publicitás kérdésével Rojkó Ervin, a műszaki témákkal Szittyá Béla, a gyengeáramú berendezésekkel Busch Béla, a propaganda ügyekkel Virág Csaba, a kulturális rendezvényekkel és eseményekkel Arnóth Lajos, a kísérő tolmácsok és fogadásokkal kapcsolatos ügyekkel Babos Lajos foglalkozott.

A szemináriumon 41 magyar vett részt, ebből 30 de-egként, illetve szervezőként.

A vállalatvezetés azt az elvet vallotta, hogy nemzetközi rendezvényt csak igen jó, vagy sehogy sem érde-emes csinálni.

Egy kisstílusú, hiányosan szervezett szeminárium jelentős erőfeszítést és pénzbeli ráfordítást igényel, mégis mindez csak negatív megítélést vált ki a szervezőkkel és

az országgal kapcsolatban, — míg egy sikeres rendezvény minden propagandánál meggyőzőbben szolgálhatja egy országról vagy intézményről kialakuló jó véleményt. Szerencsés volt a rendezvény körülményeinek megválasztása is. Nem tartalmazott felesleges luxust, de az új, saját homokos stranddal rendelkező Tihanyi szállodában való elhelyezés a szemináriumi előadásoknak a volt tihanyi kolostorban (most múzeum) és a mozivá alakított magtárban való megrendezésre olyan sajátos építészeti alaphangulatot adott, melyet a szerencsésen állandóan kedvező időjárás, a határos kilátás a tóra, a Tátrai-vonósnégyes, illetve kamara-zenekar nagyszerű hangversenye a kolostor udvarában a badacsonyi, keszthelyi kirándulás, a kitűnő helyi ételek, és pompás borok mégcsak tovább növeltek és a szeminárium intellektuális tartalmához egy sajátos helyi jellegű környezeti háttérrel adtak.

A szeminárium programja: május 31-én érkeztek a delegáltak, június 1-én volt a megnyitó, melynek keretében Trautman Rezső építésügyi miniszter adott fogadást, s ő, valamint Sir Robert Mathiew az UIA elnöke és Pierre Vágo az UIA főtitkára üdvözölte a megjelenőket.

A záróülés június 8-án délután a MÉMOSZ székházban volt. Itt az egyes altémák elnökei tartottak beszámolót: Candilis, Henn, Kartasew, Pietraszun, Heery, Waltenspuhl.

A szeminárium széles körű és igen pozitív visszhangot váltott ki. A legjobb szakírók küldtek cikket a szemináriumot követően kiadásra került Ipari Építészeti Szemle, melynek cikkeit a magyar Szabó Árpád, Virág Csaba, Pál Balázs, Földesi Lajos és Mühlbacher mellett Walter Henn, Antoine Debre, Lars Holmen, Yamashita, Ebihara Taniguchi, Dzier Zawski, Rubiero, Kovarik-Karfik, Fritz Haller, D. Badani, George Heery, Mertens, Lothar, Kammel, Böttcher, Stuart Bently, Maerker Weise, K. Enache írták. Magyarországot kérték fel a nemzetközi ipari építészeti munkacsoport vezetésére, elnöke Szendrői Jenő lett, amit később Arnóth Lajos vett át.

Szélesre nyílt a kapu a fiatal magyar építészek munkavállalása előtt (Böjthe Londonba, Böhönyey Falconerhez Straudba ment dolgozni). Sajnos a hazai korlátozások miatt a megnyílt lehetőségeket távolról sem lehetett kihasználni. Lehetőség nyílt széles körű szellemi exportra is, de az akkori felsővezetésű irányzat ez elől is elzárkózott.

Magyarország szakmai tekintélye világviszonylatban az elsők közé került, s lehetőséget adott arra, hogy kiépítsen olyan szakmai, kulturális, üzleti kapcsolatokat, melyek később igen jól jöttek volna. Bizonyos felsőbb, szempontok azonban ezeket is korlátozták.

Az IPARTERV nemcsak az UIA keretében vett részt nemzetközi szakmai programokban, az ÉTE az Építőipari Tudományos Egyesület szervezésében is. Az ÉTE az IPARTERV-en kívül azonban számos más tagintézményét is bevonta ezeknek a konferenciáknak a szervezésébe, így távolról sem tekinthető elsődlegesen IPARTERV-es rendezvényeknek. Az ÉTE I. IPARI ÉPÍTÉSZETI KONFERENCIA 1961-ben, a másodikra 1968. október 22—23, a harmadikra 1975. október 21—22, a negyedikre 1982. június 8—10 között került sor.

Dr. Böhönyey János

Egységes szemlélet - változatos építészet (A szakma gyakorlásának elvei az IPARTERV-ben)

Bajnay László

A tervezés területén immár négy évtizede a némileg meglepetésszerű IPARTERV név a teljes körű építészeti tevékenység mellett a mérnöki tudományok művelésének igen széles területét fémjelzi. Története elválaszthatatlan a háború utáni újjáépítéstől, a magyar nemzetgazdaság iparfejlesztési terveitől, hiszen ezek programja szabta meg tevékenységének körét és adott célt fejlesztési törekvéseinek.

Megalakulásának körülményeit nem taglalom, mert ez túlnő az ismertetés keretein. Szervezete külföldi példát követő, hierarchikus modell — amely az alapítástól napjainkig gyakorlatilag változatlan — és ma már átértékelést kívánó örökség.

Feltétlenül érték viszont az a nehezen megfogalmazható tervezési szemlélet, alkotói légkör, ami nélkül kimagasló eredményeket nem lehetett volna elérni. Ennek megteremtése az alapító vezetők és munkatársaik érdeme. Jó érzékkel, szakmai tudással, helyzet- és feladatfelismerő képességgel és tudatos nevelő munkával alapozták meg azt a színvonalas tevékenységet, amelyet a következő generáció is képes volt átvenni és a mindenkori feladatokra alkalmazni.

Az ismertetésnél tudatosan csak az ipari építészet eredményeit tárgyalom, jóllehet az IPARTERV az ötvenes évek végétől az építészet minden területén figyelemre méltó tervek készített, lakó- és közösségi épületei is a szakma élvonalába tartoznak. Tervezőink az építészeti tevékenységet oszthatatlan, egyetlen diszciplínának tekintik, ahol az ipari építészet csak néhány sajátosságával tűnik ki. Indokom a tárgyalás ilyen súlypont képzésénél az az arányeltolódás, ami az utolsó évtizedben — a társadalomban, a szakmai kritikában, de a fiatal szakemberek körében is — az ipari építészet fontosságának vitatásához, helytelen értékeléséhez, pontosabban tudatos elhallgatásához vezetett.

Pedig az ipari építészet már a századforduló után a világ építészeti fejlődésében, a modern építészeti elvek megfogalmazásával küldetészerű feladatot teljesített, míg a hazai ipari építészet küldetése ezen elvek megőrzése és átmentése volt az ötvenes évek elejének építészeti kisiklásában.

Az ipari építészet két alapvető sajátossága — eltérően az egyéb építészeti tevékenységtől — a funkció kiemelt jelentősége és a gazdaságosság abszolút követelménye. Sullivan ismert elve: „Form follows function” korlátlanul csak az ipari építészetben érvényes, kiegészítve olyan értelmezéssel, hogy a forma nem lehet ellentétben a funkcióval. A „funkcionalizmus” ma sokak szemében elvetendő elv, van aki az építészet jelenkori széteséséért is a funkcionális elvet teszi felelőssé, abszolút érvényét ma csak az ipari építészetre vonatkoztatjuk. A forma-funkció egymásra hatásában az ipari építészetben kezdetektől fogva a szerkezeteknek kitértetett szerepe van. A funkció, szerkezet és forma három teljesen autonóm tényező az ipari épület megalkotásában,

ezen tényezők összehangoltak, de keletkezésük, kialakulásuk egymással nincs meghatározva.

Az új anyagok, szokatlan nagy fesztávok, szokatlan térhatások az építészet új dimenzióhoz vezettek, de tévedés azt hinni, hogy a funkció és szerkezet mindenképpen új formát eredményez. Ezeket az ismert elveket azért célszerű felidézni, mert egyrészt az IPARTERV építészeti eredményei elválaszthatatlanok a szerkezet-tervezés eredményeitől, másrészt ahogy az ipari építészeti tervezés sajátossága védelmet nyújtott a „szoc-reál” hatással szemben, úgy a jelen építészeti bizonytalanságában megvéd az építészeti divatok gyorsan múló tévedéseitől.

Joggal felmerülhet a kérdés, milyen előzményekre támaszkodhatott ez az ipari építészet, hiszen mind építészeti alakításban, mind a szerkezettervezésben már a kezdetektől igen kiforrott alkotásokkal jelentkezett.

1950-ben már állnak, vagy építés alatt vannak olyan nagyszerű együttesek, mint az Inotai Alumíniumkohó, a Szolnoki Kénsavgyár, Kaposvári Ruhagyár, a Vas- és Fémipari Kutató (Bp., Fehérvári út), a Szegedi Textil-kombinát, a Mezőkövesdi gabonátárház. 1951-ben a helyszíni vasbeton előregyártás valamennyi ismert szerkezeti rendszere, szerkezeti elemei, jellegzetes — a hazai előregyártásra annyira jellemző — formai megoldásai, keresztmetszetei, kapcsolati módozatai már teljesen kiforrottak.

Az előzmények természetesen megvoltak, egyes esetekben az alkotók személye is átvezetést biztosított (Gnädig, Lauber, Mátrai) a korszakváltás idején.

A nagy hagyományú szerkezettervezés sok ipari feladathoz jutott a negyvenes évek elején, míg a háborút megelőző két évtizedben számos nagyszerű ipari épület született kitűnő építészek (Borbíró Virgil, Kotsis Iván, Möller Károly, Münnich Aladár, Lauber László, az Olgyay testvérek) terve alapján. Volt tehát megfelelő

alap, amire a jelentkező, szokatlanul nagyszabású ipari feladatoknál támaszkodni lehetett.

Az ipari építészet szempontjából szerencsés körülmény volt, hogy 1950-től a diktált új építészeti követelmények teljesítése elől kitérve, sok kitűnő tervező az IPARTERV-et választotta munkahelyül, mert itt — a feladatokból természetesen adódóan — szakmai meggyőződését jobban szolgálhatta.

Ezt a polarizációt az IPARTERV toleráns és szakmai szempontból a kezdetektől igényes vezetése is segítette.

Az iparpolitika által megkövetelt fejlődés legjobban a szerkezeti megoldásokhoz kapcsolható. A háborút követő korszak hagyományos építését a helyszíni (akkori fogalmazás szerint: organizált) előregyártás rohamos fejlődése követi. Ez az építési módszer a korabeli feladatokhoz a lehetőségek nagy érzékkel és szakmai hozzáértéssel történő optimalizálását jelentette. Lényegében hazánkban fejlesztették ki először és igen rövid idő alatt elérték a lehetőségek teljes kiaknázását. A szerkezetfejlesztés és építészeti alkalmazás tökéletes összhangban történt. Kiemelkedő példái az előregyártott nagyelemes erőművek sorozata vagy a BVK sóraktár ívszerkezete. A csarnokszerkezetek sok jó megoldása között ebből a korszakból legeredetibb a Gyöngyösi Váltógyár.

Az 1953-as gazdasági váltás következménye volt a mezőgazdasági ipari épületek (tárházak, tejüzemek, kenyérgyárak) iránti fokozott igény. Ebből következett a többszintes előregyártott vasbeton vázszerkezetek (rendszerint homlokzati panelekkel együtt) kidolgozása.

Egyik legelső és igényes példája ezeknek az épületeknek az Orosházi Magtisztító.

1957-től megtörik a helyszíni előregyártás monopóliuma. Felvetődik más építési módok, elsősorban, a külföldi divatot is követve, a héjak, függőtetők építésének lehetősége. A KÖFÉM prémium csarnokszerkezetére 1958-ban kiírt pályázatra — igaz 30 m körüli fesztávú csarnokról volt szó — a beadott 17 terv közül 15 fém szerkezetű (acél, ill. alumínium) változat. Végül korszerűen zsaluzott vb. héjszerkezettel lett a mű kivitelezve, építészeti igényes, egy új fejlesztési irányt mutató megoldással. A kibontakozás másik lehetősége a TVK-ban alkalmazott változat, ahol az új műtrágyagyár építésénél (1959—61) a helyszíni előregyártás minden addigi tapasztalatának felhasználásával, segédüzemi előregyártással, utófeszítéssel kombinált szereléssel, méretrenden alapuló szerkezeti tipizálással, minőségileg új, valóban építési rendszer született.

A vasbeton fejlesztéssel párhuzamosan készültek a korszak nagy acélszerkezeti tervezései, a DV Meleghengermű és az Ózdi Martinmű. A gépészetileg igényes követelményeket, jó szerkezettel és karakteres építészettel egyesíti a BHG Fehérvári úti új csarnoka, egyben példát mutatva a nagyvárosi belterületi környezetben megjelenő ipari épületre.

A hatvanas évek elejére beérett, kiteljesedett, hazai és külföldi körök előtt egyaránt elismerést szerzett az IPARTERV ipari építészeti tevékenysége. A szerkezetek terén a fejlesztés viszont még messze nem volt kimerítve.

1. ábra. Kaposvári fonoda iroda — tráfó épülete

2. ábra. Kaposvári fonoda többszintes üzemépülete

3. ábra. Szegedi Textilművek

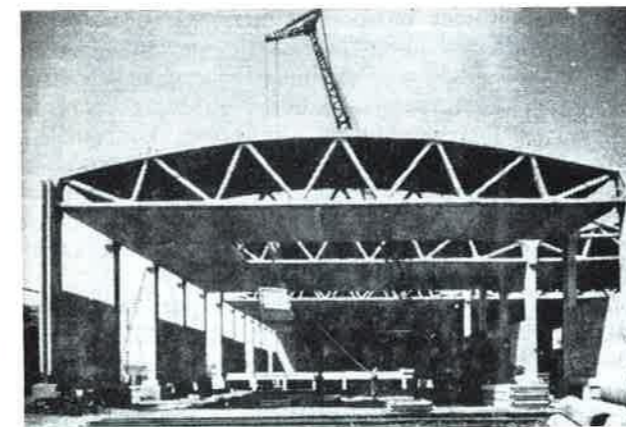
1. ábra. Alumíniumöntőde és prémium Székesfehérvár

2. ábra. Miskolci hűtőház

3. ábra. A héjszerkezetű KÖFÉM csarnok

4. ábra. Békéscsabai hűtőház

5. ábra. Csepeli Művek célgépüzemének héjlefedésű csarnoka

6. ábra. Zsolcai elemgyár dongahéjjal

7. ábra. Ganz-Mávag szerelőcsarnoka

Az üzemi vb. elemgyártás volt a fejlődés újabb állomása. Ennek jellegzetes példája az IPARTERV-ben 1961/62-ben tervezett 9 x 9 m-es típusváz, e téren mindmáig a legsikeresebb szériatermék. Már 1968-ig felépült belőle az első 1 millió m² csarnok. A gondosan kielemezett méretrend, az egyszerű, lineáris elemek, a leg-egyszerűbb autódaruval biztosított szerelés mind a mai napig a szerkezet sikerének a titka. A további, nagyobb fesztávú rendszereknek ez a szerkezeti rendszer volt az alapja, de a további fejlesztés már nem az IPARTERV-ben készült.

Érdekességként érdemes megemlíteni, hogy egyetlen új anyag, a profilüveg bevezetése (első alkalmazása: Csepel Fémmű kísérleti üzem csarnoka 1964) szinte forradalmasította ebben az időben a homlokzatképzést.

A korszakot úgy jellemezhetjük, hogy igényes, sokrétű és színvonalas ipari építészeti jött létre, a hazai lehetőségeket maximálisan kiaknázó szerkezetgyártással, de a szűk anyaghasználat lehetősége, és a gyakorlatilag inkább visszafejlődött szakipar minőségi építést nem tett lehetővé.

Ezért történetesen meg, hogy míg ma visszatekintve, az időszakot szinte a hazai ipari építészeti és az IPARTERV egyik csúcspontjának tekintjük, egy korabeli (1964. szept.) OMFB-jelentés — elsősorban a minőség, az iparosítás és gazdaságosság megítélése terén — stagnálásról és koncepció hiányáról beszél.

Ezek a gondok szűk szakmai körökben voltak csak ismertek, a szakmai közvélemény viszont itthon és külföldön egyaránt nagyra értékelte az eddigi munkát.

A nemzetközi elismerésnek igen fontos eseménye volt a Tihanyban 1964-ben megrendezett UIA III. Ipari Építészeti Szeminárium. Mérföldkőnek tekintjük ezt a rendezvényt, ahol 25 ország szakértő képviselőivel vitathattuk meg az ipari építészeti legfontosabb kérdéseit és összegezhettük, bemutathattuk egy csaknem 20 éves tudatos tevékenység alkotói korszakának hazai eredményeit.

Hozzávetőleg 1949-től eddig az időpontig a magyar ipari építészeti gyakorlatilag egyet jelent az IPARTERV működésével. Az ipari építészeti művelése és fejlesztése ettől az időszaktól kezdve szélesebb alapokra támaszkodik, az építészeti tervezésben is magas színvonalra felfejlődött technológiai tervező vállalatok és az ipari építészeti tervezésből is egyre nagyobb részt vállaló kitűnő vidéki tervező irodák révén.

A tihanyi szeminárium mellett a korszakot mintegy lezárta, az elméleti és gyakorlati tapasztalatokat módszeresen összefoglalta, az 1965-ben kiadott és dr. Szendrői Jenő által szerkesztett „Ipari Építészeti” c. munka.

Granasztói Pál a nagyszerű író-szakíró, többünk mestere, ekkor így foglalta össze elfogulatlanul véleményét munkánkról:

„Van azonban egy ága az építészeti, amely kezdettől csendben, félreesően a vitáktól, esztétikai doktrínáktól, a maga belső törvényszerűségei szerint fokról-fokra fejlődött és jól látható eredményekhez jutott: ez az ipari építészeti... Míg másuttal az új építési igények határozott megfogalmazása mindmáig nehézségbe ütközött, addig itt a technológiák világos meghatározásával, építészeti és technológusok egyre szorosabb együttműködésével sikerült az épületek célját, belső funkcióit szabatosan megszabni, s ezzel külsejét is meg-

határozni... Így vált a hazai ipari építészeti mindennél inkább s hamarabb új építési módok, szerkezetek s részben új, nemegyszer monumentális építészeti formai hatások kohójává... S mert építészeti ezekben java képességeiket fektethették — huzamos ideig, módszeresen és háborítatlanul —, így került ipari építészeti nemzetközi élvonalba, amit díjak, elismerések, külföldi publikációk bizonyítanak.

(Granasztói Pál: Az építészeti igézetében, 1965, 377 old.)

Nagyban hozzájárult az eredményes munkához az építész és a szakági tervezők szervezeti közelsége és az ebből is következő jó együttműködése. Különösen az építész és tartószerkezeti tervezők szakmai kapcsolata volt mindig meghatározó.

Az ipari építészeti előforduló nagy fesztávok, különlegesen nagy terhelések következményeinek megítélése, a dilatációk jó megválasztása, a stabilitási kérdések elveinek ismerete, esetleges nagy süllyedéskülönbségek figyelembevétele ennek az együttműködésnek alapfeltétele, amely nélkül nem tervezhető jó ipari épület.

A gépész tervezőkkel való együttműködés más jellegű, mivel az épületgépész szakma sokrétűbb. A tervezést rendszerint összefogó építész számára sokkal nehezebben áttekinthető terület ez, mint a szakmájával nagyon rokon tartószerkezeti tervezés. Az IPARTERV egyik nagy előnye azonban, hogy igazán jó tervezői képesek a tervezést komplex módon művelni, módszeresen együttgondolkodni és közösen jó tervezési koncepciót alkotni.

Bár a szakágak és az építészeti rivalizálása nem ritka, az ipari építészeti sajátosságai miatt ez természetes, hiszen a szakmai kompetenciák nem olyan egyértelműen elhatároltak, mint az épülettervezés egyéb területein. A nagy létesítmények bonyolult, összetett rendszerek, ezek tervezésének szervezése, koordinálása igen nehéz, nagy gyakorlatot és interdiszciplináris szakmai tudást igénylő — rendszerint az építészetre háruló — feladat. Kevesen tudnak ennek a feltételnek megfelelni, ezért van mindig hiány az ilyen munkatársakban.

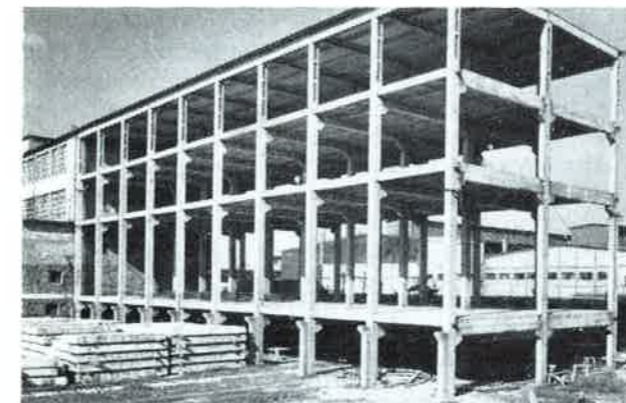
A látóköri szélesítését, később az export munkáknál jól használható nyitottságot, a fejlett külföldi tapasztalatok átvételét szolgálta számos ösztöndíjlehetőség, amellyel munkatársaink igen jól éltek. Ezek közül kiemelem a szerkezettervezők franciaországi ösztöndíját, vagy az építészeti munkalehetőségét a Institut für Industriebau (TU Braunschweig) intézményben.

Az IPARTERV munkatársai közül alapításától a megszűnéséig (1968—1975) mindig volt résztvevője, többször előadója az Internationales Institut für Industriepanung (I. I. I. — Wien) minden évben megrendezett szakmai szemináriumának. Ezek az összejövetelek módot adtak munkáink bemutatására, a szakma neves képviselőivel való találkozásra, az ipari építészeti egy-egy elméleti témakörének megvitatására, egyáltalán szemléletünk, tevékenységünk nemzetközi megmértésére. Sajnálatos, hogy ez a szervezet, anyagi okok miatt be- szűntette működését.

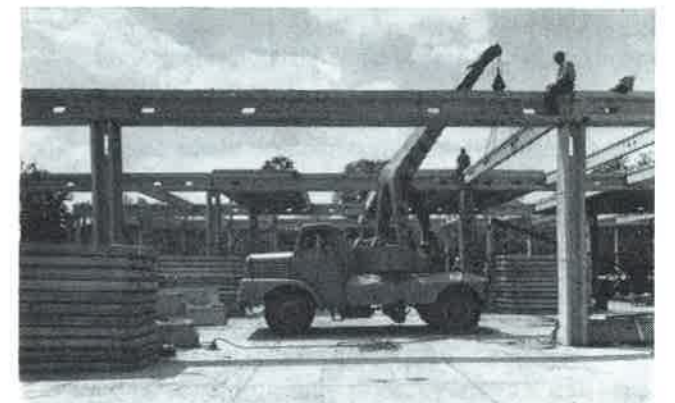
A gyakorlati munkával párhuzamosan értékes elméleti tevékenység is folyt az IPARTERV-ben. Ezek eredménye a különböző vállalati kiadványokban került a szakmai nyilvánosság elé.

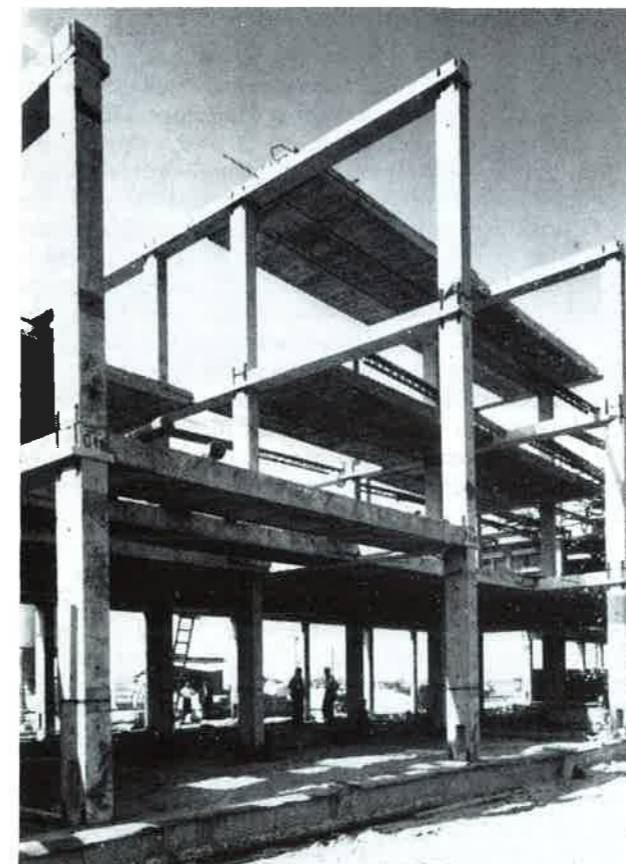
1. ábra. A Tiszai Vegyi Kombiná méretegységesített vázszerkezete

2. ábra. Győri Vagongyár többszintes üzemépülete, előregyártott elemekből

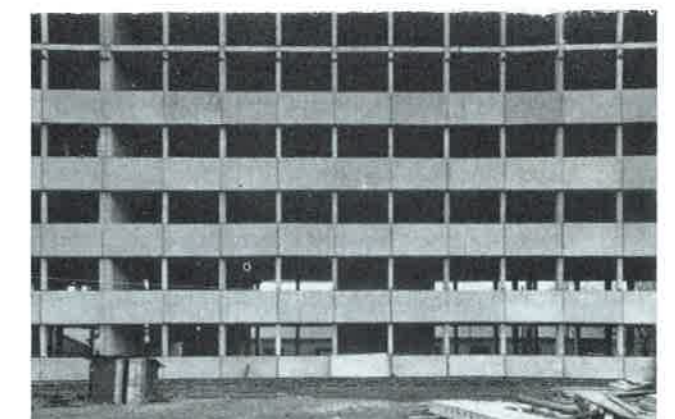
3. ábra. A típus csarnok szerelése autódaruval

5. ábra. Típus irodaépület vázszerkezete

4. ábra. Típus csarnok, Csepel Autógyár alkatrészraktár

6. ábra. Csepel Szerszámgépgyár irodaépülete típus elemekből

Külön tanulmányt érdemelne az „Ipari Építészeti Szemle” bemutatása. 1950-ben — mint nívós üzemi újság — jelent meg első száma és rövidesen igényes szakmai folyóirattá nőtte ki magát. Az eddig kiadott 30 szám kizárólag ipari építészettel foglalkozik, hazai és külföldi elméleti cikkek mellett közli az IPARTERV-ben tervezett legjelentősebb ipari épületeket. Az IPARTERV műve az 1956-ban megjelent „Ipari építészeti tervezés/Gépgyárak” c. kézikönyv is. (Szerkesztette: Kiss Ferenc, Korbuly László, Szendrői Jenő és munkatársaik.) Megemlítését azért tartom fontosnak, mert a témában mai napig felülmúlhatatlan. Módszere, logikája, ábraanyaga mintaszerű, teljes generáció tanulta ebből a könyvből az ipari tervezést.

A közvetlen gyakorlatot szolgálja a házi használatra készített „Tervezési Segédlet” sorozat, melyből több tucat jelent meg átfogó (pl. Laboratóriumok, Számítóközpontok) és részlettémákról (pl. Légtechnikai álmennyezetek, Mozgóhézagok kialakítása) egyaránt.

A hatvanas évek második felében a szelektív iparfejlesztés ismét jelentős feladatokat adott. Az addig kialakult építési módok egymás mellett párhuzamosan fejlődtek, az ésszerű kiválasztás a mindenkorli helyzethez való logikus alkalmazás eredménye lett.

Példaértékű alkotások ebből az időből a Debreceni Konzervgyár, a többszintes Gyapjuforgalmi raktár (Bp.), Balassagyarmati Kábelgyár, TVK Polietilén gyár.

A gazdasági élet átállítása (1968), az exportorientáltság fokozódása, az ipari építéstől is új hozzáállást kívánt. Ez a lehetőség csak az építéssiparosítás lehetett és már a kítaposott úton fejlesztett vasbeton üzemi gyártás mellett egy minőségileg teljesen új területen is fejlesztést igényelt.

Az ún. könnyűszerkezetes építés szükségességére, bizonyíthatóan az IPARTERV tervezői hívták fel a figyelmet. Ismerve a dolgok itthoni kifejtését, ma már ezzel a ténnyel aligha kellene büszkélkedni. Tanulságos azonban, hogy egy logikus fejlesztési javaslat miként torzulhat el.

A hatvanas évek közepétől egyre nyilvánvalóbb lett hazánk műszaki lemaradása a nemzetközi színvonaltól. Az ipari építészeti területén az építés gyorsításában (az ipari beruházások gyorsabb megtérülésében), az építőipari kapacitás egyfajta kiterjesztésében (fémipar, műanyagipar), a minőség javításában (szak- és szerelőipar) láttuk a felzárkózás megkezdésének egyik lehetőségét. A külföldi példák tanulmányozása, egy olasz importból származó hazai könnyűszerkezetes hűtőház felépítése alakította elképzeléseinket.

A könnyűszerkezetes építés bevezetését javasoltuk olyan ipari beruházásoknál, ahol az idő valóban pénz, ahol az emelkedő építési költség arányos az időnyeréssel, ahol a szinte gépipari termékként megjelenő épület szakszerű üzemeltetése és megfelelő karbantartása biztosított. Ez az építési mód csak egyik lehetőségként került szóba, az ipar termelő- és tároló létesítményeinek csak szűk körére vonatkozhatott.

Jóllehet a program teljes kudarcáról nem lehet beszélni, a szakma egyes területein máig érezhető eredmények is születtek, a lehetőség kiaknázása azonban elmaradt. Az okokat szervezeti hiányokban, rosszul választott licencvásárlásokban, rosszul felmért kapacitásigényekben és helytelen alkalmazásban (pl. közösségi épületek) lehet keresni, de az eredménytelenséghez

nagyban hozzájárult építőiparunk teljes érzéketlensége az itt megkívánt minőségi követelmények igénye terén.

A témában született ipari létesítményeket viszont aligha kell szégyelni (pl. Tuzséri hűtőház, KGYV Tanműhely — mint a CONDER acélszerkezet építészeti lehetőségeket is bemutató példája).

A könnyűszerkezetes fejlesztésben az IPARTERV csak, mint egyik közreműködő szerepelt és így ráhatása is igen korlátozott. Ez volt egyébként az utolsó olyan fejlesztési téma, amelyik alapvetően építésmóddhoz, szerkezetfejlesztéshez kapcsolódott.

A korszak új fejlesztései az ipartelepítésben rejlő tartalékok feltárásához (ipari övezetek elmélete és gyakorlata) vagy új funkciókhoz tapadnak (korszerű raktártechnológia, hűtőtárolók/magasraktárak; számítóközpontok; új erőmű típusok, gázturbinás erőmű/atomerőmű).

Kiemelkedő tervezési téma volt az atomerőmű tervezésben való közreműködés, mellyel az IPARTERV 1968 óta foglalkozik. Az üzemi főépület és a segédépület építészeti tervezése, ill. tervezési adaptációja az IPARTERV részfeladata ebben a rendkívül összetett létesítményben. A kezdetek óta napjainkig minden erőnkkel azon voltunk és vagyunk, hogy az építészeti-szerkezeti megoldásnál a tervezés mennél nagyobb része legyen hazai kézben, mert ez szolgálja legjobban a biztonságot, összekapcsolja a magyar építőipar adottságait a más területen is hasznosítható fejlesztéssel és összességében építési megtakarításhoz vezetne.

Volt amikor hatalmi szóval (pl. az 1978-ban készült beruházási programból utólag ki kellett hagyni az IPARTERV javaslatát), volt amikor egyszerűbb módon (határidő kényszer) került le a napirendről legtöbb önálló elgondolásunk az atomerőmű tervezése során.

Vállalatunk komplex tervezési szemléletének tanulságos példája, feltáró elemzése, az atomerőművi reaktorépület védőburkolat tervezése hazai lehetőségeinek vizsgálata. (Bővebben a Magyar Építőipar 1988. 5—6. számban.)

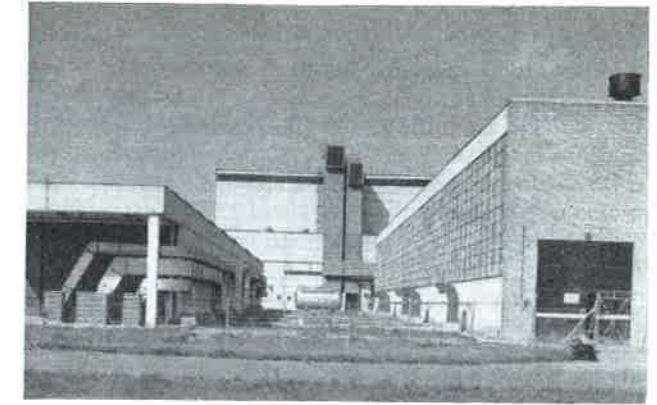
Különböző építésmódokkal, számos részeredmény továbbfejlesztésével készültek a korszak üzemei, melyek közül egy-egy a megoldás jellegzetességével tűnik ki. Ezek: a Magyar Viszkógyár PAN-szál üzege, a Borsodi Sörgyár, Oroszházi Síkűveggyár, Egyesült Izzó Rt. váci üvegcsőgyára és keverő üzege, az Inotai gázturbinás csúcserőmű, a Móri elektródagyár, Tiszai olajfinomító, Metró Kőér utcai telepe.

A hetvenes évek egyik különösen sikeres műve az tartószerkezeti tervezők nevéhez fűződik. A nagyméretű acélszerkezetű hűtőtornyok megalkotása a mérnöki gondolkodás és készség egyik csúcspontját jelenti vállalatunknál.

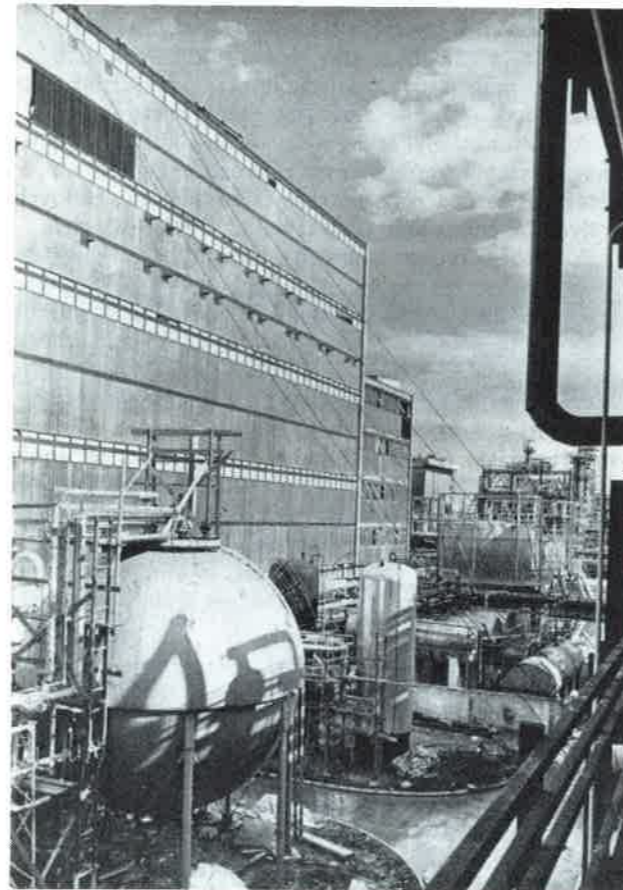
A nyolcvanas évek eleje óta az építészetben világszerte eluralkodott krízis a szakmában úgyszólván mindent kérdésessé tett. Építészeti iskolák, mozgalmak nehezen áttekinthető sokrétűsége és változatossága bizonytalanságot kelt. Hol a helyünk és milyen utat kövessünk? Az építészet általános feladatainál az eklektikus megközelítés látszik lehetségesnek. Biztosabban megítélhető az ipari építészet útja, amely töretlen, elveiből semmit nem kell feladni és Kenneth Frampton tanulmánya (AA 81/213. szám) szerinti négy nagy irányzat — neoproduktivizmus, neoracionalizmus, strukturalizmus és participionalizmus — közül vitathatatlanul az elsőbe tartozik.

1. ábra. TVK iroda—étterem- orvosi rendelő

2. ábra. TVK BHC épület és kompresszorház

4. ábra. BVK polimer üzemépülete, Berente

3. ábra. TVK salétromsav-üzem, abszorpciós tornyok és szórótorny

5. ábra. TVK látképe, előtérben az etilén üzem

6. ábra. TVK műanyagfeldolgozó üzege

Különösen a nagy létesítményeknél nehéz az adott korszakba való besorolás. Egy-egy alkotás, felfogás tekintve, néha megelőzi korát. A nyolcvanas évekhez számítható néhány jellegzetes épület — a Ceglédi Hűtőház, az MHE Számítóközpont (Bp.), a Budapesti Mentőbázis üzemi része. A nyolcvanas évek kiemelkedő művei a DV Konverteres acélmű, a Paksi Atomerőmű I–IV. blokkja, és napjaink alkotásai közül a budapesti Gyógyszertári Központ, a Váci Cementmű új átlagosító csarnoka.

A jó hagyományok folytatásának tekintjük, hogy a Budapesti Szeméttégető Mű tervezéséért Lázár Antal megkapta az 1986-os Constructa-díjat (a Hannoveri Nemzetközi Építési Vásár alapítása).

A díjazottak között a szakma olyan ismert nemzetközi képviselői vannak, mint a Foster Associates, Rogers+Partners, M. Hopkins and Partners vagy a kimagasló ipari építészeti színvonalat képviselő finn VALIO cég építészeti irodája. A művek kivétel nélkül a nyolcvanas évek egyik formai-szerkezeti fejlesztési irányának képviselői, az acélszerkezetekkel való egészen új útkeresésről, új lehetőségek és távlatok nyitására van szó — és nem csak az ipari építészetben. Az IPARTERV tervezőinek több ezirányú kísérlete között a díjazott mű a legérettebb megoldás.

Nem hallgathatom el viszont — éppen a Szeméttégető Mű említésénél — azt a sajnálatos ellentmondást, ami sok esetben a tervezett épület és a benne levő technológia korszerűsége és hasznossága között feszül.

Ezen a téren az épülettervezők kiszolgáltatottjai egy vitatható beruházási-iparpolitikai gyakorlatnak, amely során — látszat takarékoságból — évtizedekkel elavult, környezetkárosító és energiapusztító technológiák számára tervezünk épületeket. Ilyen példák elsősorban a kohászat és az építőanyagipar nagyberuházási között találhatók.

Utólag végiggondolva tervezési tevékenységünket, elvi hibának tekintem, hogy sokáig kizárólagosságokban tudtunk csak gondolkodni. Vallottuk, hogy csak a nagylétszámú, vertikális, állami tervező vállalat alkalmas a feladatok megoldására. Holott nyilván más szervezet kell egy atomerőmű, egy ipari kombinát tervezéséhez, mint egy ipari csarnok felújításához. Az építési módok, szerkezetek, anyagok kiválasztásánál a kezdeti időkben nehezen vettük észre a dimenziók, helyzetek, igények sokrétűségét, és az arra adható válaszok szükségzerű változatosságát. Elvből erőltettük az előre-gyártást ott is, ahol nem volt indokolt. Csak az ötvenes évek végén alakult ki a mindenkorli helyzethez jobban alkalmazkodó módozatok megválasztása. A tervezés szemléletét nagyon érintette az a mániákusan ismételt megállapítás, hogy a hazai építőiparban munkaerő- és kapacitáshiány van. Ez a tétel még korlátozottan sem volt soha igaz, de ezzel lehetett (és lehet ma is) leplezni a szervezési, árrendszerei, bérezési, szakképzési és munkafegyelmi hiányosságokat. Ez a szemlélet gyakran hibás tervezési koncepcióhoz vezetett és egyik oka, hogy máig nem mérhető tervezett épületeink gazdaságossága.

Megállapítható, hogy az IPARTERV évek óta egyre kisebb mértékben vállal feladatot a fejlesztési munkákból. Ez a tevékenység — akaratunk ellenére — szinte teljesen szakintézetek, gyártó és kivitelező vállalatok kezébe ment át. A nagyszerű kezdeti idők lehetőségei, amikor a fejlesztést legtöbbször a tervező kezdeményezte és módja is volt elképzelései megvalósítására — ma már régen a múlté. A tervező szerepkörét gyökeresen megváltoztatták, néhány központi fejlesztési programot (könnyűszerkezet, számítástechnika) kísérő kiábrándító jelenségek pedig — amelyek inkább a szociológia, mint a technika köré tartoznak — a leglelkesebb tervezőket is visszavonulásra készítették. A minden tartalékot kimerítő mindennapi munka végleg leveszi napirendről a tervezők műszaki-fejlesztési tevékenységét.

Legnehezebb összefoglalni, mit is jelent az a kohéziót és szakmai tartást adó szellem, az a tervezési szemlélet, ami munkáinkat a jó szemű külső hozzáértő számára felismerhetővé teszi, nekünk — vállalatunk munkatársainak — pedig a tudatos tevékenységét segíti.

A jó munkahelyi szellem szuverén alkotói és emberi magatartást lehetővé tevő tényező. Hogy mennyire létező és ható, arról azok tudnak beszámolni, akik valamilyen ok miatt már nem tagjai az IPARTERV-nek.

A közös tervezési szemlélet viszont a legsikerültebb alkotásokban ölt testet, és miként az írás címe is szeretne utalni, nem valamilyen uniformizáltságot tükröz, hanem jelenti az azonos felfogásból, azonos módszerbeli megközelítésből a tervezők egyéniségén át leszűrte változatosságot.

Jelenti a környezet elemzését; a funkció tökéletes megragadását és maradéktalan kielégítését; az épület és technológia, az épület és szerkezete organikus egységét; olyan építészeti megoldást, ami az időbeliséget is szem előtt tartja (bővítés és átalakítás lehetősége); jelenti a megoldás gazdaságosságát, és mindezek következményeként a természetesen, önmagából adódó esztétikus megjelenést.

Jelenti módszerében a nemzetgazdasági összefüggésekben való gondolkodást, a technológia megismerését, a kérdések komplex vizsgálatát, alternatív megoldások felállítását és elemző összehasonlítását. Jelenti minden megnyilvánulásában a profizmust.

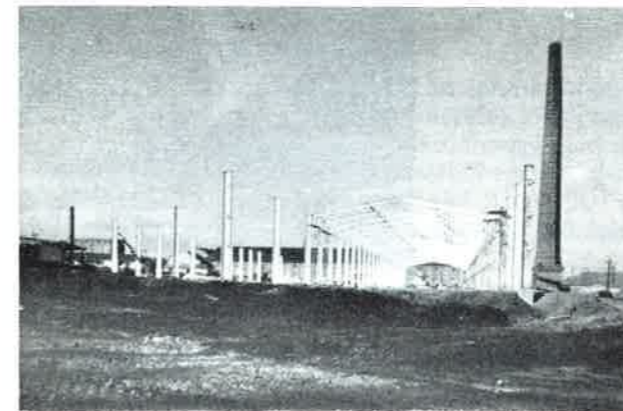
És mindezek összefoglalásaként, emberi magatartásban, ügyintézésben, műszaki alkotásban — ami csak a legjobbak erénye — az egyszerűséget!

„Középszerű tehetségek fejlődése, ha van, rendszeren a bonyolultság, mesterkéeltség, csillogás felé halad, az a kevés, amit mondani tudnak, mindig cifrább köntösbe burkolódnak. Az igaziak azonban a nagy egyszerűség felé tartanak, mind jobban félretolva a külsőséges hatást, gondolatuk mindinkább levetkezi mindazt, ami nem organikus tartozik hozzá.*

* Kodály: Visszatekintés c. mű 2. kötet 419. old.)

1. ábra. SKÜ gyártócsarnok CONDER szerkezete, Kisterenye

2. ábra. Solymári téglagyár CONDER csarnokszerkezete

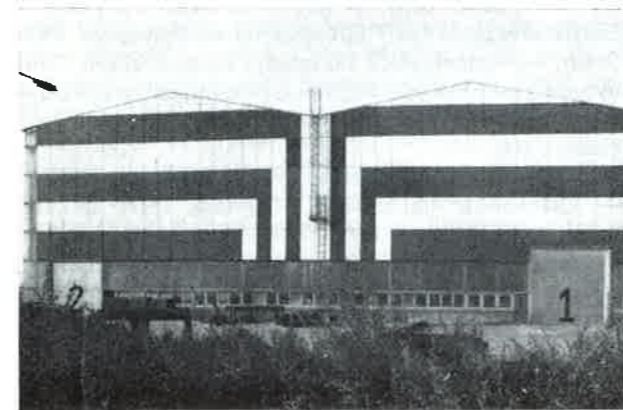
3. ábra. Az SKÜ kisterenyei üzemcsarnoka

4. ábra. KGYV acélszerkezetgyártó csarnoka, Tápiószéle

5. ábra. Láng Gépgyár kazán- és vegyipari gépgyártó üzeme, Budapest

6. ábra. KGYV—NASZ csarnok, Tápiószéle

Az IPARTERV műszaki kiadványai

1948-ban a tervező szervezetek megalakításakor egyfajta centralizálás ment végbe. A sok kis szervezetből alakultak nagyok. Ma ez a tendencia éppen fordított. A nagyból megyünk vissza a kicsi felé. Egy korszak hátán vagyunk, amely 40 évet ölelt fel. Talán az utolsó pillanatban állt össze a 40 év műszaki kiadványait ismerető katalógus. Teljességre már most sem törekedhetünk, de viszonylag kicsi azon kiadványok száma, amelyek elkallódtak, s ma már nem lelhetők föl. Így is évi 14 mű jelent meg a negyven év átlagában.

Felvetődhet a kérdés; mi tette szükségessé e kiadványok megszületését és megjelentetését?

Ennek több oka is volt. A korábban különféle, — inkább kisebb mint nagyobb — cégeknél dolgozó nagylétszámú műszaki egységes szemlélet és magasabb műszaki színvonal irányába történő terelése feltétlenül szükséges volt. A szabványosító, kutató és fejlesztő szervezetek együtt, vagy talán még később is indultak a tervező vállalatoknál, így a napi munkában szerzett tapasztalatok közreadása nagyon fontos és hasznos volt egy vállalat egységes műszaki szemléletének kialakítása szempontjából. Ennek eszköze a kiadvány.

A kiadványokat többnyire az egyes szakterületek kiváló és nagy tapasztalattal rendelkező képviselői írták. Az IPARTERV mérnökei mindig arra törekedtek, hogy többször egymás után előforduló azonos feladatok megoldása közben mindig leszűrjék a korábbinál szerzett tapasztalatokat és állandóan fejlesszék megoldásaikat. A műszaki fejlesztések is kiadvány formájában kerültek közlésre. Így a kiadványok megjelenése és a műszaki fejlesztés között szoros összefüggés található.

Az egyes évek termése elárulja, hogy akkor éppen milyen feladatok megoldása foglalkoztatta az IPARTERV műszaki alkotóközösségét, s jól tükrözik az iparfejlesztés különböző szakaszait.

Az „IPARI ÉPÜLETEK RÉSZLETTERV-GYŪJTEMÉNYEI” c. tervezési segédlet sorozat — melynek első kötete már 1955-ben megjelent, nagyszabású vállalkozás volt abban a korban. Sok fiatal tervező forgatta nagy haszonnal hosszú éveken keresztül.

Az IPARTERV kiadványai arabszámú, rómaiszámos és számnélküli formában jelentek meg.

Kezdetben minden kiadvány szám nélkül jelent meg, majd a 41-es számtól kezdve folyamatos arab számozással látták el őket.

A római számos sorozat 1968-ban indult. Elődjének az „IPARI ÉPÜLETEK RÉSZLETTERV-GYŪJTEMÉNYE” tekinthető. Egyes épületszerkezetek javasolt csomóponti megoldásait dolgozta fel. Több kiadvány készült fénymásolható csomópontokkal, így ha a tervező megfelelőnek találta adaptálhatta a folyó feladatához.

Az arabszámú sorozatban később már a tanulmány, illetve a tervezői kézikönyv jellegű munkák láttak napvilágot.

A számnélküli sorozatban az alkalmi jellegű, a kis példányszámban megjelenő, illetve a másik két sorozatba nem illeszthető témák jelentek meg.

De nézzük meg egyes szakágakban milyen témákkal foglalkoztak. A felsorolás a megjelenés sorrendjét tükrözi, s csupán néhány témát ragadunk ki ízelítőül.

Építészet; Moduláris méretkoordináció, a már említett „Ipari Épületszerkezetek részletterv-gyűjteményei”, Korszerű üvegházak, Különleges szigetelések, Ipari épület tervezés, gépgyárak — Fedélszékcsékek gazdaságossági vizsgálata, Üzemi előregyártású ipari raktárak és műhelyek tipizálása — Korszerű ipari építészeti irányzatok, — Az ismételt felhasználható tervek katalógusa, amely 1962 és 1973 közötti években 15 számot ért el, azonban a gazdasági helyzet változása miatt nem volt kívánatos, hogy a termékekhez ilyen könnyen hozzájuthassanak a konkurens szervezetek.

Statika; Osztottszelvényű vasbeton tartók tervezési irányelvei, Korszerű lakóházi födémpanelek, Darutartók, Számítási segédletek statikusok részére, Vasbeton darutartók sínpálya szerkezetéről, Függesztett tetőszerkezetek, Héjszerkezetek, Egyszerűsített cross módszer, Előregyártott vb. szerkezetek csomóponti megoldásai, Gombafödémek méretezése, Héjszerkezetek építése monolit és előregyártott elemekből, Differencia módszer és relaxáció, Ipari épületek betonpadozata stb.

Épületgépészet; Mesterséges huzatnövelés fűtési kazántelepeknél — Tömegfürdők gépész tervezési irányelvei — Üzemi konyhák gépésztervezési irányelvei — Esővíz elvezetés ipari épületeknél — Folytonos fűtési üzem, — Vízmelegítők biztonsági berendezései, Zuhanyozók szellőztetése, Födémek hőtechnikai vizsgálata — Sugárzó fűtés függesztett fűtőlappal ipari csarnokok részére stb.

Épületvillamoság; Gazdaságos elektromos tervezés — Csarnokok mesterséges világítása, Ipari épületek színdinamikája, Nagy csarnokok közepes világossági tényezője, Villamos számítások — Nagyterű helyiségek átlagos megvilágítás számításának új módszerei stb. Természetesen felsorolhatnánk még számos kiadványt de ez túl hosszú lenne, így célszerűbb fellapozni érdeklődés esetén „AZ IPARTERV MŰSZAKI KIADVÁNYAINAK KATALÓGUSA”-t.

Orbán József

Az IPARTERV és mérnökeinek jelentősebb hazai és nemzetközi elismerései

Állami díj:

Bajnay László—Gnädig Miklós—Orolin András (1965) a Tiszai Vegyi Kombinát épületeinek egységes és tipizált szerkezeti megoldásaiért.

Kossuth díj:

Mátrai Gyula (1950) gyári csarnokok építése terén bevezetett újításaiért. **Gnädig Miklós (1953)** jelentős megtakarítást eredményező vasbetonszerkezetek kidolgozásáért és bevezetéséért. **Lux László (1953)** a szovjet építőipar tapasztalatainak elterjesztéséért, valamint nagy építkezéseink tervezésének irányításánál végzett eredményes munkájáért. **Mátrai Gyula (1956)** nagyméretű egy. vb. elemek alkalmazásán alapuló építéstechnológia meghonosításáért, továbbfejlesztéséért. **dr. Szendrői Jenő (1963)** ipari építészetünk nemzetközileg is elismert eredményeinek elérésében, továbbá a többcélú ipari épületek korszerű építésszerelését szolgáló szerkezeti méretegységesítés és tipizálás terén kifejtett irányító munkásságáért.

Eötvös díj:

dr. Pozsgai Lajos (1976) eddigi kiváló munkájáért. **Völgyes Frigyes (1982)** eddigi munkássága, nyugdíjba vonulása alkalmából.

Ybl díj:

Juhász Jenő (1954) az ipari építészet terén elért kimagasló eredményeiért. **Szabó Árpád (1954)** a hajdúnánási gabonasiló, a tiszapolgári gabonatarház és a tatabányai 8 tantermes iskola terveierért. **dr. Böhönyey János (1955)** Kaposvári Fonoda, Zalaegerszegi Ruhagyár, Miskolci Fonoda, Mezőtúri Kenderfonó tervezéséért. **Scultéty János (1955)** Gyöngyösorszi Ércelőkészítő tervezéséért. **dr. Szendrői Jenő (1955)** a hazai ipari építészet korszerűsítésében elért kiváló tervezői és irányító tevékenységéért. **Callmayer Ferenc (1956)** a mezőgazdasági víztoronytípus készítéséért, a Kőbányai Gyógyszerárugyár irodaépület terveierért. **Rácz György (1956)** a Debreceni Penicillingyár és a Herceghalmi Állattenyésztési Kutatóintézet terveierért. **Bajnay László (1959)** Koreai Szerszám és Festékgyár, valamint a koreai lakóházak terveierért. **Csaba László (1959)** a miskolci hűtőház, a békéscsabai tárház és a mezőtúri magtisztító terveierért. **Pál Balázs (1959)** gyógyszerári épületek terveierért.

Farkas Ipoly—dr. Menyhárd István—Semsey Lajos (1961) Székesfehérvári Könnyűfémmű tervezéséért. **Polonyi Károly (1961)** Balaton-környék építészeti kultúrája emelése érdekében kifejtett munkásságáért. **Resatkó Endre (1961)** a hazai erőművek építésében kifejtett építészeti tevékenységéért. **Gulyás Zoltán (1962)** az építészet színvonalának emelésében kifejtett alkotó munkásságáért, s a Budapest Fehérvári út 17. sz. lakóépület terveierért. **Wagner László (1962)** a felszabadulás óta kifejtett sokoldalú, kiemelkedő építészeti tevékenységéért. **Emőd Attila (1963)** az Orosházi Magtisztító, a Mezőgazdasági Vásár Ép. pavilonja és a Vietnami „Budapest” Erőmű terveierért. **Földesi Lajos (1963)** a Tihanyi és Balatonfüredi Motel étterem, valamint a Siófoki üdülőszálló tervezéséért. **Arnóth Lajos (1964)** műszeripari gyárak tervezésében kifejtett eddigi munkásságáért. **Mináry Olga (1964)** Óbudai Kísérleti Lakótelep tervezésében kifejtett munkájáért. **Mülbacher István—Molnár Péter (1964)** több ipari és középület együttesen alkotott terveierért. **Csics Miklós (1965)** az üzemi iroda — öltözőépület típusterveierért, annak százhalombattai építészeti megoldásáért. **Szekeres József (1965)** komlói 12 tantermes gimnázium építészeti megoldásáért. **Bíró Márton (1966)** Dunaújvárosi Ipari Tanulóiskola építészeti kialakításáért. **Cs. Juhász Sára (1966)** Esztergomi Szerzeműgyár és egyéb ipari épületek építészeti megoldásáért. **Rimanóczy Jenő (1966)** a Nyírségi Mezőgazdasági Kísérleti Intézet építészeti kialakításáért. **Balázs György (1967)** Kőbányai Porcelángyár laboratóriuma, hejőcsabai mészégető tervezéséért. **Mészöly András (1967)** Kazincbarcikai Vegyi Kombinát épületeinek tervezéséért. **Virág Csaba (1968)** Rákospalotai Ruházati Raktártelep tervezéséért. **Elekes Keve István (1969)** Salgótarjáni Síkúveggyár edzőüzemének tervezéséért. **Farkas Ipoly (1970)** a tuzséri 1000 vagonos könnyűszerkezetű almatárolóért. **Tokár György (1970)** Budapesti ipari üzemek szociális épületeinek tervezéséért. **Böjthe Tamás (1971)** Kecskeméti Szerszám és Gépelemgyár tervezéséért. **Földesi Lajos (1971)** Debreceni Konzervgyár tervezéséért. **Fülöp Imre (1971)** házgyárak tervezésének továbbfejlesztésében kifejtett színvonalas tevékenységéért. **Almstaier Ottó (1972)** Magyar Viscosagyár tervezéséért. **Csikvári Antal (1972)** Siófoki lakóépület és üzletsor tervezéséért. **Kévés György (1973)** a középületek tervezésében alkalmazott előremutató építészeti megoldásokért. **Springer Antal (1973)** nagy erőművek tervezéséért. **Virág Csaba (1973)** az

MRT 4. sz. stúdiója tervezéséért. **Mészáros Géza** (1974) Martonvásári MTA Mezőgazd. Kut. Int. Fitotron Laboratóriumának tervezéséért. **Szekres József** (1974) Salgótarjáni Vegyipari Gép- és Acélszerk. gyár tervezéséért. **Böjthe Tamás** (1975) Orosházi Síküveggyár tervezéséért. **Lázár Antal—Reimholcz Péter** (1975) a fővárosi Domus Áruház többszintes nagyterű elrendezésének tervezéséért. **Rácz Endre** (1977) a csepeli Szabadkikötőben épített raktártelep építészeti tervezéséért. **Szabó Árpád** (1977) az építészeti tervezés terén végzett több évtizedes kimagasló tevékenységéért, életművének elismeréseképpen.

Nagy Bence—Ungár Péter (1979) MHE Számítástechnikai és Szervezési Központja új épületének építészeti, ill. tartószerkezeti tervezéséért. **Demény Tamás** (1980) Ózdi Kohászati Üzemek Oxigéngyárának építészeti megoldásáért. **Pál Balázs** (1980) élete munkásságáért. **Dobó János** (1981) Móri Elektrodagyár tervezéséért. **Kapy Jenő** (1982) KGYV Tápiószelei Gyára szociális épületének szerkezeti megoldásáért. **Vajai Tamás** (1982) Jászberényi Kórház 50 ágyas gyermek-, csecsemő pavilon és szolnoki gyermekintézmények tervezéséért. **Patonai Dénes** (1983) fűzfői Balaton-uszoda tervezéséért. **Denkné Szentai Judit** (1984) Ceglédi Városi Tornacsarnok magasszínvonalú építészeti kialakításáért. **Sylvester Ádám** (1984) sportlétesítmények terén kifejtett 15 éves tevékenységéért. **Vonnák János** (1984) Magánérs lakóépületek színvonalas tervezéséért. **Kóris János** (1985) a korszerű építészeti elvek, megoldások következetes alkalmazásáért, a KONSUMEX üzletház tervezéséért. **Molnár Péter** (1985) négy évtizedes kiemelkedő építészeti életművéért, tervező, elméleti és nevelői tevékenységéért. **Jánossy Péter** (1987) egri tanácsi irodaépület tervezéséért. **Wagner Péter** (1988) középületek rekonstrukciójának színvonalas építészeti megoldásáért.

Alpár érem:

Takács Gyula (1965), **Fülöp Imre** (1984).

Építészeti Nívódíj:

Jászberényi 2000 vagonos gabonasiló (1972) építésztervező: **Batizán József**, szerkezettervező: **Herkó Dezső**. **Beremendi Cementgyár** (1973) a telepítési terv építésztervezője: **Rácz Endre**, *Nyersanyag és klinkertároló épület*, építésztervező: **Rácz Endre**, szerkezettervezők: **dr. Borsi Béla—Hidvégi Zoltán**, épületgépészt tervező: **Porosz Géza**, elektromostervező: **Medgyesi Ferenc**. *Malomcsarnok*, építésztervező: **Böjthe Tamás**, szerkezettervezők: **dr. Borsi Béla—Márton Botond—Pintér Gábor—Major Anikó**, gépészt tervező: **Porosz Géza**. *Cementsilók*, építésztervező: **Rácz Endre**, szerkezettervező: **Márton Botond**, elektromostervező: **Medgyesi Ferenc**. *Keverősilók, csomagolóépület és fedett rakodó*, építész: **Böjthe Tamás**, szerkezettervező: **Márton Botond—Pintér Gábor—Tasnádi Pál**, gépészt tervező: **Porosz Géza**, elektromostervező: **Medgyesi Ferenc**. *Központi épület*, építésztervező: **Rácz Endre**, szerkezettervező: **dr. Borsi Béla**, épületgépész: **Porosz Géza**, elektromostervező: **Medgyesi Ferenc**. *Műhely-, raktár-, öltözőépület*, építésztervező: **Rácz Endre**, szerkezettervezők: **dr. Borsi Béla—Hidvégi Zoltán—Massányi Tibor**, épületgépészt tervező: **Porosz Géza**, elektromostervező: **Medgyesi Ferenc**.

Orosházi Síküveggyár (1974) építésztervező: **Böjthe Tamás**, szerkezettervezők: **Pikler Éva—Farkas Endréné—Köröshegyi Béláné—Massányi Tibor—Márton Botond—Szuha Géza**, épületgépészt tervező: **Porosz Géza—Barabás Béláné—Torma József—Fodor Sándor**, elektromostervező: **Szöke István**.

Ózdi Kohászati Üzemek Rúd- és Dróthengermű (1976) építésztervező: **Nagy József**, szerkezettervezők: **Nagy József—Pályi Antal—Szilágyi Miklós**, gépészt tervezők: **Száva György—Kiss László—Czöndör Júlianna—Udvardy Attiláné**.

10 000 tonnás hűtőház, Székesfehérvár (1978) építésztervező: **György Judit**, szerkezettervezők: **Völgyes Frigyes—Jeszenszky Antónia**, alumíniumszerkezet tervezője: **Koncz Attila—Borbás Mihályné**, gépészt tervező: **Pentz Ferenc**, elektromos tervező: **Solti Gábor**, út- és területrendezés tervezője: **Kopcsay Gábor—Márfai Borbála**.

Dunai Vasmű Konverteres Acélmű főépülete, Dunaújváros (1984) vezető tervező: **Reisch Róbert**, acélszerkezettervezők: **Cholnoky Péter—Edvi Illés Mária—Ferenczi Zoltán—Szirtes György—Kovács Katalin—Kozmóczy Imre—Malomsoky Csilla—Berkecz József**, épületszerkezeti szaktervező: **László Zoltán**, csapadékvíz elvezetés tervezője: **Walla Lambert**.

Prometheus Tüzeléstechnikai Vállalat Központi telepe, Budapest (1984) építésztervező: **Földesi Lajos**, munkatársa: **Balogh Bertalan**, szerkezettervező: **Nagy Bence**, gépészt tervező: **Száva György**, elektromostervező: **Pataký Szabolcs**, közműtervező: **Uzonyi Zsuzsa**, út- és tereptervező: **Tóth Józsefné**.

Vasarely Múzeum, Budapest (1987) építésztervezők: **Molnár Péter—Kóris János és Budaházi Eszter**, szerkezettervezők: **Szakács Ödön—Steinhausz Tibor**, épületgépészt tervező: **dr. Szemerédy György**, elektromostervező: **Sax Dezső**.

Nemzetközi díjak:

Auguste Perret díj (1961) az Építészek Nemzetközi Szövetségének díja. A díj odaítélésének indoklása: Az IPARTERV 12 éve figyelemre méltó sikerrel alkalmazza a nagyelemes előregyártás és a széles körű iparosítás technikájának módszerét az ipari és mezőgazdasági üzemek építésében. Ily módon új utakat nyitott az építés gazdaságosságának és észszerűsítésének a kutatásában anélkül, hogy az építés minőségét, mint az építészet nélkülözhetetlen velejáróját szem elől tévesztette volna.

Döntőbizottság: E. Beaudovin, M. Major, A. Persitz, J. Richards, A. Roth, P. Vago, B. Zevi

UNION INTERNATIONALE DES ARCHITECTES

AU LENDEMAIN D'UNE TRAGÉDIE QUI A SEMÉ LE MONDE DE RUINES ET DE DEUILS, LES ARCHITECTES DE TOUS PAYS ONT ESTIMÉ QU'IL ÉTAIT PLUS NÉCESSAIRE QU'IL JAMAIS DE S'UNIR, PAR DESSUS LES FRONTIÈRES POLITIQUES, NATIONALES, RACIALES, RELIGIEUSES, POUR POURSUIVRE ENSEMBLE LEUR COMMUNE MISSION: L'UNION INTERNATIONALE DES ARCHITECTES A POUR BUT PRINCIPAL DE CONTRIBUER EN FACILITANT ET EN MULTIPLIANT LES LIBRES CONTACTS ENTRE LES ARCHITECTES, SANS DISTINCTION DE NATIONALITÉ, DE RACE, DE RELIGION, DE FORMATION PROFESSIONNELLE OU DE DOCTRINE ARCHITECTURALE, A CRÉER ENTRE EUX DES RELATIONS DE CAMARADERIE, DE COMPRÉHENSION ET D'ESTIME MUTUELLE, A LEUR PERMETTRE DE CONFRONTER LEURS IDÉES ET CONCEPTIONS, DE PROFITER DE LEURS EXPÉRIENCES, D'ENRICHIR LEURS CONNAISSANCES, D'ÉCHANGER LEURS MÉTHODES DE TRAVAIL.

ILS SERONT EN MEILLEURE POSITION DE PARTICIPER PLUS EFFICACEMENT À L'AMÉLIORATION DES CONDITIONS DE VIE DES HOMMES, PAR LA RECONSTRUCTION DES VILLES ET VILLAGES DÉVASTÉS, LA SUPPRESSION DES TAUDINS, L'ÉQUIPEMENT DES RÉGIONS LES MOINS DÉVELOPPÉES, LE LÈVEMENT DES STANDARDS D'HABITATION, EN APPORTANT LEUR CONCOURS À UNE MEILLEURE COMPRÉHENSION DES HOMMES ET DES PEUPLES, EN S'EFFORÇANT DE SATISFAIRE TOUJOURS D'AVANTAGE LEURS ASPIRATIONS DE BIEN-ÊTRE MATÉRIEL ET SPIRITUEL: ILS SE PROPOSENT EN COLLABORATION AVEC LES AUTRES ORGANISATIONS INTERNATIONALES, PROFESSIONNELLES ET CULTURELLES, DE CONTINUER LEUR TRAVAIL EN FAVEUR DE LA SOCIÉTÉ HUMAINE ET A L'AFFERMISSEMENT DE LA PAIX.

IN THE WAKE OF TRAGEDY WHICH HAS DEVASTATED AND BURNING THROUGHOUT THE WORLD, THE ARCHITECTS OF ALL COUNTRIES HAVE DEEMED IT MORE NECESSARY THAN EVER TO UNITE, TO DO SO ABOVE ALL THINGS, TO PURSUE TOGETHER THEIR COMMON MISSION: THE UNION OF THEIR NATIONAL ORGANIZATIONS.

THEY WILL BE IN A BETTER POSITION TO TAKE PART MORE EFFECTIVELY IN THE AMELIORATION OF MAN'S CONDITIONS OF LIFE, BY THE RECONSTRUCTION OF DEVASTATED CITIES AND VILLAGES, BY THE ELIMINATION OF SLUMS, BY THE EQUIPPING OF THE LEAST DEVELOPED REGIONS, THE RAISING OF HOUSING STANDARDS, BY TRYING TO SATISFY MORE AND MORE THEIR ASPIRATIONS FOR MATERIAL AND SPIRITUAL WELL-BEING, IN COLLABORATION WITH OTHER PROFESSIONAL AND CULTURAL INTERNATIONAL ORGANIZATIONS, THEY HAVE RESOLVED TO CONTRIBUTE TO THE PROGRESS OF HUMAN SOCIETY AND THE STRENGTHENING OF PEACE.

LE JURY: E. BEAUDOVIN, M. MAJOR, A. PERSITZ, J. RICHARDS, A. ROTH, P. VAGO, B. ZEVI

LE PRÉSIDENT

LE PRÉSIDENT

EUROPREFAB Golden Trophy 1974 to industrialized building works

BREWERY AND MALT-HOUSE "BORSODI" Hungary

Presented by IPARTERV and SI.AEV Ipari Építészeti Vállalat Állami Építőipari Vállalat Budapest

the reason for the Prize is: Showed a combination of the prefabricated structural elements and assembly techniques leading to a high degree of industrialization. The requirements of the brewers were considered from a scientific point of view and the production facilities gave great flexibility. Overall the architectural treatment of the project was most pleasing.

JURY: Fernando AGUIRRE Alan FOSTER - President Robert von HALASZ Istvan PIROS Dumitro RE - Honorary Member Heinz RITTER

EUROPREFAB European organization for the promotion of prefabrication and other industrialized building methods The President ALAN FOSTER Milan, November 1974

CONSTRUCTA- PREIS '86

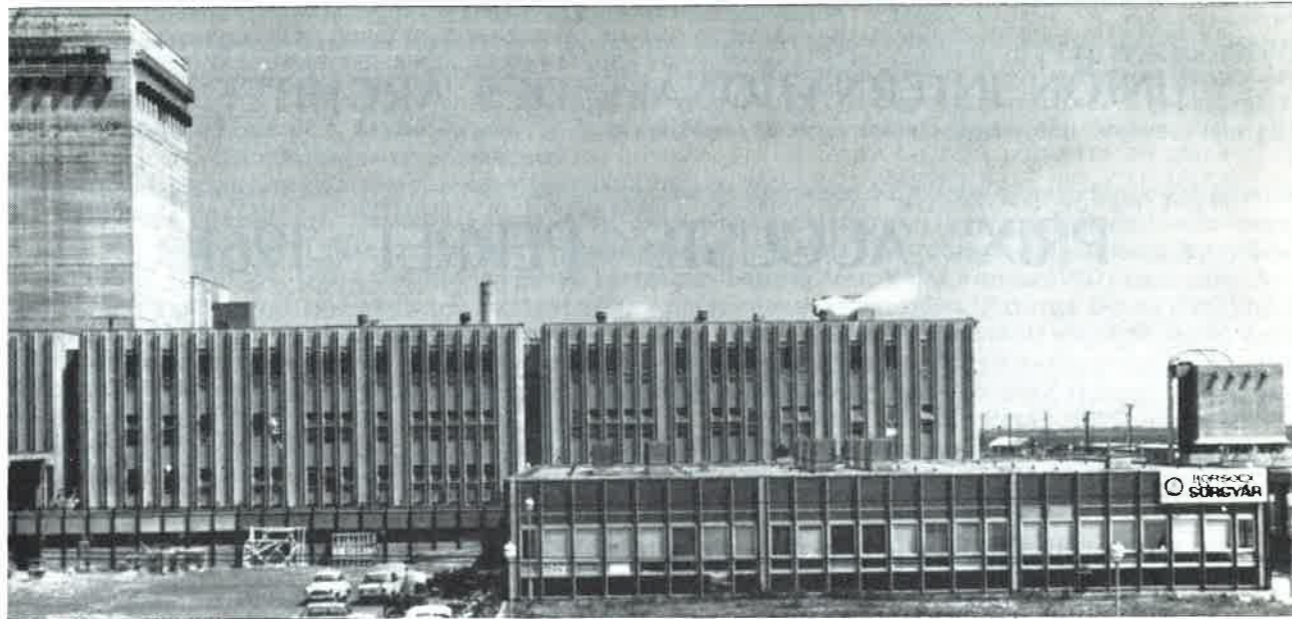
EUROPÄISCHER PREIS FÜR INDUSTRIEARCHITEKTUR

DIE MÜLLVERBRENNUNGSANLAGE, BUDAPEST ARCHITEKTEN: ANTAL LAZÁR, IPARTERV, BUDAPEST BAUHERR: RAT DER STADT BUDAPEST BUDAPESTER KOMMUNALTECHNISCHER DIENSTLEISTUNGSBETRIEB, BUDAPEST

WIRD FÜR VORBILDICHE INDUSTRIEARCHITEKTUR AUSGEZEICHNET.

HANNOVER, DEN 14. FEBRUAR 1986 DEUTSCHE MESSE- UND AUSSTELLUNGS-AG DER VORSTAND

DR. GOEHRMANN HECKMANN LANGE

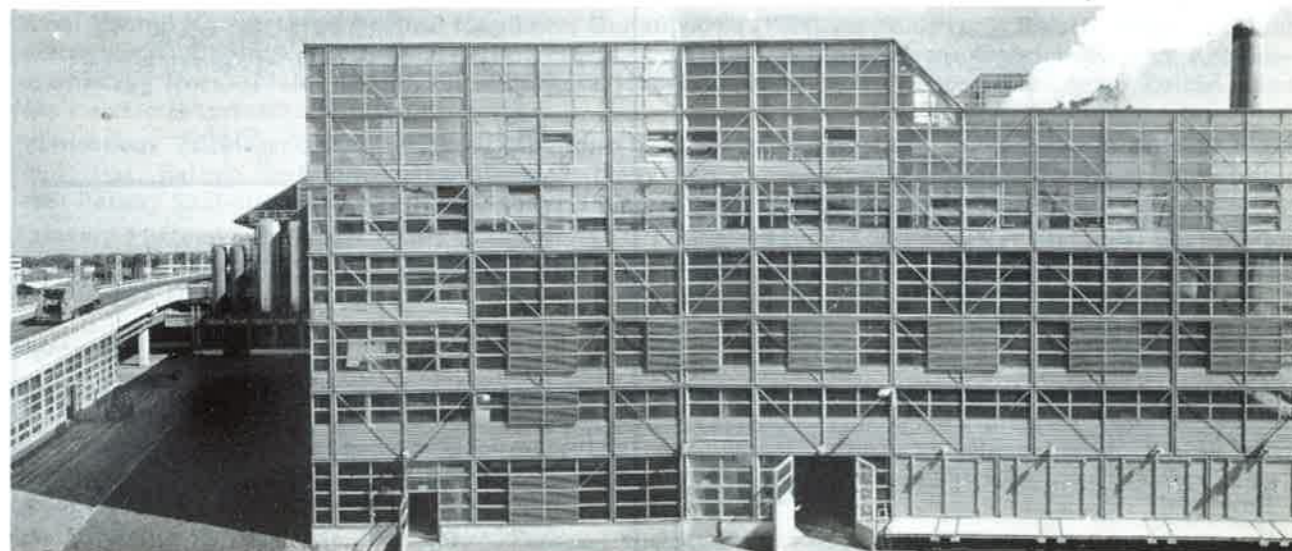

Europrefab aranytrófeája (1974) az Építésiparosítás Európai Szervezetének díja, az IPARTERV — 31. ÁÉV — BORSODI SÖRGYÁR részére a Borsodi Sör- és Malátagyár létesítéséért. A díj odaítélésének indoklása: A létesítmény az előregyártott szerkezeti elemek és a szerelési technika összesítéséről tanúskodik, amely magasfokú iparosodásra vezet. E sörgyár követelményeit tudományos szemszögből vették figyelembe, és a megoldások nagy rugalmasságról tanúskodnak. A forma szempontjából az egész terv rendkívül kellemes. Döntőbizottság: F. Aguirre, A. Foster, R. von Halasz, I. Piros, H. Ritter.

A díjnyertes mű tervezői: építésztervezők: **Mészöly András—Farkas Dezsőné—Virág József—Mészáros Géza**, szerkezettervezők: **Szalay László—Selmeczi Józsefné—Garamszegi Károly—Szilágyi Miklós—Thoma Levente**, gépészt tervezők: **Szolár Miklós—Hackl Tibor—Kovács Gusztáv—Horváth István**, területrendezési tervező: **Zsigó László**, közműtervező: **Novodomszky Ferenc**, vasúttervező: **Lenkey Tibor**.

Európa-díj (1986) a hannoveri nemzetközi építőipari szakkonferencián által adományozott **CONSTRUCTA PREIS '86** elismerésében részesült a BUDAPESTI SZEMÉTEGÉTO MŰ épülete. Döntőbizottság: Prof. K. Ackermann, Prof. H. Adrian, Prof. Dr. E. Hiesmayer, Prof. B. Peichl, Prof. R. Ostertag, Dr. C. Edeling, S. D. Heckmann, Prof. H. C. Schulitz.

A díjat **Lázár Antal** építésztervező kapta, az építész munkatársai: **Dobó Márton—Gyalay Korpos Gyula—Rajk László—Szabó Attila**, belsőépítész: **Krencsey Iván**, szerkezettervezők: **Pálya Antal—Nagy József**, gépészt tervezők: **Horváth János—Mohácsi János—Werb János**, elektromos tervező: **Komm Péter**, közműtervező: **Lengyel Sándor—Sándy László**, út és tereprendezés tervezője: **Stojanov Miklós**, kerttervező: **Kállay Ferencné**, a beruházás előterveit **Papp Zoltán** készítette.

Elnökségi ülés

Az Egyesület elnöksége 1988. október 12-én rendes munkaülést tartott. Az elnökség meghallgatta dr. Márkus Miklós főtitkár beszámolóját az ezévi közgyűlést előkészítő munkák állásáról és megtárgyalta a további teendőket.

Az elnökség jóváhagyólag tudomásul vette a II. Fűtés és Légtechnikai Konferencia ajánlásainak végleges megfogalmazását.

Ezután az elnökség meghallgatta az Ungár Péter alapítvány létesítésére vonatkozó előterjesztést, amely fiatal építészek anyagi és erkölcsi támogatását szolgálja, akik önálló tevékenységbe akarnak kezdeni. Az elnökség az alapítvány létesítésével elvileg egyetértett, de az alapító okiratot át-dolgozandónak minősítette. Egyben úgy határozott, hogy a kiforrottabb alapítólevél alapján az ügyet újból tárgyalni kívánja.

Az elnökség végül néhány folyó ügyet vitatott meg és bejelentéseket vett tudomásul.

Anyag-, energia- és költségmegtakarítás a magánlakásépítésben anket

A Székesfehérvári Csoport közös rendezésében az ÉVM Lakásellátási és Lakásépítési CPB-vel és Fejér megye

meg Székesfehérvár város tanácsával, 1988. szeptember 28-án tartotta a címben megnevezett, egésznapos, országos ankétot Székesfehérvárott.

Az ankét résztvevőit Heiter Júlia, a Fejér Megyei Tanács általános elnökhelyettese köszöntötte. A bevezető előadást Petrovai László építésügyi és városfejlesztési miniszterhelyettes tartotta, aki a lakásgazdálkodás készülő új programját ismertette.

Az előadást követően a tudományos és gyakorlati területek szakemberei korreferátumok keretében a magánlakásépítés segítésének lehetséges módjait vázolták.

A korreferátumok után hozzászólások hangzottak el, amelyek rámutattak a magánlakásépítés buktatóira, meglevő ellenmondásaira és javaslatok hangzottak el a helyzet javítására.

Az ankét Karikás György ÉVM főosztályvezető zárszavával fejeződött be, aki utalt a magánlakásépítés növekvő jelentőségére, a körülményekhez alkalmazkodás fontosságára.

Az ankéthez kapcsolódóan a lakásépítés eredményeit bemutató kiállítást rendeztek.

Az ankét eredményesnek bizonyult, amely az elhangzottak alapján segíteni fogja a költségtakarékosság megvalósulását a magánlakásépítés széles szektorában.

A Fischerwerke GmbH und Co K. G. (NSZK) cég termékbemutatót tartott az általa kifejlesztett és forgalmazott, modern rögzítési technológiáról 1988. szeptember 30-án, Budapesten, az egyesület rendezésében. A bemutató cég képviselőjében megjelent Hartmut L. Beyer cégvezető, Anton Ulrich, a cég bécsi képviselőjének vezetője és Harald Gueth mérnök. A szakmai ismertetést videofilmmel kiegészítve Harald Gueth tartotta.

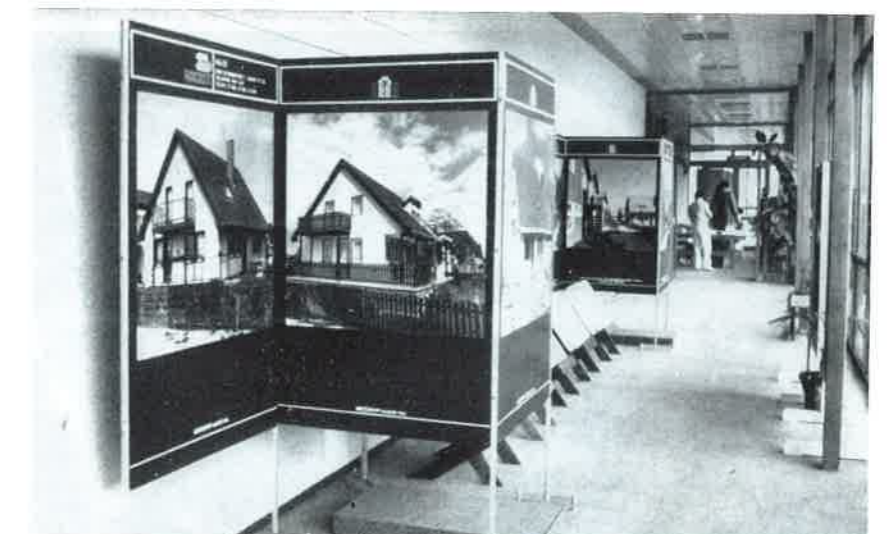
Prof. Fritz Gebauer (NSZK) a Mérnöki Létesítményi és Közműépítési Szakosztály és más szervezetek közös rendezésében előadást tartott 1988. október 4-én a menedzser tevékenységről az építőiparban.

Az Épületszerkezeti és Technológiai Tagozat más szervekkel közösen vitadelutánt rendezett Pécsen, 1988. október 19-én az igazságügyi műszaki szakértői tevékenység feladatairól és problémáiról a bányaművelés környezeti hatásaival kapcsolatban.

A Kisvárdai Csoport, amely az Egyesületek nagyon tevékeny területi csoportja, több más szervezettel közösen, Dombrádon, 1988. szeptember 30-án három előadást rendezett.

1. ábra. Petrovai László előadását tartja a székesfehérvári ankéton

2. ábra. A székesfehérvári ankéttal kapcsolatosan megrendezett kiállítás

3. ábra. Harald Gueth ismertetőjét tartja a Fischerwerke cég bemutatóján

gyarok szerepéről a világ építészeti, urbanisztikai haladásában.

Október 17-én Vásárosnamény volt a színhelye a Csoport által, más szervezetekkel együttműködve megszervezett két előadásnak. Bordás Gyula a beregi vízgazdálkodás fejlesztési és az építőipar tevékenységi helyzetéről és a további feladatokról tartott előadást. Hegedűs Imre Kína és Japán építészetéről szól.

Szabolcsbáka volt a helyszíne a Csoport és helyi szervek által október 20-án, közösen rendezett, előadással egybekötött két építési bemutatónak. Dr. Kovács Géza vezetésével megtekintették a lucerna feldolgozó üzemet; Hegedűs Imre pedig előadásában és a bemutatón a mezőgazdasági és az élelmiszeripari építészet helyzetével és feladataival foglalkozott.

Hegedűs Imre Finnország urbanisztikájáról, városfejlesztéséről és építésigazgatási gyakorlatáról adott elő. Solymosi László Dombrád és társközségei belterületi közművesítési helyzetét ismertette. Miskolci Zoltán és Pethe Sándorné Dombrádon épülő ipari üzem építészeti tervéről és beruházási programjáról adott tájékoztatást. Mindhárom előadáshoz több felkért hozzászóló volt.

Kisvárdán október 14-én két előadást rendezett a Csoport más szervezetekkel közösen. Az egyiket Mór Imre tartotta kiállítással egybekötve az építőipari és szerelőipari szakmunkásképzés helyzetéről és feladatairól; a másikat Hegedű Imre a ma-

A Székesfehérvári Csoport egyes helyi szervezetekkel együttműködve, bemutatóval egybekötött előadást rendezett 1988. szeptember 23-án, amelyben Fontányi Gábor és Kozó János a száraz rendszerű NOVOTHERM padlófűtést ismertette.

Október 18-án a DEKO — REZ műgyanta terazzo burkolatot tekintette meg a Csoport munkahelyi bemutatón. A bemutatót Lácza Szabó Tibor vezette.

A Sárospatak—Sátoraljaújhelyi Csoport 1988. október 19-én a sárospataki patikaház terveit és magát az építést tekintette meg a helyszínen. A tájé-

koztatásról Nagy Ervin és Novák Vilmos gondoskodott.

A Békés Megyei Csoport rendezésében Hufnág Loránd tartott előadást Békéscsabán az építőipar fejlesztési kérdéseiről 1988. október 20-án.

A Szolnok Megyei Csoport 1988. október 4-én előadást rendezett Szolnokon a gázbeton tervezési és kivitelezési kérdéseiről. Az előadást dr. Madaras Gábor tartotta.

A Csongrád Megyei Csoportnál Kiss Lajos tartott előadást Szegeden, 1988. október 10-én az időszerű építészeti, városépítészeti feladatokról Szegeden.

Az ÉGSZI Vállalati Csoport 1988. szeptember 28-án előadást rendezett az építőipari szervezetek új lehetőségeiről a társasági törvény tükrében. Az előadást dr. Hajdók Zsolt tartotta.

Építőipari cikklísta épülő anyag — információ mikroszámítógépes rendszeréről dr. Nagy Klára és Rajos Margit tartott bemutatóval egybekötött előadást a Csoportnál október 19-én.

Az ORSZAK Vállalati Csoport műanyagipari beruházásokról a szakipar számára rendezett vitával egybekötött előadást 1988. október 3-án. A tájékoztatókat Baltaváry István, Ivánfi Jenő és dr. Mariska György tartotta. Felkért hozzászóló Jakab István volt, a vitát Tóth László vezette.

Dr. Fogarasi Gyula, Lakatos Ervin, dr. Márkus Miklós és Varga László a FIP magyar tagozata képviselőjeként, Jeruzsálemben a FIP kongresszusán vettek részt 1988. szeptember 4—9. között az Egyesület kiküldetésében.

Dr. Fekete Iván, dr. Menyhárt József és Mészáros Ferenc az Egyesület képviselőjeként Hágába, a REHVA ülésre utaztak szeptember 24—28. között.

4. ábra. A Fischerwerke cég bemutatóján részt vettek egy csoportja

SOMMAIRE

Pour avant-propos	537
Les 40 années de l'IPARTERV	538
Béla Szittyá: L'activité d'exportation de l'IPARTERV	569
Dr. Jenő Szendrői: Détails d'une interview biographique inédite	579
Dr. János Böhönyey: Revue internationale des architectes industriels	573
László Bajnay: Manière de voir uniforme — architecture variée	585
József Orbán: Les publications techniques de l'IPARTERV	594
Les honneurs nationaux et internationaux décernés à l'IPARTERV et à ses ingénieurs	595
Dr. Tibor Gyengő: Informations de la Société	599

REGISTER

Instead of congratulatory words	537
40 years of IPARTERV	538
Béla Szittyá: Export activity of IPARTERV	569
Dr. Jenő Szendrői: Selection from an unpublished interview about a life path	578
Dr. János Böhönyey: International enumeration of the industrial architects	583
László Bajnay: Uniform attitude — diversified building	585
József Orbán: Technical publications of IPARTERV	594
Hungarian and international recognitions of major importance, earned by IPARTERV engineers	595
Dr. Tibor Gyengő: Society life	599

INHALTSVERZEICHNIS

Statt Begrüßungsworte	537
40 Jahre des Entwurfsbüros IPARTERV	538
Béla Szittyá: Export-Tätigkeit von IPARTERV	569
Dr. Jenő Szendrői: Auszüge aus einem unveröffentlichten Lebensweg-Interview	578
Dr. János Böhönyey: Internationale Enumeration der Industrie-Architekten	583
László Bajnay: Einheitliche Anschauung — abwechslungsreicher Bau	585
József Orbán: Technische Publikationen von IPARTERV	594
Wichtigere ungarische und internationale Anerkennungen der Ingenieure von IPARTERV	595
Dr. Tibor Gyengő: Vereinsleben	599

Technologie »live«

Ajánlat

Talajvízszint-süllyesztő berendezések, kézi szivattyúk,
Betonacél-hajlító- és vágógépek.
Zsaluzások és állványzatok.
Emelők és szállítóeszközök.
Gépek, berendezések beton habarcs és beton tömítés szállítására és továbbítására.
Kotrógépek rakodók, kulató- és egyengető-készülékek.
Gépek, berendezések a táró- és alagút építéshez, fúró-, döngölő- és húzókészülékek, csatornabe-
ácsoló-rendszerek, hidraulikus csőhajtás.
Kompresszorok, légnépes- és hidraulikus szerszámok.
Tömítőgépek föld-, és útépítéshez.
Gépek és berendezések a beton-, bitumen-, vízi-
utak- és sínépítéshez, az útkarbantartáshoz, és ápoláshoz.

Építőipari járművek.
Építőipari készülékek és szerszámok, építkezési helyek berendezései.
Gépek és berendezések cement-, mész-, gipsz-, homok-, agyag- és kavicsipar számára.
Gépek és berendezések cement-, mész- és gipszkötésű építőelemek és építőanyagok számára.
Gépek, berendezések és készülékek terméskövek nyeréséhez, mű- és terméskövek megmunkálásához.
Vizsgáló- és mérőműszerek építőanyagokhoz.
Hajtástechnika, folyadéktechnika, aggregátok az építőipari- és építőanyaggépek és építőipari járművek számára. Szerelvények, tartozékok és kiegészítő alkatrészek építőipari és építőanyaggépek, valamint építőipari járművekhez.
Építőipari szakirodalom.

Szobafoglalás

Szobafoglalással kapcsolatos kívánságait kérjük írásban a következő címmel közölni:
MesseReise Service
Heidemannstrasse 220
D-8000 München 45
Telefon: (089) 3 23 04-244/245
Telex: 5 213 969 fao d
vagy
Fremdenverkehrstamt der Landeshauptstadt München
Sendlinger Strasse 1
D-8000 München 2
Telex: 5 24 801 fras d
Felvilágosítást ad:
HUNGEXPO Magyar Külkereskedelmi Vásár és Reklámvállalat
H-Budapest X., Dobi István út 10.
Telefon: 470-990
Telex: 22-4188 hexpo h